

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
TERMÉSZETI FÖLDRAJZI ÉS GEOINFORMATIKAI TANSZÉK

CSONGRÁD MEGYE
KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJA

KÉSZÜLT: A CSONGRÁD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
MEGBÍZÁSÁBÓL

SZEGED
2007. május

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
TERMÉSZETI FÖLDRAJZI ÉS GEOINFORMATIKAI TANSZÉK

Szeged, Egyetem u. 2.
Telefon/fax: 62/544-156
E-mail: rjanos@earth.geo.u-szeged.hu
Home page: <http://www.geo.u-szeged>

Témavezető:

Dr. Rakonczai János

Munkatárs:

Deák József Áron

Köszönetünket fejezzük ki

a Csongrád Megyei Önkormányzatnak,
az ATIKTVF-nek és
a Települési Önkormányzatoknak
az anyaggyűjtéshez adott segítségükért

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	5
2. A MEGYE AKTUÁLIS KÖRNYEZETI ÁLLAPOTÁNAK ÉRTÉKELÉSE	6
2.1. LEVEGŐ	6
2.2. VIZEK	14
2.3. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS	22
2.4. KÖZÜZEMI VÍZELLÁTÁS, SZENNYVÍZKEZELÉS	28
2.5. ZAJ- ÉS REZGÉSVÉDELEM	29
3. A KÖRNYEZETVÉDELMI JOGI HÁTTERÉNEK VÁLTOZÁSA A MEGYEI PROGRAM ELKÉSZÍTÉSE ÓTA ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYEI	31
3.1. LEVEGŐVÉDELME	31
3.2. IVÓVÍZ	32
3.3. A FELSZÍNI ÉS FELSZÍN ALATTI VIZEK VÉDELME	35
3.4. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS	39
3.5. SZENNYVÍZKEZELÉS	43
3.6. CSONGRÁD MEGYE TERMÉSZETVÉDELME A NATURA 2000 HÁLÓZAT TÜKRÉBEN	46
4. A KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMOZÁS TAPASZTALATAI A MEGYÉBEN	58
5. CSONGRÁD MEGYE KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJA MEGVALÓSULÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE	64
5.1. A MEGYE STRATÉGIAI PROGRAMJAINAK ÉRTÉKELÉSE	65
5.2. A MEGYE OPERATÍV PROGRAMJAINAK ÉRTÉKELÉSE	73
6. ÖSSZEGZÉS	76
7. A MEGYE AKTUALIZÁLT STRATÉGIAI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJAI	78
1. program: Korszerű hulladékgazdálkodás	78
2. program: Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	80
3. program: Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	82
4. program: Regionális szennyvízgazdálkodás	87
5. program: A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	89
6. program: Környezetbarát közlekedés	93

7. program: Egészséges települési környezet	98
8. program: Környezetbarát mezőgazdaság	103
9. program: Helyi értékek védelme	105
10. program: Társadalmi tudatformálás	109
MELLÉKLET	112
A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM BEAVATKOZÁSI TERÜLETEIHEZ ILLESZKEDŐ AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK	112

1. BEVEZETÉS

Az 1995. évi LIII. törvény előírja a települések és a megyei önkormányzatok számára a környezetvédelmi programok készítését. Csongrád megye önkormányzata ennek megfelelően készítette el a SZTE Természeti Földrajzi Tanszékével a megye környezetvédelmi programját. A törvény előírásának megfelelően a Nemzeti Környezetvédelmi Programot hatévente, a települési programokat legalább kétévente felül kell vizsgálni. A megyei programokra nincs ugyan konkrét felülvizsgálati szabályozás, azonban ezt célszerű az országoshoz hasonló gyakorisággal megtenni. Jelen munka ezt a célt szolgálja.

A megyei program készítése idején (2001) csupán 4 Csongrád megyei település rendelkezett önálló környezeti programmal, így az akkor elkészült munka elvileg sokban segíthette a helyi programok megalkotását, hiszen azt valamennyi település megkapta.

A jelenlegi felülvizsgálat során megállapíthattuk, hogy mára már csupán 6 településnek nincs egyáltalán környezetvédelmi programja, igaz, további 13 település is csak kistérségi környezetvédelmi program részeként rendelkezik ilyen anyaggal.

Az elmúlt öt év során több lényeges változás is bekövetkezett, ami indokolja a program felülvizsgálatát. Legfontosabb ezek közül Magyarország EU-s csatlakozása, aminek következményeként jelentősen felgyorsult a két korábban legkritikusabb terület (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés) környezettudatos átalakítása. Ugyancsak az EU-s csatlakozás következményeként át kell alakítani az ivóvízellátás korábbi rendszerét, illetve a Natura 2000 programmal jelentősen megváltozott a természetvédelem helyzete is. A megyei program elfogadását követően jelentősen átalakult a hazai árvíz védekezési stratégia is, hiszen megszületett az un. „Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése”. A fentiekén kívül több jogszabályi változás is indokolta még a megyei program újragondolását.

A felülvizsgálat során kiemelt figyelmet fordítottunk a megye településeinek időközben megalkotott környezeti programjaira (lásd 4. fejezet), hiszen ezek rengeteg tapasztalattal és sok tanulsággal járnak nemcsak a környezetvédelemben, hanem egyéb gyakorlati területeken is.

2. A MEGYE AKTUÁLIS KÖRNYEZETI ÁLLAPOTÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Csongrád megye környezeti állapotának értékelése során elsősorban az elmúlt 5-6 év változásaira koncentráltunk, bár néhány esetben elkerülhetetlenül szólnunk kell az előzményekről is.

2.1. Levegő

Csongrád megyében a légszennyező anyagok kibocsátása az utóbbi két évtizedben tartósan és folyamatosan csökkent. Ennek okai a rendszerváltás utáni időszakban jól ismertek: a csökkenő és ésszerűbb – részben az energiahordozók árának emelkedése miatt bekövetkező – ipari és lakossági energiafelhasználás, az energiatakarékosságot elősegítő modern háztartási készülékek kereskedelmi forgalmazása, korszerűbb ipari technológiák bevezetése, a katalizátoros gépjárművek és az ólommentes benzin elterjedése, a gépkocsik szén-monoxid kibocsátásának csökkenése az évenkénti környezetvédelmi ellenőrzés bevezetésével, illetve nem utolsósorban a több mint két évtizedes környezetvédelmi hatósági munka eredményessége. A levegő szennyezettségének kedvező változását támasztja alá például az is, hogy az 1999-es szegedi felmérésünk szerint az – indikátorként használható – városi zuzmósivatag területe csökkent.

2.1.1. Kibocsátások változása

A térségben a mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó feldolgozó- és könnyűipar dominál, ami levegőtisztaság-védelmi szempontból mérsékelt terhelést jelent, a levegő a közepesen szennyezett kategóriába sorolható. A megyében az ipari szennyezések kevésbé jelentősek, mint az ország iparosodottabb középső és nyugati területein. Jelentős légszennyezést okoznak a szénhidrogén-bányászat és a hozzá kapcsolódó technológiák (gázmotorok üzemelése, a feldolgozás során levegőbe kerülő gáz halmazállapotú szénhidrogének, illetve azok fáklyázása). Az elmúlt években megkezdtek az algyői mezőn működő fáklyák korszerűsítését is.

A motorizáció rohamos elterjedése miatt *egyre jelentősebb a közúti közlekedés okozta környezetterhelés* (CO, NO_x, CH-ek, Pb és korom), annak ellenére, hogy a katalizátoros gépjárművek és az ólommentes benzin elterjedése, a gépkocsik szén-monoxid kibocsátásának

csökkenése az évenkénti környezetvédelmi ellenőrzés bevezetésével, a régi gépjárműpark folyamatos lecserélődése átmeneti javulást eredményez.

A közlekedéshez áttételesen kapcsolódik az utak, járdák burkoltságának mértéke. A szilárd burkolattal nem rendelkező utakról igen jelentős a sárfelhordás. A ritka úttisztítás következtében a járművek porfelverő hatása jelentősen megnöveli a levegőben található por mennyiségét.

A térség természeti adottságai közvetlenül is befolyásolják az emissziót. A Duna-Tisza közén elhelyezkedő települések esetében jelentős a környékről bejutó finom szemcséjű üledék aránya a szilárd légszennyezők között. A homokhátság területéről az erős szelek a futóhomok-felzíneken porviharokat okoznak.

A lakossági tüzelés szezonális légszennyező forrásként jelenik meg. A lakóingatlanok jelentős része rácsatlakozott földgázhálózatra, mely a legkisebb mértékű légszennyező anyag (CO , NO_x) kibocsátással jár. Azonban a földgáz árának jelentős emelkedése miatt előtérbe kerülnek egyéb tüzelőanyagok, ami várhatóan növekvő légszennyezettséget fog indukálni. Erre utal például, hogy a primőr áruk termelői között sokan széntüzelésre álltak át.

Szezonális jellegű a kerti hulladékok alkalmankénti égetéséből származó szennyező anyagok (CO , NO_x , korom és egyéb bűzös anyagok) kibocsátása.

Egészségügyi veszélyes hulladék-égetést (vegyszerek, gyógyszerek, veszélyes hulladéknak minősülő gyógyászati segédeszközök, egyéb hulladékok) egyedül a SZOTE Kht. (Szeged) végezte a megyében. (2005-ben átmenetileg csak gyűjtést végezhettek.)

Ha tendenciájában nézzük, a levegőszennyezés mértéke a rendszerváltozást követő években csökkent, köszönhetően a lakosság és az ipar, szolgáltatóipar ésszerű energiafelhasználásának, a több mint két évtizedes múlta visszatekintő hatású ellenőrzések következtében megvalósított műszaki intézkedéseknek, valamint a rendszerváltozás után bekövetkezett hagyományos ipari termelések csökkenésének, illetve az ipar szerkezeti váltásának. Az utóbbi egy-két évben megfigyelhető némi növekedés, ami a viszonylagos gazdasági fellendülés eredménye.

Az elmúlt néhány évben a Légszennyezés Mértéke (LM) lapokon történt bevételek alapján az emisszió változását az 1. táblázat mutatja. A kén-dioxid és a szén-dioxid éves mennyisége csökkenést mutat, míg a nitrogén-oxidok, a szén-monoxid és a szilárd anyag mennyisége nőtt.

*1. táblázat. Az emisszió változása Csongrád megye területén (kg)
(az ATIKTVF adatai alapján)*

Szennyezőanyag	2002	2003	2004
Kén-oxidok	36 855	27 892	12 804
Nitrogén-oxidok	313 334	672 023	525 278
Szén-dioxid	2 136 390 513	714 723 819	496 374 764
Szén-monoxid	248 332	286 624	356 271
Szilárd anyag	59 636	239 246	91 870

Az LM lapok adatai alapján a megye területén lévő légszennyező telephelyek száma növekedést mutat: 2002-ben 307 db, 2003-ban 410 db, 2004-ben 450 db szerepel a nyilvántartásban. Ezekhez 2002-ben 1183 db, 2003-ban 1443 db, 2004-ben 1533 db pontforrás tartozik. (Az önbevalláson alapuló adatok miatt a statisztikai összehasonlítások némi bizonytalansággal bírnak, mert változik a nyilvántartásba való belépés jogszabályi háttere.)

A levegőszennyezettség tekintetében az éves kibocsátás alapján a megye mértékadó telephelyei: Szegeden a gyufagyár, a Pick Rt. központi telepe és fűtőművek, a MOL Rt. megyei telephelyei (Algyő, Öttömös), a szentesi téglagyár és a hódmezővásárhelyi kerámia üzem.

2.1.2. Az immisszió alakulása

A megye területén lévő, korábban az ÁNTSZ által üzemeltetett Regionális Immisszió Vizsgáló (RIV) hálózat 2004-ben átszervezésre került, melynek keretében radikálisan csökkentették a mintavételi helyek számát, a megmaradó mérőpontokon bővítették a mért komponensek számát. Jelenleg az ATIKTVF felügyelete alatt működik a hálózat. Az átalakulás következtében a megye területén is *csökkentették a mérőpontok számát: a vizsgált 10 helyett csak 7 településen, összességében 46 mérőhely helyett 10 helyen* ellenőrzik a levegő minőségét!

A *kén-dioxid* immisszió több évtizedes alakulásában jelentős csökkenés figyelhető meg. A koncentrációk éves eloszlásában nagy különbség mutatkozott a téli és a nyári hónapok értékei között. Jelentős kén-dioxid szabadul fel a fosszilis tüzelők elégetésekor, ami magyarázza a szezonális (fűtési félév - nem fűtési félév) koncentráció eloszlást. Az elmúlt néhány évben a koncentráció változásának amplitúdója jelentősen csökkent, mérséklődött a szezonális

különbség. Napjainkban a kén-dioxid sem országosan, sem a megyében nem tartozik a jelentős légszennyező komponensek közé. Az elmúlt öt évben nem történt egyetlen esetben sem határérték (24 órás: $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$) túllépés. Az átlagérték 2005-ben Makón volt a „legnagyobb” ($2 \mu\text{g}/\text{m}^3$), a legalacsonyabb pedig Szentesen ($1,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

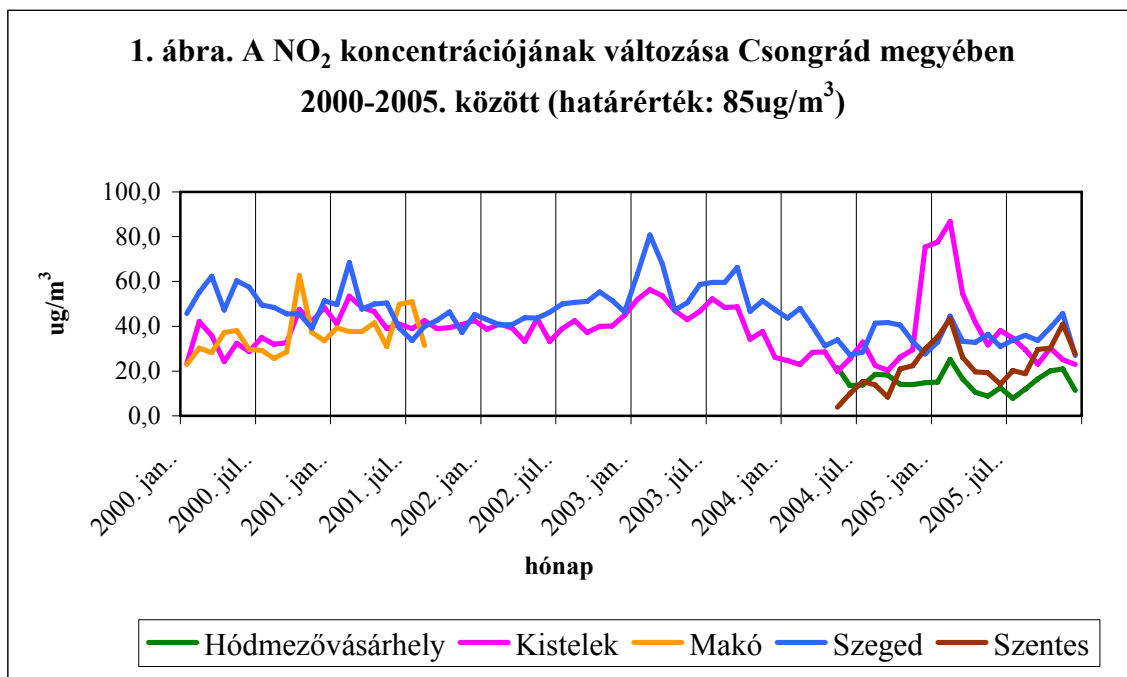
A *nitrogén-dioxid* az egyik legjelentősebb légszennyező komponens Csongrád megyében. Az NO_2 immisszió alakulása eltérő képet mutat a légszennyező komponensek hosszabb idejű koncentráció változásának általános tendenciájától. Ugyanis az 1990-es évek közepétől jelentős emelkedés figyelhető meg a megye településein mért koncentrációkban, ami a '90-es évek végéig elhúzódott, majd azt követően lassú csökkenés figyelhető meg. A koncentráció éves lefutása eltér a kén-dioxidétól, mivel fő forrása a közlekedés és az ipar, melyek kevésbé szezonális jellegűek, mint a fűtés. Az országúti gépjárműforgalom növekedése miatt a közlekedésből származó NO_2 kibocsátás jelentősen megnőtt, ezzel magyarázható a koncentráció ugrásszerű változása. A legjobban szennyezett területek főként a nagyvárosok forgalmas útszakaszai és közúti csomópontjai környékén találhatók.

A 2005. év átlaga a megyében $31,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ($14,9 - 41,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ közötti), ami emelkedést mutat az előző évi értékekhez ($24,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$) képest. A legmagasabb értékeket Kisteleken mérték, ahol a határérték túllépések aránya a legnagyobb (7%). 2004-hez képest az újonnan létesült mérőpontok közül Makón növekedett a szennyezés, így felzárkózott a fenti települések mellé (1. ábra). Mivel a kisebb településeken is magasabb koncentrációkat mértek, ezért nem egyértelműen a forgalmas nagyvárosokat kell csupán kiemelni a NO_2 szennyezés kapcsán, bár kétségtelen, hogy ott a legrosszabb a helyzet.

A maximumok főként a téli-tavaszi-őszi időszakban jellemzőek, a nyári időszakban alacsonyabb értékek adódtak és kiegyenlített a koncentráció változása. Magyarázható ez részben azzal, hogy a fűtés beindításával emelkedik a kibocsátás, másrészt feltehetően télen a légkör stabilabb, kisebb szerep jut a fel- és leszálló áramlatoknak, így kevésbé keveredik át a levegő. Továbbá a légköri inverziók, fotokémiai reakciók szintén hozzájárulnak a maximumok kialakulásához. (Megjegyezhető, hogy a mért értékek alapján megállapítható, hogy az emelkedő benzinárak ez idáig nem tükröződnek a NO_2 szennyezés mérséklődésében.)

A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet alapján Szeged a kijelölt városok között szerepel. A 21/2001. (II.14.) Korm. rendelet értelmében, 2003-ban el kellett készíteni az összes szennyező anyagra, de Szeged esetében különösen a nitrogén-dioxidra vonatkozó integrált intézkedési programot. Ehhez

kapcsolódóan 2005-ben Szegeden passzív NO₂ immissziós mérések történtek. A mérési eredmények térképi értékeléséből kitűnik, hogy a város NO₂ szempontjából legterheltebb része a II. körút Csongrádi és Kálvária sugárút közti szakasza.

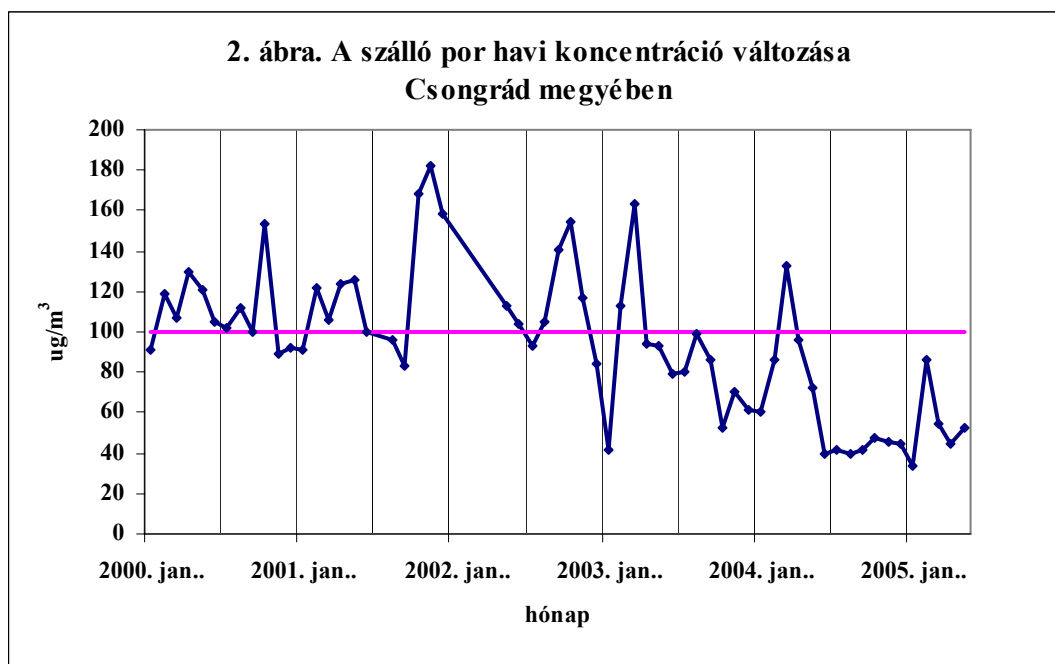
(az ATIKTVF adatai alapján)

Az *üledő por* koncentrációja több évtizedes mérési intervallumban csökkenést mutat, bár a 2002-2004 közti időszakban kissé emelkedett. 2005-ben a megye településeinek éves átlag koncentrációja 3,3-7,8 g/m²/30nap között változott. A határérték túllépések aránya 2000-2001-ben nem volt, majd 2002-2004 között megnőtt, amikor Ásotthalmon, Kisteleken és Szentesen volt a legnagyobb (3%), végül 2005-ben ismét nem volt.

A maximumok főként az április és október közti időszakban alakulnak ki. A hóolvadás után és a nyári szárazabb periódusban az erősebb szelek (viharok) nagy mennyiségű port tudnak megmozgatni, ilyenkor a földfelszínről származó szilárd részecskék könnyen a levegőbe jutnak, következésképpen a száraz és szeles időszakokban alakulnak ki a kritikus légszennyezettség-értékek. Ezt igazolja a határérték túllépések gyakoriságának térbeli megoszlása a megyében, mely alapján a Duna-Tisza közti nyitott térszínek portterhelése a nyári időszakban a legnagyobb. Összefoglalva megállapítható, hogy az antropogén kibocsátás mellett a terület sajátos földtani, klimatikus, növényzeti viszonyai együttesen befolyásolják az üledő por koncentrációját, mely szempontjából a megye levegője kiváló, jó minőségű.

A szálló por magas koncentrációja eredményezi a legrosszabb levegőminőség-értékeket a mért komponensek közül. 1993-tól a folyamatos mérések alapján 2004. év átlaga a legalacsonyabb érték. Kezdetben a levegő minősítése sok esetben volt „szennyezett”, de napjainkig javuló tendenciát mutat a koncentráció változása.

A 2000-2005. év közötti időszak adatsorából képzett átlagkoncentráció Szentesen a legalacsonyabb ($44,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$) és Szegeden a legmagasabb ($100 \mu\text{g}/\text{m}^3$) (2. ábra). A határérték átlépések aránya Csongrádon (42,4%) és Szegeden (41,7%) a legmagasabb, Szentesen a legalacsonyabb (4%).

(az ATIKTVF adatai alapján)

Szoros összefüggés van az allergiás, asztmás, illetve egyéb légzőszervi megbetegedések előfordulása és a légszennyezettség mértéke között. A szálló por (PM) egészségre gyakorolt hatása függ a szemcsemérettől, ugyanis a nagyobb méretű szemcsék megakadnak a felső légutakban, míg a finom szemcsék lejutnak a tüdő mélyére. A legveszélyesebbek a már említett, $2,5 \mu\text{m}$ -nél kisebb, ún. ultrafinom részecskék, melyek légzőszerveink legmélyére is bejutnak, és onnan nem távoznak. További súlyos veszélyt jelent, hogy ezek a kis részecskék a legkülönbözőbb szennyezőanyagokat is tartalmazhatják (pl.: kormot, káros szerves anyagokat, nehézfémeket, azbesztet), melyek egy része rákkeltő anyag.

Megfigyelhető, hogy a Duna-Tisza közí mérőpontok és a tiszántúli mérőhelyek adataiból számolt átlagok között ($72 \mu\text{g}/\text{m}^3$, $59 \mu\text{g}/\text{m}^3$) különbség van, de különbség található a határérték átlépések gyakoriságában is. 2005. évre a mérőműszerek meghibásodása miatt csak

alig félév mérési eredményei állnak rendelkezésünkre. A vizsgált időszakban Szentesen volt a legnagyobb az átlagkoncentráció: $58,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$. A 98%-os gyakorisági érték ($175 \mu\text{g}/\text{m}^3$) és a határérték túllépések száma (13,8%) is Szegeden volt a legnagyobb a megyében. A maximumok főként február és május közötti időszakban jelentkeztek.

A szálló porból *ólomkoncentrációt* Kisteleken, Ásotthalmon és Szegeden mérnek. Az elmúlt öt év adatai alapján a koncentráció alakulásában jelentős változás nem figyelhető meg. A koncentrációértékek $0,1$ és $0,44 \mu\text{g}/\text{m}^3$ között alakulnak. Határérték túllépés csak Szegeden, rövid ideig volt jellemző. A közlekedésből származó ólomterhelés csökkenése az ólommentes benzín bevezetésének, majd 1999-től kizárólagos forgalmazásának köszönhető.

A megyében egy helyen (Szeged, Kossuth L. sgt.) működik folyamatos immissziómérés. Az *immissziós konténer* mérési adatai alapján a koncentráció rövid idejű változása is kimutatható. A 24 órás *nitrogén-dioxid* koncentrációja 2005-ben $6\text{--}104 \mu\text{g}/\text{m}^3$ között változott. A szélső értékek nőttek, viszont az átlagérték ($33,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$) csökkent a 2004. évihez képest ($34,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$). A koncentrációgörbe lefutásában áprilistól szeptemberig terjedő időszakban alacsonyabbak az értékek, mint a téli-őszi időszakban. Határérték túllépés mindössze 1,2% volt.

A *kén-dioxid* alárendelt légszennyező komponens, maximális értéke 2005-ben $44,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$ és határérték túllépés sem volt. Az átlag $4,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$, ami a korábbi évekhez hasonlóan messze a $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$ határérték alatt marad. A RIV hálózat méréseivel összhangban megállapítható, hogy a kén-dioxid alárendelt légszennyező komponens a megyében.

A *szálló por* (PM-10 frakciója) 24 órás átlagkoncentrációja 9 és $326 \mu\text{g}/\text{m}^3$ között változott. Az éves átlagérték $46 \mu\text{g}/\text{m}^3$. A komponens kiemelt jelentőségét ez is hangsúlyozza, mivel ez az érték közel esik a határértékhez ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). A 24 órás adatok alapján a 2005. évben 35%-ban történt határérték túllépés, melynek 72%-a az őszi, téli hónapok során következett be. A mért komponensek közül ez a legjelentősebb légszennyező komponens.

A *szén-monoxid* 24 órás koncentrációja 210 és $2126 \mu\text{g}/\text{m}^3$ között változott. Az átlagérték $566 \mu\text{g}/\text{m}^3$, ami a határérték tizedét kissé meghaladja. Határérték túllépés nem történt a 2005. évben. A nyári félévben alacsonyabbak a koncentráció értékek, mint a téliben.

A *Benzol, Toluol, Etilbenzol, Xilol* (BTEX) komponensek mérése a 2005. év nagy részében szünetelt. A mérések 2005 szeptemberében kezdődtek, ezért részletes elemzésre nem alkalmasak. Határérték túllépés ez idő alatt nem történt.

A megyében egyedül Szegeden folyik *ózon*mérés (1997 óta). Az első évben az egészségügyi határértéket ($110 \mu\text{g}/\text{m}^3$ -es félórás átlag) március és szeptember között 782 esetben, 1998-ban,

áprilistól szeptemberig 728 alkalommal haladta meg a mért érték. A magas ózon túlnyomó része májusban és a nyári hónapokban jelentkezik. A nem fűtési hónapok (április-szeptember) átlaga 1998-ban $56,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$ volt, ami hazai viszonylatban meglehetősen magasnak számít. 2005-ben az óras koncentrációkból számolt átlag $34 \mu\text{g}/\text{m}^3$, a maximum $118 \mu\text{g}/\text{m}^3$ volt. A 24 órás átlag 3 és $74 \mu\text{g}/\text{m}^3$ között változott. Határérték ($120 \mu\text{g}/\text{m}^3$) túllépés nem volt.

Az ország más területeihez hasonlóan a megye településein is súlyos egészségügyi problémát okoznak az allergén *pollenek*. Az ÁNTSZ mérései szerint ezek közül a parlagfű (Ambrosia) mennyisége minden nyár végén (augusztus, szeptember) magasán $100 \text{ db}/\text{m}^3$ felett van, ilyenkor a légköri pollenmennyiségnek több mint 90%-át ez teszi ki. A többi allergén virágpor közül a nyír és fűz, illetve az üröm haladja meg ezt az értéket, de akkor is csupán néhány napon keresztül. Az elmúlt évek adatai alapján az *allergén pollenek mennyisége nő*, s időben is egyre jobban kitolódva jelennek meg. Az okok között nagy súllyal szerepel a nagyszámú kül- és belterületi gondozatlan ingatlan. Az allergén pollenek elleni védekezésben a mulasztókkal szembeni fellépés – a törvényi és technikai feltételek változása révén – 2006-tól hatékonyabbá vált az elmúlt évekhez képest.

Összefoglalva a levegőtisztasággal kapcsolatos legfontosabb problémákat, a következő megállapításokat tehetjük:

- a) a vizsgált komponensek túlnyomó többségénél (CO , NO_2 és az SO_2 , szálló por) egy téli végi és egy őszi maximum figyelhető meg. Megállapítható, hogy a NO_2 , a CO és a szálló por maximumai között egyidejűség áll fenn, ami egyrészt utal a közös eredetre, mint a fűtés, közlekedés, másrészt utalhat a klimatikus viszonyok szerepére, melyek jelentősen befolyásolják a levegőszennyezettséget;
- b) az iparban bekövetkező szerkezetváltás a levegőszennyezés csökkenéséhez vezetett, viszont a motorizáció fokozódásával megnöttek a közlekedésből származó kibocsátások;
- c) a porszennyezés tavasztól ősziig terjedő maximumaiért a homokhátsági futóhomok felszínekről és a löszterületekről kifújó poranyag a felelős, de fontos hangsúlyozni a közlekedés szerepét is a porterhelésben;
- d) az allergén pollenek mennyisége folyamatosan növekszik, és az év egyre hosszabb időszakában okoznak allergiás tüneteket.

A levegőminőség vonatkozásában új elem, hogy a technika fejlődésének köszönhetően a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium internetes honlapjáról megismerhetjük az ország aktuális levegőminőségének helyzetét, így például megtekinthetők Csongrád megye automata és manuális mérőhálózata által mért légszennyező anyagok fajtái és koncentrációjuk.

2.2. Vizek

2.2.1. Felszíni vizek

Csongrád megye területe a Tisza, a Hármas-Körös és a Maros vízgyűjtőjéhez tartozik, vízrajzát csatornák, holtágak, szikes- és bányatavak gazdagítják. A megye É–D-i tengelyében folyik a Tisza, melybe ÉK-en a Hármas-Körös, DK-en pedig a Maros kapcsolódik. A folyók vízjárására jellemző, hogy az éven belüli menetgörbájükben tavasszal, a hóolvadás következtében (jegesár), majd a kora nyári időszakban, az intenzív csapadéktevékenység következtében (zöldár) jelentkezik a magasabb vízszintekkel kísért árvízi periódus. A Tisza vízszállítása Szegednél jellemzően mintegy 170 és 2200 m³/sec között változik, évi közepes vízhozama 740 m³/sec körül alakul. A vízjárási szélsőségek miatt a folyók által szállított hasznosítható vízkészlet 23,4 m³/s (amelyből a Tisza 13,1 m³/s, a Hármas-Körös 6,6 m³/s, a Maros 3,6 m³/s, a helyben összegyülekező – aszályos években gyakorlatilag nem is keletkező – vízkészlet 0,1 m³/s).

Az észlelési időszak kezdete óta a szegedi állami vízmércén mért legnagyobb vízszint 1008 cm, melyet a 2006-os tavaszi árvíz során regisztráltak. Ez a rendkívüli vízállás több korábban nem kellően ismert problémára is felhívta a figyelmet. Országosan is (talán) nyilvánvalóvá vált az a néhány szakember által már korábban is hangsúlyozott szempont, hogy a Tisza (és a Maros) alsó szakaszának árvízi viszonyait nem csak a folyók felső szakaszáról érkező vizek mennyisége, hanem a Duna aktuális vízállása is döntően befolyásolja. Ennek megyénket érintő fontos következménye, hogy ezeken a folyószakaszokon nem a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésében megfogalmazott szükségeltározós megoldás adhat plusz biztonságot, hanem sokkal inkább a töltések megerősítése a tartós vízállások káros következményeinek kivédésére. Ugyancsak fontos következmény, hogy az egész védelmi rendszer alapos biztonsági felülvizsgálatra szorul, hiszen a korábban készített védművek műszaki színvonala több esetben megkérdőjeleződött (lásd szegedi partfal).

Csongrád megyében az üzemelési vízjogi engedélyekben 2005-ben összesen mintegy 70,64 millió m³ vízkészlet-lekötés szerepel (2. táblázat).

2. táblázat A vízjogi engedélyek által lekötött vízmennyiség Csongrád megye településein az ATIKTVF adatai alapján (2005) (m³/év)

Helység neve	Felszíni víz	Talajvíz	Rétegvíz	Termálvíz	Helység neve	Felszíni víz	Talajvíz	Rétegvíz	Termálvíz
Algyő	44441	2034	1 285 149	1157000	Magyarcsanak	210000	-	-	100000
Ambrózfalva	-	1565	30000	-	Makó	1729887	4800	2587883	280000
Apátfalva	934130	490	378460	-	Maroslele	452997	1900	123055	-
Árpádhalom	293564	.	153200	-	Mártély	5600	810	77071	-
Ásotthalom	8000	108580	201874	10000	Mindszent	446922	-	539790	154400
Baks	917120	6647	122800	20000	Mórahalom	186300	95235	313145	80000
Balástya	-	165606	194625	20000	Nagyér	-	.	28000	.
Bordány	-	44788	204532	-	Nagylak	-	540	90000	.
Csanádalberti	336296	.	26265	-	Nagymágocs	659346	-	305886	160480
Csanádpalota	983460	5238	296890	-	Nagytóke	-	-	17000	-
Csanytelek	2000000	203650	15916	15000	Óföldsék	1245125	-	37000	-
Csengele	92000	125169	215 251	130000	Ópusztaszer	3672	44370	168104	177980
Csongrád	332950	17163	1 519 803	710000	Öttömös	-	17640	44000	-
Derekegyház	1253692	-	160682	-	Pitvaros	5568	-	103600	100000
Deszk	108700	-	341460	175	Pusztamérges	-	14340	154769	-
Dóc	40634	5119	40696	-	Pusztaszer	72000	4522	91230	-
Domaszék	-	62820	164701	-	Röszke	174400	33615	135957	-
Eperjes	1169050	675	36391	-	Ruzsa	-	31631	101372	30000
Fábiánsebestyén	2093100	128	293254	288233	Sándorfalva	28501354	444658	14105	-
Felgyő	814000	5804	145671	326700	Szatymaz	5500	53860	182937	-
Ferencszállás	-	-	56351	-	Szeged	674016	100011	15281528	8525333
Forráskút	-	6340	104012	-	Szegvár	634100	.	603517	1460000
Földeák	-	-	232277	30000	Szentes	5954990	41170	3879998	5048780
Hódmezővásárhely	2032880	3051	4806696	1690000	Székkutas	-	-	206529	-
Királyhegyes	-	-	30096	-	Tiszasziget	406750	900	258850	10400
Kistelek	-	47178	601 450	-	Tömörkény	4500000	8066	268088	-
Kiszombor	1115200	8916	256480	-	Újszentiván	135000	-	10025	-
Klárafalva	-	-	80000	-	Üllés	30000	34414	239358	15000
Kövegy	-	-	4950	-	Zákányszék	-	106 355	84810	-
Kübekháza	-	1215	108796	-	Zsombó	-	39687	262966	-

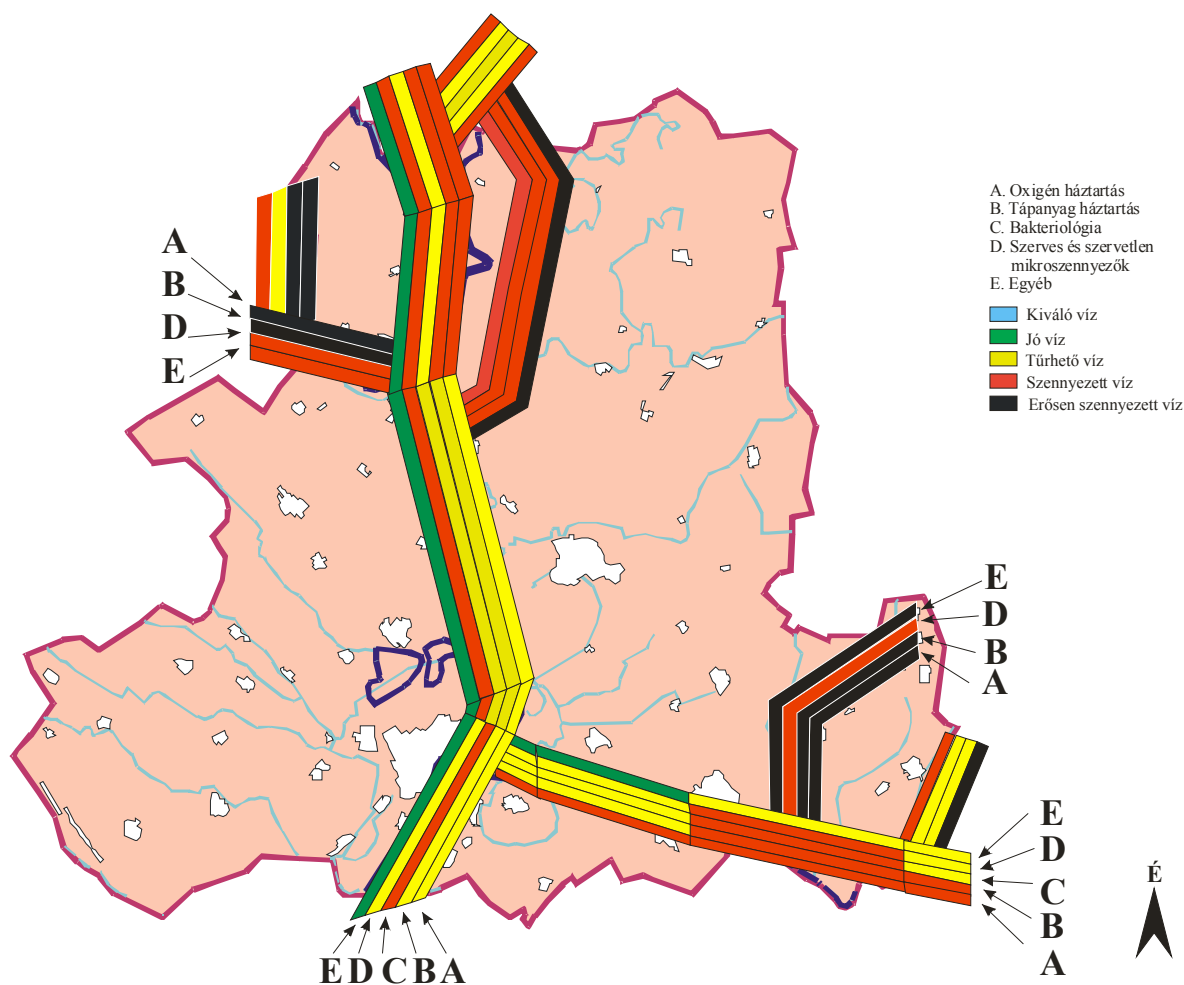
Vízfajták összesen:	(millió m ³ /év)
Felszíni víz	70,64
Talajvíz	2,19
Rétegvíz	74,05
Termálvíz	21,46
Gyógyvíz*	2,46

*Termálvízből gyógyvízként felhasznált vízmennyiség

A felszíni vizek vízminőséggel, jelentős szennyező anyag-terheléssel érkeznek az ország más területeiről, illetve közvetlenül az országhatáron kívülről. A szennyezettségért elsődlegesen a tisztítatlan, illetve a nem kellően tisztított kommunális és ipari szennyvizek, illetve a mezőgazdasági területekről elfolyó/elvezetett szennyezett többletvizek tehetők felelőssé. A vízgyűjtőn lévő települések szennyvíz-csatornázottsága, tisztítótelepekkel való ellátottsága messze a kívánatos alatt marad, melyhez a hagyományos szennyező források (szeméttelpek, állattartó telepek) mellett, speciális dél-alföldi szennyezőként, megjelenik a hévíz (termálvíz) hasznosításából eredő termál-csurgalékvíz.

A kijelölt felszíni vizek (folyók, főcsatornák, holtágak) vízminőségét az ATIKTVF rendszeresen ellenőrzi (3. ábra). A vizsgált komponenseket öt csoportba, és minden csoportot öt vízminőségi osztályba sorolnak az MSZ 12749 szabvány szerint. A vízminőséget a csoportok legrosszabb eredményét adó komponense határozza meg.

3. ábra. A folyók, csatornák vízminősége Csongrád megyében (2005)

A vízfolyások közül a *Tisza* vízminősége a mintavételi helytől és a vizsgált komponensskörtől függően változik. Az elmúlt öt évet magában foglaló adatsor alapján megállapíthatjuk, hogy jelentős változás nem figyelhető meg, a tűrhető és a szennyezett vízminőség a meghatározó. A Maros torkolata felett a Tisza vízminősége valamennyi vízhasználati cél kielégítésére alkalmas. A patogén baktériumok jelenléte miatt azonban a rekreációs célú hasznosítás csak korlátozásokkal lehetséges. A baktériumok jelenlétének a fő oka, hogy a Tisza felsőbb szakaszáról érkező szennyvizek biológiai tisztítása nem megfelelő. A Tiszában a tápéi pontonhíd mintavételi helyen mért mikrobiológiai komponensek a megye többi folyójához viszonyítva rosszabb értékeket mutatnak. A coliformszám 51%-ban, a fekális coliformszám 49%-ban, a fekális *Streptococcus* 39%-ban a tűrhető osztályba esett, a *Salmonella* 93%-ban negatív eredményt adott. Az összes mérésből erősen szennyezett értéket egyetlen eredmény sem mutatott. A paraméterek közül a fekális coliformszám (23%-ban) a szennyezett osztályba esett.

A Mindszentnél mért vízminőséget főként az ATIKTVF illetékességi területén kívüli szennyezők befolyásolják. A Tisza hossz-szelvényében itt volt összességében a legszennyezettebb a víz 2005-ben. Az országhatárnál észlelt víz minősége szennyezett, melynek fő oka a Szegedről bejutó, jelenleg csak mechanikailag tisztított szennyvíz. 2006. december 31-ig ISPA pénzből meg kell valósítani a szennyvíz biológiai tisztítását, mely várhatóan jelentős javulást fog eredményezni a vízminőségben.

Meg kell említenünk a Tisza 2000. évi cianid és nehézfém szennyezése következtében fellépő tömeges halpusztulást, ami az alacsonyabb rendű élővilágban is jelentős károkat okozott. Az ilyen hirtelen jelentkező, katasztrofális szennyezésekkel szemben továbbra is védtelen a folyó.

A *Maros* folyó bizonyul a térség legszennyezettebb folyóvizének. A Maros vízminősége már az ország területére érve meglehetősen rossz: a mintázott folyószakaszok közül ez volt a legszennyezettebb. Az elmúlt években gyakran előfordult, hogy a vizsgált komponenscsoportok az erősen szennyezett minősítést mutatták. A 2005. évben erősen szennyezett érték nem fordult elő. A Maros romániai vízgyűjtőjén található területeken az ipari szerkezetváltás következtében jelentősen csökkent a toxikus anyagok kibocsátása, ugyanakkor az urbanizáció növekedésével nőtt a nem kellő mértékben tisztított kommunális szennyvizek mennyisége. A Nagylaknál a folyóba torkolló Élővíz-csatorna és a Makó felett befolyó Szárazér erősen szennyezett. Valószínűleg a nagylaki értékekhez képest ezért rosszabb a vízminőség Makónál. Makó szennyvizei a közelmúltban létesült korszerű tisztítónak köszönhetően megfelelően

tisztítva kerülnek a folyóba. A Tiszába torkollás előtt mért értékek a szennyvíztisztításnak és az öntisztulásnak köszönhetően valamivel kedvezőbbek, mint a felsőbb szakaszokon.

A *Hármas-Körös* csak kis szakaszon érinti a megye területét, mielőtt a Tiszába torkollik. Víztisztításában jelentős javulás nem figyelhető meg az elmúlt öt évben. A leggyakoribb a túrtűrhető és a szennyezett minősítés.

A térség *vízfolyásai, csatornái* vonatkozásában megállapítható, hogy vízjárásuk – az alföldi kis vízfolyásokhoz hasonlóan – időszakos jellegű. Hosszabb-rövidebb aszályos periódusok alatt előfordulhat, hogy a vízzsáklítás megszűnik, bár a tapasztalatok azt mutatják, hogy néhány csatorna a legaszályosabb években sem szárad ki teljesen. Ennek oka részben az, hogy a csatornák egy része a használt és tisztított vizek befogadója, másrészt, hogy a túl mélyen vezetett csatornák fenékvonalai belemetszenek a talajvíz szintjébe, s így azt megcsapolják.

A csatornák nagy részének további jellemzője, hogy azok (a természetes fenékesítésével ellentétesen) a magas torkolati vízállás miatt visszaduzzasztják a vizeket. Az ilyen működtetésű csatornák kettős működtetésűek (reverzibilis csatornák); nedves időszakokban a belvizek elvezetését szolgálják, száraz időszakokban pedig öntözővizet szállítanak a mezőgazdasági területekre. Az így a csatornába juttatott vizeket öntözési célra, illetve halastavak feltöltéséhez lehet használni.

Az ATIKTVF 6 mintavételi helyen, évente 4 mintavétellel, öt főcsatornát (Kurca, Szárazér, Élővíz, Csukásér, Dongér) vizsgál rendszeresen. Az öt főcsatorna mindegyikének vízminősége több komponens-csoportban is erősen szennyezett a bevezetett ipari és kommunális tisztítatlan szennyvizek, mezőgazdasági eredetű szennyezések és a termálvíz-bevezetések miatt. A belvizek elvezetése következtében jelentős mértékű a csatornák vizében a növényi tápanyagok mennyisége. A bevezetett használt vizek, valamint a diffúz szennyezések következtében pedig erőteljes a csatornák feliszapolódása. A nyári kisvizek idején az amúgy is lecsökkent vízáramlást a csatornában túlbujázó növényzet tovább lassítja. Az alacsony vízáramlási sebesség és a bizonytalan vízutánpótlás következtében kritikus vízminőségek is kialakulnak, melyek halpusztulást idézhetnek elő.

A Tisza-menti *holtágak* a folyószabályozási tevékenység következtében, átvágások eredményeként jöttek létre. A megye területén 17 db 5 hektárnál nagyobb holtág található, melyek közül 7 db a hullámtéren, 10 db pedig a mentett oldalon helyezkedik el. A holtágak közül 4 természetvédelmi oltalom alatt áll. A holtmedrek sajátos, kellően még nem tudatosult

gondja a természetes feltöltődés (mintegy 2 cm/év). A hullámtéri holtágak esetében árvizek alkalmával a vízcsere természetes módon lejátszódik. Száraz időszakokban ezekben a holtágakban a víz mennyisége erőteljesen lecsökken, s felerősödnek az eutrofizációs folyamatok. A Mártélyi-Holt-Tisza a megyében az egyetlen olyan holtág, amely mellett üdülőterület létesült, ennek azonban megoldatlan a szennyvízelvezetése, és az elszikkasztott szennyvíz jelentős mértékben rontja a holtág vizét. Víztisztaságának javítása érdekében részleges mederkotrás történt. A mentett oldali holtmedrek folyóból történő vízpótlása csak a Gyálai-Holt-Tisza esetében megoldott. Ez a tény alapvetően meghatározza vizük minőségét. A lakott területeken húzódó vagy azokhoz közeli holtágakba esetenként (pl. Szeged, Hódmezővásárhely) jelentős mennyiségű kommunális szennyvíz is került, vagy még ma is kerül, feliszapolódásuk fokozott mértékű, vizük erősen szennyezett, a környezetet inkább rontja, mint javítja. Ezek a holtágak: Gyálai-Holt-Tisza felső szakasza, Serházzugi-Holt-Tisza, Nagyfai-Holt-Tisza. A szintén mentett oldali Újszegedi-Holt-Maros teljes rehabilitációja elkészült.

A területen található holtágak vízminősége igen változatos képet mutat a „jó”, a „tűrhető”, a „szennyezett” és az „erősen szennyezett” kategóriák között. A megye területén hat tiszai holtág (Körtvélyesi-, Mártélyi-, Gyálaréti-, Atkai-, Nagyfai-, Serházzugi-holtág) vízminőségét ellenőrzik rendszeresen. A mintavétel kéthavi gyakorisággal történik, évente összesen hat-hat alkalommal.

A holtágak közül legjobb vízminőségű a Körtvélyesi, míg legrosszabb továbbra is a Gyálai. A holtmedrek sajátos gondja a száraz időszakok vízcsökkenéséből eredő eutrofizációs folyamatok által előidézett természetes, illetve a bejutó szennyvizek által előidézett antropogén feltöltődés. A legfőbb vízminőségi problémák főleg a belterületekkel közvetlenül kapcsolatban lévők esetében tapasztalhatóak. Az Újszegedi-Holt-Maros, illetve a Gyálai Holt-Tisza esetében a vízi ökoszisztémák jelentős mértékben sérültek a terhelések következtében.

A homokháti területeken, azok peremrészein található néhány *szikes tó*, melyek száraz időjárás esetén kiszáradnak, nedves időszakban pedig megtelnek vízzel. Talán legismertebb közülük a szegedi Fehér-tó, melynek természetvédelmi oltalma, illetve halászati hasznosítása állandó konfliktusforrás.

A bányatavak a térség anyaggyerő helyein alakultak ki. Az M5 autópálya építése kapcsán megnőtt a bányák száma, ezzel együtt a bányatavaké is. A tavak vízminőségét közvetlen környezetük határozza meg.

2.2.2. Felszín alatti vizek

A felszín alatti vizek minőségét veszélyeztető potenciális szennyezőforrások elsősorban a kommunális szilárd és folyékony hulladéklerakók, a veszélyes hulladékok kezelésével, ártalmatlanításával, lerakásával kapcsolatos tevékenységek, a szennyvízöntözés, a szennyvíziszap- és hígtrágya elhelyezés, a szénhidrogén bányászathoz kapcsolódó tevékenységek.

A *talajvizet* – mennyiségi-minőségi problémáik miatt – csak a nem ivóvízminőséget igénylő egyedi kutas vízhasználatok (pl. öntözés) kielégítésére használják fel, illetve egyre csökkenő mértékben még külterületi (tanyai) vízellátásra is igénybe veszik. A vízkészlet kihasználtsága az 1980-as évek végén volt legnagyobb mértékű, s ekkor kezdődött el a nagy mértékű talajvízszint-süllyedésben megnyilvánuló vízháztartási probléma – különösen a Duna-Tisza közti homokhátságon. Az 1980-as évek végén, 1990-es évek elején bekövetkezett kritikus mértékű talajvízszint-süllyedést a kedvezőtlen meteorológiai viszonyok, valamint a vízkészlet mérték nélküli kitermelése együttesen idézte elő. A legkritikusabb helyzetű Duna-Tisza közti területeken az átlagos évi vízszint süllyedése a 6 métert is meghaladta (igaz, ezek a részek már Bács-Kiskun megye területén találhatóak). A homokhátság laposaiból az épített csatornák is elvezetik a vizet, hozzájárulva ezzel a hátság kiszáritásához, a vizes élőhelyek visszaszorításához, megszüntetéséhez. Az utóbbi évek csapadékos időjárásának köszönhetően a talajvízszint-változás tendenciája megfordult ugyan, de ez még nem jelenti a probléma megszűnését. A Duna-Tisza köze felszín alatti vízkészleteinek (talaj- és rétegvizek) átfogó értékelése azonban mindenképpen indokolt lenne.

A *rétegvíz*-készlet az Alföld, s egyben a megye legnagyobb és földtanilag leginkább védett helyzetű felszín alatti vízfőlése. Az Alsó-Tisza völgye, így Csongrád megye területe is jellegzetes feláramlási területe a felszín alatti vizeknek. A víz minőségileg sok esetben közvetlenül is felhasználható ivóvíz-ellátási célokra, de Csongrád megye déli területein az oldott vas-, mangán-, arzén-, ammónia- és metántartalma miatt – ivóvízként történő fogyasztás előtt – kezelni szükséges. A Tiszántúlon problémát jelent a víz lágysága is. A nagyobb városok közül az ivóvizekre vonatkozó szabvány alapján: az ammóniatartalom Csongrádon, Makón, Hódmezővásárhelyen és Szentesen, a vastartalom Hódmezővásárhelyen és Makón, a keménység Csongrádon, Makón és Hódmezővásárhelyen lépi túl a tűrhető határértéket. A bakteriológiai minősítéssel többnyire nincs probléma, de lokális szennyezések előfordulnak. A kisebb települések nagy részén is jelentkezik a fenti három probléma

valamelyike. Az európai uniós vízminőségi határértékek más komponensek mellett főként az arzén esetében eredményeznek jelentős szigorítást, ami a dél-alföldi önkormányzatokat nagy beruházással megvalósítható feladat elé állítja. (A magyar étkezési szokások ismeretében ráadásul a szigorítás érdemi jelentőségét is erősen vitatni lehet.) Az új határértékek teljesítésére képes vízellátó rendszerek kialakítása regionális összefogással valósul meg.

A rétegvíz szinte mindenfajta vízellátási célra felhasználható, ezért intenzív termeltetés miatt tároló rétegeinek nyugalmi szintje intenzív süllyedést mutatott az 1980-as évek végéig. Azóta – a csökkenő vízkitermelés miatt – a víztartók visszatöltődése tapasztalható, amely a rétegnyomások stabilizálódásában, illetve minimális emelkedésében nyilvánul meg. A megyében a lakossági vízellátást teljes egészében rétegvíz-kutak biztosítják, ezért védelmük rendkívül fontos. A Tiszántúl legértékesebb vízbázisaként közismert Maros-hordalékkúp vízkészlete gyakorlatilag teljesen leköttnek vehető.

A térség mélységi talajrétegei jelentős *termálvíz* készlettel rendelkeznek. A termálvízfeltárás szempontjából elsődlegesen a pannon kori homok- és homokkőrétegek vehetők számításba. Csongrád megye teljes területén fellelhetők a 80–100 °C-ot is elérő hőmérsékletű hévizek. A kedvező adottságok miatt hazai viszonylatban kiemelkedő és sokoldalú a hévizek kommunális (fürdővíz, használati melegvíz, távfűtés), mezőgazdasági (kertészeti és állattartó telepek fűtése) és ipari (épületfűtés, technológiai vízellátás) célú használata. A jelentős kitermelés következtében a rétegvizekkel egységes hidrodinamikai rendszert képező alföldi hévíztárolók nyomása is csökkent (0,1–0,2 bar/év tendenciával), emiatt a jövőben a kitermelt vizek nagyobb hatékonyságú felhasználására kell törekedni. Májig nem tekinthető megnyugtatóan megoldottnak az energetikai célokra termelő több mint 100 hévízkút nagy sótartalmú használt hévizének felszíni elhelyezése.

A vízgazdálkodási törvény a kizárólag energetikai célra hasznosított vízkivételek esetén visszatáplálási kötelezettséget ír elő, ami a vízkészlet megőrzése szempontjából optimális megoldásnak tekinthető. A felszíni befogadóba engedett használt hévíz után a szennyezőanyag-tartalomtól függően jelentős összegű bírságot kell fizetni, de a jogszabály lehetőséget biztosít a környezetvédelmi felügyelőségnek egyedi határérték megállapítására, ezáltal a bírság csökkentésére. Csongrád megyében a földtani adottságok miatt a visszasajtolás nagy energiát igényel, ezért a használt termálvíz általában felszíni befogadóba kerül. A megye egy részén (elsősorban az északi felén) az egyedi határérték megállapítása – a

környezeti terhelés minimalizálása mellett – könnyítést eredményez a felhasználók számára, máshol azonban a termálvíz összetétele miatt ez a megoldás környezeti szempontból nem fogadható el, ezért nem is alkalmazható. Emiatt különösen is aktuális a környezetvédelmileg elfogadható megoldások vagy alternatív technológiák kifejlesztése.

A geotermikus energia hasznosításának (hévíztermelést helyettesítő) módja a hőszivattyúk használata. Ez a módszer a vízkészletek veszélyeztetése nélkül hasznosíthatja a térségünkben kedvező geotermikus energiát. Hasznosítása több nyugati, nálunk rosszabb geotermikus adottsággal rendelkező országban bevált, míg hazai elterjesztése jelenleg kísérleti stádiumban van. Jó referenciaként szolgálhat az ATIKTVF irodaházában történt kiépítése a rendszernek.

2.3. Hulladékgazdálkodás

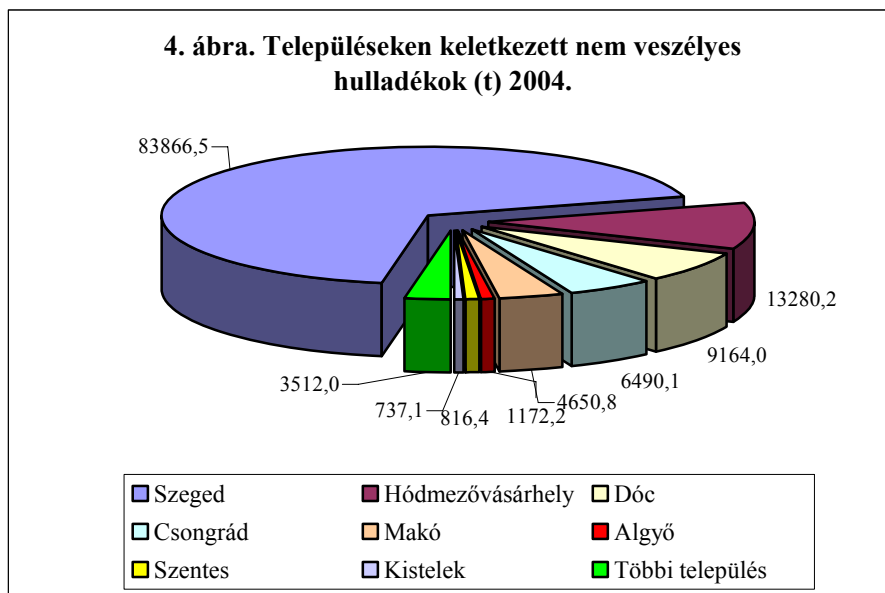
Nemzetközi tapasztalat, hogy az ember által okozott környezetkárosítások között az egyik legnagyobb gondot a hulladékok mérhetetlen növekedése, a probléma kezelésének nagyfokú megkésettsége jelenti. Ha a kibocsátott hulladékok biztonságos lerakása, illetve ártalmatlanítása, vagy valamilyen módon a termelési folyamatba való visszavezetése nem megoldott, a hosszú évtizedek alatt felhalmozódott hulladék nemcsak a talajt és közvetve a felszíni és felszín alatti vízkészletet, a levegőt szennyezi, hanem jelentős tájromboló és életminőséget rontó hatása is van. Különösen igaz ez akkor, ha a lerakók helye, veszélyeztető képességük mértéke, illetve az ott elhelyezett hulladékmennyiségek nem ismertek. A hulladékprobléma kezelésének folyamatos halogatása miatt az ezzel összefüggő környezeti gondok felszámolása vélhetően a közeljövő egyik legnehezebb és legkölségesebb feladata lesz mind a hatóságok, mind a települések számára.

Az *ipari termelés* során keletkezett hulladékok mennyisége viszonylag pontosan követhető, mivel a hulladéktermelőknek évenkénti bejelentési kötelezettségük van az illetékes minisztérium felé. A hulladékinformációs rendszer kezelését a megyében az ATIKTVF végzi. A 2004. évi bejelentés alapján a megyében keletkezett nem veszélyes hulladékok mennyisége megközelítette a 124000 tonnát, melynek 97%-a 8 településen keletkezett (3. táblázat). A első helyen áll Szeged, ahol az építőipari cégek (Hídépítő ZRt.-74000 t, Délépítő Rt.-6900 t) hulladéktermelése a legjelentősebb. A megyében a második legnagyobb hulladéktermelők a hódmezővásárhelyi kerámiaipari cégek (összesen 7000 t), majd a rangsorban a dóci

Ferropharma Vegyipari Kft. (9000 t) hulladéktermelése következik (4. ábra). Az ipari termelés során legjelentősebb mennyiségben fém-, műanyag-, papír-, kerámia- és textilhulladék, kisebb mennyiségben üveg- és gumihulladék keletkezik. A cégek a keletkezett hulladékot maguk is igyekeznek felhasználni, illetve másik fél számára értékesíteni. A másodnyersanyag visszanyerés és újrahasznosítás aránya 20% körüli.

3. táblázat. Csongrád megye nem veszélyes hulladékainak összesítése 2004. évben
(az ATIKTVF adatai alapján)

település	hulladék (t)	%
Szeged	83866,5	67,8
Hódmezővásárhely	13280,2	10,7
Dóc	9164,0	7,4
Csongrád	6490,1	5,2
Makó	4650,8	3,8
Algyő	1172,2	0,9
Szentes	816,4	0,7
Kistelek	737,1	0,6
Többi település	3512,0	2,8
Végösszeg	123689,2	100,0

Az építési-bontási hulladék számos esetben a szeméttelre kerül, másodnyersanyagként való hasznosítása nem megoldott. Gyakori az illegális elhelyezés, amely során mély fekvésű területeket töltenek fel, s ezáltal vizes élőhelyeket szüntetnek meg. Jelenleg már több, engedély alapján működő *inert hulladékkezelő* tevékenykedik a megyében, és a Szeged, Sándorfalvi úti regionális hulladéklerakó területén átadás előtt van egy nagy kapacitású inert

hulladék-feldolgozó, amely az eddig lerakásra került inert hulladék jelentős részét képes lesz feldolgozni.

A *mezőgazdaságban* bekövetkezett jelentős fordulat eredményeként (földosztás, tsz, állami gazdaságok felbomlása) a privatizációt követően a hulladékok mennyisége jelentős mértékben csökkent. Megfordult az a hosszú ideje tartó tendencia, miszerint a szerves trágya-felhasználás rovására erőteljesen nőtt a műtrágyázás aránya. Ha csak lassan is, de a szerves trágya egyre nagyobb mennyiségben a termőföldeken kerül elhelyezésre, javítva annak tápanyag-ellátottságát. Mivel a nagy állattartó telepekhez többnyire nem kapcsolódik termőföld, az ott keletkezett folyékony termelési hulladékból (hígtrágya) jelentős mennyiségek halmozódtak fel, fokozott terhelést róva a környék levegőjére (bűz) és felszín alatti vizeire. A lakossági állattartáshoz kapcsolódó hígtrágya-elhelyezés is megoldásra vár, ahogy probléma a mezőgazdasági hulladékok alkalmankénti és időszakos égetése is. Ez utóbbinál áttörést jelentene a komposztálás elterjesztése.

A megyében jelentős a geotermikus energia hasznosítása a gazdaság számos területén (lásd 2. táblázat), melynek speciális problémája a *termál-csurgalékvizek* elhelyezése. A termálvizek magas Na-só, fenol-, ammónium- és egyéb szennyező anyag tartalma veszélyezteti a környezetet. Környezetvédelmi szempontból kívánatos lenne ezeknek a csurgalékvizeknek az általános visszasajtolása a geológiai, hidrogeológiai adottságok függvényében.

2.3.1. Települési szilárd hulladékok

A hulladékgazdálkodási törvény megszületése (2000) jelentősen felgyorsította az egyik legjelentősebb és legtipikusabb települési környezetvédelmi probléma megoldását Csongrád megyében is. A kötelező közszolgáltatás, a hulladékgazdálkodási tervek készítésének kényszere nem teszi lehetővé a probléma megnyugtató kezelésének további halogatását, de az EU csatlakozással járó kötelezettségek és az e célra megnyíló anyagi források jelentősen fel is gyorsították a folyamatot. Halaszthatatlan cél tehát a hulladékprobléma megoldása, amely a keletkező hulladékok megfelelő gyűjtésén, elhelyezésén, ártalmatlanításán, illetve újrahasznosításán túl jelenti egyrészt a sok évtized alatt okozott károk felszámolását, másrészt pedig a hulladék mennyiségének és veszélyességének nagyarányú csökkentését.

A megye területén összesen 54 települési szilárd hulladéklerakó található. A megyében két ISPA program fogja át a települések korszerű hulladékgazdálkodási rendszerének kialakítását:

- a) szegedi Regionális Hulladékgazdálkodási Program: Csongrád megyében 28 települést érint. E települések hulladéklerakóinak mindegyike – az elvégzett környezetvédelmi felülvizsgálat alapján – működési engedéllyel rendelkezik. Az ISPA projekt keretében kerül sor a rekultivációjukra, mely 2006 végén-2007-ben várható;
- b) homokhátsági ISPA projekt: Csongrád megyében Csongrád és Felgyő településeket érinti;
- c) ISPA projekttel nem érintett települések hulladéklerakói közül egységes környezethasználati engedély alapján üzemel a hódmezővásárhelyi, a makói és a szentesi hulladéklerakó.

A fentieken kívül a megyében lévő 21 db lerakó közül 2-re (Magyarcsanád, Szentes „régí”) készült felülvizsgálati dokumentáció, azonban működési engedéllyel nem rendelkeznek. A Mindszent város tulajdonában lévő bezárt szilárd hulladéklerakó telep felszámolás alatt áll, jelenleg is folyik a terület teljes körű környezetvédelmi felülvizsgálata. A felülvizsgálati kötelezettségüknek eleget nem tevő települések önkormányzatainak zöme már csatlakozott a Délkelet Alföld Hulladékgazdálkodási Társuláshoz, amelynek programjában szerepel a hulladéklerakók felülvizsgálata és rekultivációja is.

A Homokhátsági Regionális Önkormányzati Társulás és a Szegedi Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás tömöríti a megye településeit. Fejlesztési terveik közt szerepel hulladéklerakó-építés (Felgyő) és hulladékégető tervezése.

A látszólag kedvezően alakuló hulladékgazdálkodási folyamatban azonban több tisztázandó probléma is maradt. Ilyen például, hogy tisztán „környezettudatos fejfel” nehezen érthető, miért „utaztatja” több Szegedi kistérséghez (és a szegedi hulladékgazdálkodási programhoz is) tartozó település is hulladékát Szegeden át Hódmezővásárhelyre.

A keletkezett kommunális hulladék összetételéről nehezen kapható megbízható érték. A szelektív hulladékgyűjtés még nem nőtt ki a gyermekcipőből, bár a megyében többfelé van biztató kezdeményezés, azonban ezek megvalósítása a jó szándék mellett nem egyszer laikus kivitelezéssel párosul, s szintén hiányos a megfelelő társadalmi reakció. Szegeden található a régió egyetlen válogatóműje (Szeged, Sándorfalvi út).

Megyeszerte jelentős probléma az illegális hulladéklerakók gyakori előfordulása, amely a társadalom környezeti tudatát is minősíti.

2.3.2. Települési folyékony hulladékok

A folyékony hulladékokkal kapcsolatos közszolgáltatás megfelelő és szabályozott keretekben történő ellátása a szennyvíztisztító telepekkal, csatornahálózattal ellátott, illetve azokkal kapcsolatban álló településeken jellemző (kb. 50%). Azonban itt is probléma, hogy a tényleges bekötések száma – részben anyagi okokból, részben pedig érdektelenségből – jóval kevesebb, mint arra a meglévő infrastruktúra függvényében valójában lehetőség lenne. Az elmaradottabb, tisztítóval nem rendelkező és tisztítóktól távol fekvő településeken a szervezett folyékony hulladék-szállítási közszolgáltatás nem üzemel.

A legutóbbi időkig nem kezelték kiemelt problémaként a szennyvizek elhelyezésének szikkasztásos módját. A házi szikkasztókban elszikkasztott szennyvizeket helyi vállalkozók szállították eseti megrendelések alapján a többnyire műszaki védelem nélküli folyékony hulladék leürítő helyekre. A településeken kijelölt, földmedrű leürítő helyek kellemetlen bűzhatásúak voltak és jelentősen veszélyeztették a felszín alatti vizek minőségét, ezért a környezetvédelmi hatóság az összes folyékony hulladék-lerakó üzemeltetését megtiltotta. A lerakott folyékony hulladék mennyiségére, illetve pontos összetételére vonatkozóan az önkormányzatok nem rendelkeznek (hivatalos) információval. Feltehetően elsősorban települési folyékony hulladék került lerakásra.

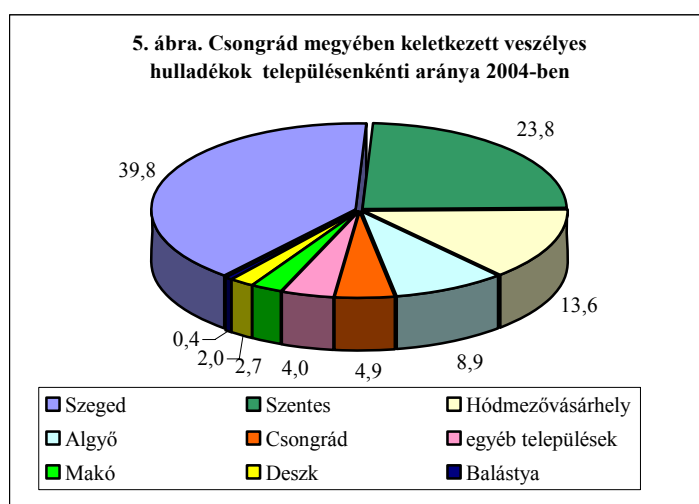
A szennyvízelvezető csatornahálózattal, tisztítóteleppel rendelkező településeknél is számos esetben előfordul, hogy az összegyűjtött, de nem megfelelően tisztított szennyvíz a környezetbe kerülve ugyancsak komoly károkat okoz. Az előző évekhez képest jelentős előrelépést jelent, hogy több települési szennyvíztelep tisztít a biológiai határérték alá. Számos esetben azonban a tisztításból visszamaradó szennyvíziszap ártalommentes elhelyezése sem megoldott. Szegeden a biológiai fokozat hiánya okozza a legnagyobb gondot, aminek megoldására a város ISPA pályázatot adott be, melynek keretében a teljes szennyvíztisztító-rendszer és jelentős mennyiségű csatornahálózat épül ki, így jelentősen csökken a településen keletkező és elszállítandó folyékony hulladék mennyisége. A szegedi pályázathoz kapcsolódva több kistérségi település hosszú távú szennyvízelhelyezése is megoldódik majd.

2.3.3. Veszélyes hulladékok

A veszélyes hulladék-gazdálkodással kapcsolatos adatok a termelők önbevallásán alapulnak. A megyében 2004-ben 47000 t veszélyes hulladék keletkezett (5. ábra). A veszélyes hulladék

80%-a három településen (Szeged, Szentes, Hódmezővásárhely) keletkezett. A megye területén legnagyobb mennyiségben a vágóhídi és olajipari veszélyes hulladékok termelődtek (az előbbieket azonban időközben kikerültek ebből a minősítésből). A veszélyes hulladékok 77%-a szilárd, 13%-a iszap és 10%-a folyékony halmazállapotú volt.

A térségben folytatott szénhidrogén-bányászat következtében korábban nagy mennyiségben keletkezett fűrási iszap-hulladék, mely nehézfém- és olajtartalma miatt veszélyes hulladéknak minősül. A keletkező fűrási iszap-hulladék elhelyezése külön erre a célra kialakított hulladéktárolókban történik. A fűrási iszapot korábban annak keletkezési helye közelében deponálták, s a gödröket később talajjal befedték. Miután ezek helye sokszor nem ismert, gondot jelenthetnek azok későbbi környezeti hatásai.

(az ATIKTVF adatai alapján)

Korszerű, a környezetvédelmi előírásoknak megfelelő kórházi hulladékégető csak Szegeden működik (lásd az emisszióknál). Jelentős mennyiségű vágóhídi, illetve állati hulladék keletkezik az élelmiszeripari üzemekben és állattartó telepeken. Kezelésük, ártalmatlanításuk az ATEV hódmezővásárhelyi üzemében, valamint a Hologén Kft. cserebökényi telephelyén, ásványolaj tartalmú hulladék-komposztálás pedig Algyőn történik.

A térségben számos cég rendelkezik veszélyes hulladék-szállítási, -átvételi, -kezelési engedéllyel. Kezelés szempontjából a veszélyes hulladék legjelentősebb hányada begyűjtésre, elenyésző része lerakásra, illetve égetésre kerül. A másodnyersanyag-visszanyerés és újrahasznosítás aránya 60% körüli (akkumulátorok és állati eredetű veszélyes hulladékok).

2.4. Közüemi vízellátás, szennyvízkezelés

Csongrád megyében a lakosság és a közintézmények vízigényét teljes egészében a felszín alatti vízkészletből elégítik ki. A megye minden településén van közüemi vízmű, illetve vezetékes ivóvízellátás. A települések belterületén élő lakosság ellátottsága majdnem 100%-os, a teljes megyei lakosság ellátottsága – a lakásállományra vetítve – 91%-os. Az alacsony ellátottsági mutatók elsősorban a Duna-Tisza közti tanyás településekre jellemzők.

A szolgáltatott víz minősége az egészségügyi követelményeknek általában megfelel. Egyes helyeken a megengedettnél valamivel magasabb a vas- és mangántartalom, valamint a határértéket jóval meghaladja a metángáz-tartalom. Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) Korm. rendelettel érvénybe lépő új, a 98/83 EC direktívával harmonizált határértékek teljesítésével kapcsolatos feladatokról a 3. fejezetben szólnak.

A 2004. évi statisztikai adatok szerint közcsatorna-hálózatba Csongrád megye településeinek harmadrészen a megyei lakásállomány 50 %-a volt bekapcsolva. Ugyanekkor 16 szennyvíztisztító telep üzemelt, és a közcsatornán elvezetett szennyvízmennyiségnek csupán harmadrésze esett át II. fokozatú, biológiai tisztításon.

Az utóbbi évek beruházásai eredményeképpen a szennyvízelvezető hálózat és a tisztító kapacitás folyamatosan bővül. Jelenleg a megye településeinek csaknem fele rendelkezik meglévő vagy épülő közüemi szennyvízcsatorna-hálózattal, és számottevően bővültek a városokban működő hálózatok is.

A legjelentősebb beruházások közé tartozik a makói és a csongrádi szennyvíztisztító telep építése, amelyeket 2003-ban helyeztek üzembe. Szegeden 2003-ban indult és 2006-ban fejeződött be az ISPA által támogatott beruházás, amely a szennyvízcsatorna hálózat bővítését és a szennyvíztisztító telep fejlesztését szolgálja. E beruházás keretében oldják meg Deszk, Kübekháza, Tiszasziget és Újszentiván szennyvízelvezetését is. Kiépült a közüemi szennyvízcsatorna-hálózat Ferencszállás és Klárafalva területén, és Klárafalván elkészült a szennyvíztisztító telep. Folyamatban, illetve előkészületben van a makói szennyvíz-elvezetési agglomerációhoz tartozó települések (Kiszombor, Maroslele, Földeák, Apátfalva, Magyarcsanád) szennyvízcsatornázása. A szennyvízkezelés fejlesztése központi támogatással valósult meg többek között Szentes, Ruzsa, Domaszék területén.

2.5. Zaj- és rezgésvédelem

2.5.1. Ipari-, építőipari eredetű zajterhelés

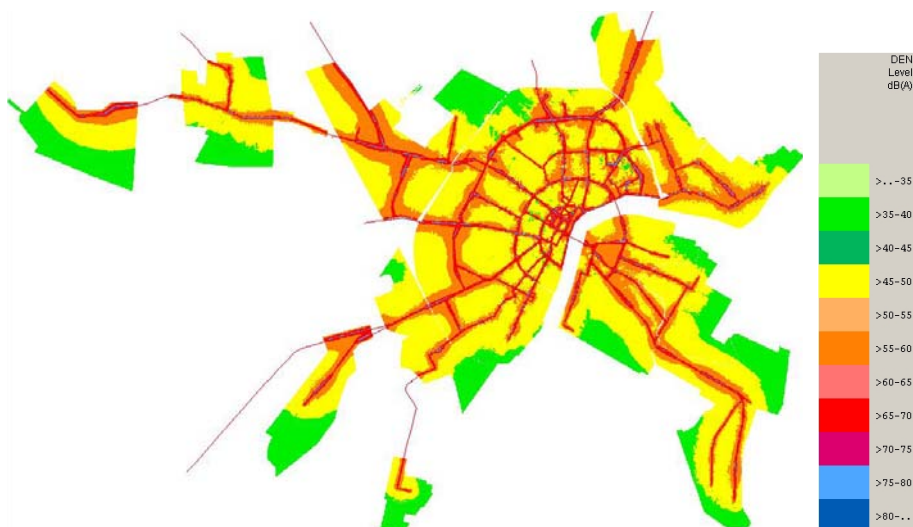
Általánosságban megállapítható, hogy az ipari, üzemi jellegű zajkibocsátás mértéke, illetve a kisugárzott zaj által érintett környezet (lakóterület) nagysága a környezetvédelmi ellenőrzések bevezetése óta (1984. január) fokozatosan csökken. Az 1990-es rendszerváltozást követően az ipari szerkezetváltás következtében jelentősen visszaesett a termelés, illetve sok ipari üzem bezárt, ami a zajkibocsátás csökkenését vonta maga után. Ezzel párhuzamosan azonban ugrásszerűen megnőtt a kisvállalkozások száma, ami telephelyek változását eredményezte. A kisvállalkozások sok esetben lakókörnyezetben, saját ingatlanon alakították ki telephelyeiket, amelyek lakossági panaszok sorozatát váltották, illetve váltják ki még ma is.

Az építési munkákból származó zaj ugyan eseti, időszakos jellegű környezetterhelések, jelentőségük azonban nem elhanyagolható, számos esetben lakossági panaszok kiváltói. A lakossági panaszok kiváltói elsősorban a rendkívül nagy zajjal járó éjszakai építkezések.

2.5.2. Közlekedési forgalom által okozott zajterhelés

A környezeti zajforrások közül a közlekedés az, amely a legnagyobb mértékben és a legnagyobb területet terhel zajjal. A számításba vehető közlekedési zajforrások közül a közúti közlekedés zajterhelése legjelentősebb, azt követi a vasúti, végül pedig alárendelt módon, de meg kell említeni a vízi, illetve légi közlekedés okozta zaj- és rezgésszennyezést is. Legjelentősebb zaj- és rezgésterhelés a tranzit utakon, illetve a sűrű beépítésű, nagy forgalmú belvárosi területeken jelentkezik. Mindezt súlyosbítja az a tény, hogy miközben folyamatosan növekszik a gépjárművek száma, addig az utóbbi időben jelentősen romlott az útburkolatok minősége. A korábban tervezett autópályák építése felgyorsult: 2005 végén átadták az M5 autópálya Kiskunfélegyháza és Szeged közti szakaszát és 2006. év elején a Rószke–Szeged szakaszt. A 47. sz. főút Szeged–Hódmezővásárhely közötti középső szakaszának szélesítése még várat magára. Az építkezések környezetében élők időszakosan nagyobb zaj- és porterhelésnek voltak kitéve. Legjelentősebb forgalmú Szeged városa, ahol az utóbbi években (2003) részletes zajtérkép is készült (6. ábra).

6. ábra. Szeged közlekedés okozta zajterhelése nappal

2.5.3. Egyéb zajterhelés

A szórakoztatóipari, kulturális és sportlétesítmények üzemelése ugyan nem okoz tartós zajszennyezést, időszakos és lokális hatásuktól azonban nem tekinthetünk el. A jogos lakossági panaszok oka elsősorban az, hogy nem érvényesül az a kívánság, miszerint ezek a létesítmények teljesen zártak vagy lakott területtől távol legyenek. A környezeti zaj szabályozásának kezdete óta (1983) önkormányzati hatáskörbe tartozik a szórakoztatóipari zajkibocsátás szabályozása, számos település azonban sajnos máig nem rendelkezik helyi zajrendelettel.

3. A KÖRNYEZETVÉDELMEI JOGI HÁTTERÉNEK VÁLTOZÁSA A MEGYEI PROGRAM ELKÉSZÍTÉSE ÓTA ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYEI

A környezetvédelmet érintő fontos változás, hogy 2005. év elejétől a környezetvédelmi felügyelőségek hatósági jogköre kibővült a vízügyi és természetvédelmi hatósági jogkörrel, azaz létrejött egy egységes „zöldhatóság”. A jogkör koncentrációjától a gyorsabb, hatékonyabb ügyintézés várják. A levegős, a természetvédelmi és a zajvédelmi hatósági jogkör – az ügyek természetétől függően – megoszlik a környezetvédelmi felügyelőség és a jegyző között. Fontos, hogy 2006 elején életbe lépett a 314/2005. (XII. 25.) Kormány rendelet, amely a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárást összekapcsolta.

3.1. Levegővédelem

A levegőtisztaság-védelmet szabályozó alaprendelet a **21/2001. (II. 14.) Korm. rendelet** 2001-ben teljesen új alapokra helyezték a levegő minőségét szabályozó elveket, rendeleteket (pl. megszüntették a pontforrások magasságától függő kibocsátási határértékeket). Az új szabályozás eredményképpen a bejelentés-köteles légszennyező pontforrásokra technológiától függően határozzák meg a kibocsátható légszennyező anyagok mennyiségét. A jogszabályok a technológiai kibocsátási határértéket most már nem tömegáramban (kg/h), hanem koncentrációban (mg/m³) adják meg. Egyes technológiákra eljárás-specifikus határértékeket állapítottak meg. A tüzelési és termikus technológiáknál a kibocsátási határértékeket a száraz véggázra megállapított oxigén térfogatszázalékhoz, hőmérséklethez és nyomáshoz kötötték.

A környezeti levegő minőségét és a helyhez kötött légszennyező pontforrások technológiai kibocsátási határértékeit a 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM együttes rendelet tartalmazza. A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet a 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM együttes rendeletben kategorizált légszennyezettség mértéke alapján az ország területét légszennyezettségi agglomerációba, illetve zónákba sorolja. Csongrád megyében Szeged kijelölt – egyes paraméterek alapján szennyezett levegőjű – város. A jogszabály értelmében a településre vonatkozóan intézkedési tervet kellett készíteni, ami alapján a kiemelt légszennyező komponens koncentrációjának csökkentését, a város levegőminőségének javulását kell elérni.

A helyhez kötött pontforrások által kibocsátott légszennyező anyagok emisszió és a környezeti levegő immisszió mérésének előírásait a 17/2001. (VIII. 3.) KöM rendelet tartalmazza.

A tüzelőberendezések által kibocsátható légszennyező anyagok mennyiségét a tüzelőberendezések hőteljesítményéhez kötötték:

- A 23/2001. (XI. 13.) KöM rendelet a 140 kW és az ennél nagyobb, de 50 MW-nál kisebb hőteljesítményű tüzelőberendezésekre tüzelőanyag fajtanként (szilárd, folyékony, gáz) rögzíti a technológiai határértékeket.
- A 10/2003. (VII. 11.) KvVM rendelet az 50 MW-nál nagyobb hőteljesítményű (nagy tüzelőberendezések) berendezések légszennyező anyagainak technológiai kibocsátási határértékét szabályozza.
- A 3/2002. (II. 22.) KöM rendelet a hulladékok égetésének műszaki követelményeit, működési feltételeit és a hulladékégetés technológiai kibocsátási határértékeit tartalmazza.
- A gázturbinák, gázmotorok légszennyező anyag kibocsátását is külön jogszabályok tartalmazzák.
- A 10/2001. (IV. 19.) KöM rendelet az egyes berendezések és tevékenységek illékony szerves vegyület (VOC) kibocsátásának korlátozásáról szól.

A bejelentés-köteles légszennyező pontforrásokat a környezetvédelmi felügyelőség tartja nyilván és feldolgozza azok évenként beküldött üzemviteli adatait.

A környezetterhelési díjat (levegő- és vízterhelési díj), amelyet a 2003. évi LXXXIX. törvény nevesít, egyedül Magyarországon vezették be. A 270/2003. (XII. 24.) Korm. rendelet tartalmazza az egyes környezetterhelési díjak visszaigényléséről, a kibocsátott terhelő anyag mennyiségének meghatározási módjáról, valamint a díjfizetés áthárítási módjáról szóló szabályokat.

Az ózonréteget károsító anyagok használatával kapcsolatban a 94/2003. (VII. 2.) Korm. rendelet tartalmaz előírásokat. Az üvegházhatású gázkibocsátások engedélyezésének, nyomon követésének, jelentésének és kereskedelmének szabályait kormányrendeletek állapítják meg.

3.2. Ivóvíz

A települési önkormányzatok – a vízgazdálkodási tevékenységek mint közfeladatok (közszolgáltatások) körében – kötelesek gondoskodni a települések lakott területén az ivóvíz minőségű vízre vonatkozó előírásoknak megfelelő ivóvízellátásról.

Az európai uniós csatlakozás előtt Magyarországon az ivóvíz minőségével kapcsolatos elvárásokat és paraméter-értékeket a Magyar Szabvány és az Egészségügyi Minisztérium előírásai határozták meg, amelyeket a jogharmonizációval felváltott a 98/83 EC direktíva előírásai alapján hozott, az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló **201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet**. Mivel a szolgáltatott ivóvíz minősége sok helyen és több komponens tekintetében már nem teljesíti az irányelvben és a kormányrendeletben meghatározott paramétereket, ivóvízminőség-javító program megalapozása és kidolgozása vált szükségessé.

Az uniós előírások a nem indikátor jellegű mikrobiológiai és kémiai paraméterekre vonatkozóan a tagállamokra nézve kötelezőek, de meghatározott időtartamra – a 2003. december 25-i teljesítési határidőtől számított kétszer három évre – átmeneti mentesség vehető igénybe. A csatlakozási tárgyalások során Magyarország jelezte, hogy élni kíván a határidő meghosszabbításának lehetőségével, de az irányelvben meghatározott feltételek teljesítése alól nem kér mentességet. Ennek figyelembevételével a kormányrendelet meghatározza azokat a településeket, illetve településrészeket, amelyeken a vízszennyező anyagok előfordulása és koncentrációja alapján 2006. december 25-ig, illetve 2009. december 25-ig kell teljesíteni az irányelvben meghatározott határértékeket.

Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet tartalmazza az ivóvíz minőségére vonatkozó határértékeket, valamint az egyes vízminőségi jellemzőkre vonatkozó határértékek tekintetében 2006, illetve 2009 végéig biztosított haladék idejére alkalmazható ideiglenes határértékeket. Eszerint 2006. december 25-ig meg kell oldani az ivóvíz minőségének javítását azokon a településeken, ahol az ivóvíz arzéntartalma meghaladja a 0,03 mg/l értéket, továbbá ahol a nitrittel, bórral és fluoriddal szennyezett víz minősége nem felel meg a határértékeknek. 2009. december 25-ig kell megoldani az ivóvíz minőségének javítását azokon a településeken, ahol az ivóvíz arzéntartalma 0,01-0,03 mg/l érték közötti, illetve ahol az ammónium-ion szennyeződés a határérték felett van. Az érintett településeken az ivóvíz magas vas- és mangántartalmát is a határértékre kell csökkenteni.

A hazai ivóvíz-szolgáltatás vízminőségi szempontból történt felülvizsgálata alapján a Dél-alföldi régióban 225 településen nem felel meg az ivóvíz minősége az európai uniós és a magyar szabályozásban előírtaknak. Ennek megfelelően a régió ivóvízminőség-javító

programja kormány szinten kiemelten kezelt, a magyar Kohéziós Alap keretstratégiába illeszkedő projekt. A Dél-alföldi régió ivóvízminőség-javító programja természetesen magában foglalja a Csongrád megyei vízműveknél megoldandó feladatokat is.

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat adatai és az üzemeltetők felmérése alapján Csongrád megye valamennyi települése érintett egy vagy több vízszennyező anyag határérték feletti előfordulásával. Ezen belül – az önálló vízművel rendelkező településrészek figyelembevételével – a megye településeinek harmada tartozik a kormányrendelet által meghatározott 2006. december 25-i teljesítési határidőre kötelezettek közé.

Az ivóvízminőség-javítás érdekében szükséges beruházások finanszírozására a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériummal egyetértésben felvállalta a régió ivóvízminőség-javító programjának előkészítésével kapcsolatos feladatokat. A program megvalósítását az EU Kohéziós Alapja támogatja. A teljes támogatás a Magyar Állam kiegészítésével együtt a beruházás elszámolható költségének 90 %-a. Az ivóvízminőség-javító program első lépéseként a 2002. évben a Dél-alföldi Területfejlesztési Tanács és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium közösen elkészítette a program előzetes megvalósíthatósági tanulmányát. A program további lépései az előkészítés során az elvi vízjogi engedélyes tervek, a környezeti hatások nem műszaki összefoglalója, a gazdasági és pénzügyi elemzés és a végleges megvalósíthatósági tanulmány elkészítése.

Megkezdődött a régióban a szükséges ivóvízminőség-javító beruházások tervezése azokon a településeken, amelyek számára a vízminőségi előírások teljesítésének határideje a kormányrendelet szerint 2006 decemberében jár le. Elkészültek az első körben érintett települések elvi vízjogi engedélyes dokumentációi és megvalósíthatósági tanulmányai.

Az ivóvízminőség-javító program az előbbiektől ellentétben nem a jogszabályban megállapított két határidő szerinti ütemezésben, hanem egy ütemben, a 2009-es határidő figyelembevételével valósulhat meg. A tervezés során ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy egyes területeken a beruházás- és üzemeltetés-gazdaságossági szempontból is optimális térségi megoldások csak úgy vizsgálhatók, ha valamennyi települést bevonják a tervezésbe, függetlenül attól, hogy a 2006-os vagy a 2009-es határidő vonatkozik rájuk (az uniós pénzügyi támogatások logikája is csak egységes megvalósításhoz nyújt megfelelő mértékű támogatást). A program bővülésével a tervezési feladatok is jelentős többletforrást igényelnek. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium tájékoztatása szerint a Dél-alföldi régió ivóvízminőség-javító programjába tartozó beruházások finanszírozása a megnövekedett forrásigény és a Kohéziós Alap 2006-ig

rendelkezésre álló keretének nagysága miatt csak a 2007. évtől kezdődhet el, így a 2006. december 25-éig kötelezett települések esetében a kormányrendelet módosítására lesz szükség.

A tervezési feladatok többletköltségének finanszírozására a 2006. december 25-i határidővel kötelezett településeket összefogó 66 tagú konzorcium pályázatot nyújtott be a Nagyprojekt Előkészítő Alapra, amely pályázatot a Fejlesztéspolitikai Kabinet 2,032 milliárd Ft tervezési költségkerettel támogatásra javasolt. Az előkészítés fenti tervezési költségén túl a megvalósítás további 110 milliárd Ft-ba kerül. A program megvalósítása 22-24 hónapot igényel.

3.3. A felszíni és felszín alatti vizek védelme

A víz védelme kiterjed a felszíni és felszín alatti vizekre, azok készleteire, minőségére és mennyiségére, a felszíni vizek medrére és partjára, a víztartó képződményekre és azok fedőrétegeire, valamint a vízzel kapcsolatosan jogszabályban vagy hatósági határozatban kijelölt megkülönböztetett védelem alatt álló (védett) területekre.

A vizek természetes hozamát, lefolyását, áramlási viszonyait, medrét és partját csak a vízparti élővilág megfelelő arányainak megtartásával és működőképességük biztosításával szabad megváltoztatni úgy, hogy az a környezeti célkitűzések teljesítését nem veszélyeztetheti. A környezet igénybevételét és használatát úgy kell megszervezni és végezni, hogy a vizek állapotára vonatkozó környezeti célkitűzések teljesüljenek, így a felszíni és a felszín alatti vizek állapota ne romoljon, illetve el kell érni a vizek jó állapotát. A jó állapot eléréséhez szükséges intézkedéseket vízgyűjtő-gazdálkodási tervben kell meghatározni.

A felszín alatti vizek jó állapotának biztosítása érdekében a felszín alatti vizek védelméről szóló **219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet** tartalmaz előírásokat. A rendelet célja a felszín alatti vizek jó állapotának biztosításával és annak fenntartásával, szennyezésének fokozatos csökkentésével és megelőzésével, hasznosítható készleteinek hosszú távú védelmére alapozott fenntartható vízhasználat, a földtani közeg kármentesítésével összefüggő feladatok, jogok és kötelezettségek megállapítása. Hatálya kiterjed a felszín alatti vízre, a földtani közegre és a

szennyező anyagra, illetve a felszín alatti vizek és a földtani közeg állapotát érintő tevékenységekre.

A rendelet meghatározza a felszín alatti víztestek jó mennyiségi és minőségi állapotának jellemzőit, és részletezi az alapvető célkitűzés teljesülésének feltételeit, amit az érintett szereplőknek környezetvédelmi és vízkészlet-gazdálkodási eszközökkel kell elérni. Rendelkezik a vízkivételek engedélyezésére vonatkozó egyes szabályokról és a szennyező anyagok elhelyezésének és bevezetésének engedélyezéséről, az előírások megszegése miatt fizetendő felszín alatti vízvédelmi bírságról.

A városi önkormányzatok felszín alatti vízvédellemmel kapcsolatos feladata, hogy a települési környezetvédelmi program részeként annak készítésekor, illetve felülvizsgálatakor monitoring rendszer kiépítésével és működtetésével figyelemmel kísérjék a közigazgatási területen lévő talajvíz mennyiségi és minőségi állapotát, különösen a nem pontszerű (diffúz) szennyezőforrásokból származó szennyezés hatására kialakult állapotot.

A területeket a felszín alatti víz állapotának érzékenysége, továbbá minőségének védelme szempontjából osztályozzák a felszín alatti víz utánpótlódása, a földtani közeg vízvezetőképessége, továbbá a megkülönböztetett (fokozott) védelem alatt álló területek figyelembevétele alapján. Egy adott terület a felszín alatti víz állapotának érzékenysége szempontjából lehet fokozottan érzékeny, érzékeny és kevésbé érzékeny terület. Egy adott lehatárolt terület érzékenysége 1:100 000 méretarányú országos érzékenységi térkép alapján kerül meghatározásra. A települések közigazgatási területének érzékenységi kategóriába történő besorolásakor a település abba a nagyobb érzékenységgű kategóriába kerül, amelyik részaránya a térkép alapján a település közigazgatási területének 10%-át meghaladja. A települések közigazgatási területének besorolását miniszteri rendelet tartalmazza. [Ld.: 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról.] Csongrád megye településeinek többsége a felszín alatti víz szempontjából érzékeny területen helyezkedik el. Ettől eltérően fokozottan érzékeny területen található *Ambrózfalva, Sándorfalva, Pusztaszer és Tömörkény*, kevésbé érzékeny területen *Árpádhalom, Nagymágocs, Földeák, Óföldeák, Köveg, Kiszombor, Kübekháza és Újszentiván*.

A felszín alatti víz, a földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, a szennyezettség kockázatának csökkentése, a szennyezettség csökkentésének vagy megszüntetésének elősegítése érdekében működik az Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP), amely állami és önkormányzati feladatokat is magában foglal.

A települési önkormányzatoknak a települések belterületére vonatkozóan a földtani közeg és a felszín alatti víz további terhelésének megszüntetésére a települési környezetvédelmi program keretében alprogramot kell kidolgozniuk, amelyet szabályozással, saját beruházással, illetve beruházások ösztönzésével kell megvalósítaniuk, illetve elősegíteniük. Az önkormányzatok feladata belterületi állattartás esetén figyelemmel kísérni a jó mezőgazdasági gyakorlat szabályainak alkalmazását, és ennek megvalósítását helyi állattartási rendelet megalkotásával elősegíteni.

A felszíni vizek minősége védelmének szabályairól **220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet** célja a felszíni vizek minőségének megóvása, fenntartása és javítása, a vízi és víz közeli, továbbá a felszíni víztől közvetlenül függő szárazföldi élőhelyek és élő szervezetek fennmaradásához szükséges feltételek biztosítása, a vízhasználatok biztonsága, az emberi egészség és a környezeti állapot megőrzése érdekében a szennyezések megelőzése és csökkentése. Hatálya kiterjed a felszíni vizekben szennyezést okozó létesítményekre, tevékenységekre, szennyvízkibocsátásokra, a víziközművekre stb. Új létesítmények a rendelet hatálybalépésétől a rendelet előírásai szerint engedélyezhetők, illetve a meglévő létesítmények 2005. január 1-jétől csak e rendelet előírásainak megfelelő engedéllyel üzemeltethetők.

A vízfolyások, illetve állóvizek vizének minőségét a törzs- és a regionális hálózati rendszer keretében rendszeresen szükséges vizsgálni. A törzshálózati szelvényekben a környezetvédelmi felügyelőségek és az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ), a regionális hálózat szelvényeiben a környezetvédelmi felügyelőségek szakemberei végzik el a szükséges vizsgálatokat.

A kormányrendelet tartalmazza a felszíni vizek jó állapotának elérése, illetve fenntartása érdekében a szennyezések megelőzésére és csökkentésére vonatkozó szabályokat, ezen belül rendelkezik a szennyvizek kibocsátására vonatkozó általános szabályokról, a

szennyvízkibocsátással kapcsolatos engedélyezésről, az előírások megszegése miatt fizetendő bírságokról (csatornabírság, vízszennyezési bírság, vízvédelmi bírság), a türelmi időkről és kedvezményekről. Végrehajtási rendeletei tartalmazzák a kibocsátásokra vonatkozó határértékeket és a kibocsátás mérésére vonatkozó részletes szabályokat. [Ld.: 28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól, 27/2005. (XII. 6.) KvVM rendelet a használt és szennyvizek kibocsátásának ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról.]

A környezeti célkitűzéseket az országos és regionális környezetvédelmi, illetve társadalmi, gazdasági programok, tervek, a területfejlesztési, terület- és településrendezési tervek, és helyi építési szabályzatok kidolgozása során, valamint az önkormányzatok környezetvédelmi programjaiban, a gazdálkodó szervezetek terveiben és a műszaki tervezésben érvényesíteni kell.

A vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól szóló **221/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet** tartalmazza a környezeti célkitűzéseket, a vizek jó állapotának elérése, illetve fenntartása érdekében teendő intézkedések egységes kereteit, valamint a vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalmát, a tervezés szabályait, a tervezéshez szükséges különböző feladatok végrehajtásának határidejét.

A vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalmazza a vízgyűjtők jellemzőinek, a környezeti célkitűzéseknek és a vizek jó állapotának elérése érdekében azokat a tevékenységeket, beavatkozásokat, amelyek hatással lehetnek a vizek mennyiségi, minőségi és ökológiai állapotára, valamint ezen hatások elemzését, továbbá a vizek jó állapotának elérése érdekében tett és teendő intézkedéseket, intézkedési programokat, a vizek állapotának jellemzéséhez szükséges monitoring programmal együtt. A környezeti célkitűzések teljesítésére a vízgyűjtő-gazdálkodási tervnek külön intézkedési programot, ezen belül alapintézkedéseket, valamint szükség szerint kiegészítő intézkedéseket kell tartalmaznia.

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv az ország egész területére, ezen belül a Duna közvetlen, a Dráva, a Tisza és a Balaton részvízgyűjtőin tizenhét vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési részegységre egységes tartalommal készül el. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervet első alkalommal 2009. december 22-ig kell elkészíteni, majd ezt követően hatévenként korszerűsíteni.

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési részegységek terveit működési területén a környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság (KÖVIZIG), a részvízgyűjtő szintű tervet a miniszter által kijelölt KÖVIZIG, az országos szintű tervet a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság állítja össze. Csongrád megyét a Tisza részvízgyűjtő terve, azon belül az Alsó-Tisza jobb part, a Kurca, valamint a Maros-hordalékkúp tervezési alegységek tervei érintik. A Tisza részvízgyűjtő terv készítésének koordinációját a Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság végzi, az említett alegységek tervének elkészítéséért az Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság felelős.

3.4. Hulladékgazdálkodás

A hulladékgazdálkodási tervhierarchiának megfelelően a törvény alapján a Nemzeti Környezetvédelmi Program részeként Országos Hulladékgazdálkodási Terv készült, amelyet az Országgyűlés fogadott el. Az országos terv alapján a régiók területére a vonatkozó területrendezési és területfejlesztési tervekben foglaltakkal összhangban területi hulladékgazdálkodási tervek készültek, amelyeket a környezetvédelemért felelős miniszter rendeletben hirdetett ki. Az országos és a területi hulladékgazdálkodási tervben foglalt célokkal, feladatokkal és a település rendezési tervével összhangban a települési önkormányzatoknak az illetékességi területükre helyi hulladékgazdálkodási tervet kell kidolgozniuk, amelyet rendelettel fogadnak el.

A Dél-alföldi régió **15/2003. (XI. 7.) KvVM rendelettel** kihirdetett – 2003-2008 közötti időszakra vonatkozó – hulladékgazdálkodási terve meghatározza az elérendő hulladékgazdálkodási célokat és azok fontossági sorrendjét, a hulladékcsökkentési és -hasznosítási célokat, valamint a megvalósítandó cselekvési programot.

A települési szilárd hulladékok tekintetében a korszerű begyűjtő hálózat kiépítése az egyik legfontosabb feladat. A jelenleg működő hulladékgyűjtő, -szállító szervezetek műszaki felkészültségük alapján alkalmasak a közszolgáltatás megfelelő ellátására, de komplex, térségi feladatokat ellátó települési szilárd hulladékkezelő rendszereket kell kiépíteni. Középtávon el kell érni, hogy a Dél-alföldi régióban összesen 11 regionális, jogszabályi előírásoknak megfelelő lerakó épüljön ki. Ennek érdekében konzorciumok létrehozását kell ösztönözni. Csongrád megyében megfelelő műszaki védelemmel ellátott, térségi szerepű települési szilárd

hulladéklerakó működik, illetve fog működni Szegeden, Hódmezővásárhelyen, Makón, Szentesen és Felgyőn.

A komplex hulladékgazdálkodási rendszerek részeként a begyűjtött hulladék ideiglenes tárolására átrakó állomásokat kell kialakítani. Jelenleg Mezőhegyesen működik ilyen – néhány Csongrád megyei települést is kiszolgáló – létesítmény, ahonnan a hódmezővásárhelyi regionális hulladéklerakóra kerül a hulladék ártalmatlanításra. A területi hulladékgazdálkodási terv javaslata alapján ezt a kapacitást bővíteni kell.

A települési szilárd hulladék regionális lerakóba kerülése érdekében további célkitűzés, hogy minden településen legalább egy hulladékudvar legyen kialakítva.

A térségi hulladékkezelési rendszerek kialakításával egyidejűleg nagy feladat a települési hulladéklerakók rekultivációja. A megye településeinek négyötödén található legalább egy üzemelő vagy lezárt települési szilárd hulladéklerakó. A hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006. (IV. 5.) KvVM rendelet értelmében azt a hulladéklerakót, amely nem felel meg a jogszabályban előírt követelményeknek, 2009. január 1-jéig be kell zárni.

Teljessé kell tenni a szelektív hulladékgyűjtést a hulladéklerakóban lerakott hulladék csökkentése, illetve a hulladék továbbhasznosítási arányának növelése érdekében. Regionális szinten válogatómű kapacitásbővítésre is szükség van (igaz, jelenleg a szegedi válogató kapacitása messze nincs kihasználva).

A települési hulladéklerakóban lerakott hulladékok biológiailag lebomló szerves anyag tartalmát a mért értékhez viszonyítva – a hulladékgazdálkodási törvényben meghatározott mértékben – fokozatosan csökkenteni kell, és egyidejűleg növelni kell a hasznosítás arányát. Ehhez kapcsolódóan lakossági tájékoztatásra és tudatformálásra van szükség. Széles körben lehetővé kell tenni a biológiailag lebomló hulladék elkülönített gyűjtését és komposztáló telepen történő kezelését, illetve népszerűsíteni és támogatni kell a házi komposztálást.

A települési folyékony hulladék kezelése nem teljes mértékben megoldott. Növelni szükséges a mezőgazdasági hasznosítását. A csatornázás fejlesztésének köszönhetően a települési folyékony hulladék mennyiségének csökkenése várható, de a településszerkezeti sajátosságok miatt középtávon nem lehet nagymértékű csökkenést elérni.

A kommunális szennyvíziszap kezelésének legjellemzőbb módja a lerakás, ami nem minden esetben a környezetvédelmi előírásoknak megfelelően történik. Célszerű lenne ebben a

vonatkozásban is a mezőgazdasági hasznosítását bővíteni. A kommunális szennyvíziszap mennyisége a szennyvízelvezetés és -tisztítás fejlesztésének következtében növekszik.

A mezőgazdasági vagy élelmiszeripari eredetű, de a termelésbe vissza nem forgatott biomasszára kezelőkapacitást kell kiépíteni. A kezelés komposztálóknak vagy fermentáló üzemekben történhet. A hasznosítható hulladékokra begyűjtő-rendszerek kialakítását kell ösztönözni. A megyében zöldhulladék kezelésére meglévő vagy tervezett komposztáló található Mórahalom, Makó, Felgyő, Szentés és Szeged területén.

Az állati eredetű hulladékok begyűjtésére korszerű, regionális hulladékgyűjtő helyek és speciális szállítójármű-park kialakítása szükséges. A még meglévő dögműveket be kell zárni a jogszabályi előírás értelmében. Az állattenyésztésből származó hulladék kezelésére fermentáló telepek létesítése szükséges. A növényvédő szerek és csomagolóeszközök kezelése érdekében a hulladékhalmazokban elkülönített gyűjtőhelyek létesítése, valamint széleskörű lakossági tájékoztatás és tudatformálás szükséges.

Az iparban keletkező hasznosítható hulladékokra begyűjtő rendszerek kialakítását kell ösztönözni, különös tekintettel a műanyag hulladékokra. A faiparban keletkező hulladékok hasznosítását minél teljesebb körűvé kell tenni, a hulladék jellegétől függően komposztálással vagy égetéssel.

Bányászati veszélyes hulladék van felhalmozva az algyői, Szentés-cserebökényi, kiszombori fűrészi iszap átmeneti tárolóban, amelynek ártalmatlanítására kezelőhálózat szükséges.

Egészségügyi hulladékok ártalmatlanítására veszélyes hulladékégető üzemel a Szegedi Tudományegyetemen. Kihasznáaltsága nem éri el a 100 %-ot.

Az ivóvíztisztítás során arzéntartalmú hulladék képződik. Mennyiségének növekedésére kell számítani az ivóvízminőség-javító program megvalósulásával.

A kiselejtezett gépjárművek kezelésére különböző technikai felkészültségű autóbontók működnek. A kapacitásuk megfelelő, de a környezetvédelmi követelményeknek a telephelyek csak korlátozottan felelnek meg. Korszerű autóbontó telepeket kell kialakítani, a nem megfelelőeket be kell zárni. A működő telephelyek egy része az előírásoknak megfelelővé alakítható. Célkitűzés a kiselejtezett gépjárművek hasznosításának 85 tömeg %-ra növelése, és ehhez kapcsolódóan a hulladékhasznosító háttérpar kialakítása, fejlesztése.

Az építési és bontási hulladékok és egyéb inert hulladékok ártalmatlanítására a lerakás jellemző, az aszfalthulladék hasznosításában az elmúlt években jelentős előrelépés történt. A jövőben az építési, bontási és egyéb inert hulladékok minél nagyobb arányú hasznosítását kell megoldani, valamint megoldást kell találni a bontás során keletkező veszélyes hulladékok szétválogatására, elkülönített gyűjtésére.

Az építési és bontási hulladék kezelésének részletes szabályairól szóló 45/2004. (VII. 26.) BM-KvVM együttes rendeletben foglaltak szerint az építetők kötelesek a hulladékot – az építési és bontási hulladéktípusonként meghatározott mennyiségi küszöbérték elérése esetén – annak további könnyebb hasznosíthatósága érdekében elkülönítetten gyűjteni.

A hulladékolajok begyűjtésére a lakossági begyűjtő rendszer kialakítása és teljessé tétele a cél. Meg kell teremteni a hulladékudvarokban a hulladékolajok fogadási lehetőségét, illetve be kell vezetni a benzinkutak, gépjárműjavító szervizek átvételi kötelezettségét.

Az akkumulátorok és szárazelemek begyűjtésére ki kell alakítani, illetve teljessé kell tenni a működő begyűjtési rendszert. Az elemek és az akkumulátorok hulladékainak visszavételéről szóló 109/2005. (VI. 23.) Korm. rendelet szerint a gyártó köteles a hulladékká vált elem és akkumulátor begyűjtéséről és visszavételéről gondoskodni. A jogszabály a begyűjtési kötelezettség mértékét a forgalomba hozott elem és akkumulátor tömegének – évenként növekvő – arányában állapítja meg.

A kereskedő, amennyiben a gyártóval kötött megállapodás alapján gyűjtőedénnyel rendelkezik, köteles a fogyasztótól a hulladékká vált hordozható elemet, illetve akkumulátort a gyűjtőedény tárolókapacitásának erejéig átvenni és abban gyűjteni. A gyártó a visszavételi kötelezettsége alapján az összegyűjtött hulladékot a kereskedőtől átveszi, illetve gondoskodik a visszavett és begyűjtött hulladék kezeléséről.

Az elektronikai és elektromos berendezésekből származó hulladékok mennyisége növekszik. Begyűjtési, visszavételi rendszert kell szervezni, és ki kell építeni az anyagában történő hasznosítás létesítményeit. Az elektromos és elektronikai berendezések hulladékainak visszavételéről szóló 264/2004. (IX. 23.) Korm. rendelet szerint a gyártó kötelezettsége az általa forgalomba hozott berendezésekből származó hulladékot visszavenni. A gyártónak gondoskodnia kell a háztartási berendezésekből származó hulladék begyűjtéséről, hasznosításáról – a forgalomba hozott mennyiségtől függően – a jogszabályban meghatározott begyűjtési aránynak megfelelő mértékben, évenként növekvő arányban. A visszavett és

begyűjtött, nem hasznosított hulladékot a hulladékgazdálkodási törvény előírásai szerint ártalmatlanítani kell.

A csomagolási hulladékok jelentős része lerakásra kerül. A hulladékgazdálkodási törvény előírása szerint a csomagolási hulladékok hasznosítási arányát 50 %-ra kell növelni, aminek legalább felét – a hulladék 25 %-át – anyagában kell hasznosítani. A szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kiépítése és üzemeltetése ennek alapfeltétele. Az üveghulladék hasznosítására előkezelő technológia kiépítése szükséges.

A gumihulladék hasznosítására gumiabroncsfeldolgozó-üzem kezdte meg működését Csongrádon. Az üzem a hulladékból a feldolgozás során energiahordozót, illetve a tervek szerint villamos energiát állít elő.

3.5. Szennyvízkezelés

A települési önkormányzat – a vízgazdálkodási tevékenységek mint közfeladatok (közszolgáltatások) körében – köteles gondoskodni a 2000 lakos-egyenértékkel jellemezhető szennyvízkibocsátás feletti szennyvíz-elvezetési agglomerációt alkotó településeken a keletkező használt vizek (szennyvizek) szennyvízelvezető művel való összegyűjtéséről, tisztításáról, a tisztított szennyvíz elvezetéséről, valamint a más módon összegyűjtött szennyvíz, továbbá a szennyvíziszap ártalommentes elhelyezésének megszervezéséről, és a hulladékgazdálkodásról szóló külön törvény szerint nem közművel összegyűjtött szennyvizek ártalommentes elhelyezésének szervezéséről és ellenőrzéséről.

A 2000 lakos-egyenérték feletti szennyvízelvezetési agglomerációkat a jogszabály a szennyvízelvezetési agglomerációs jegyzékben határozza meg. Az agglomerációs jegyzék tartalmazza az agglomerációt alkotó terület települését (településeit), továbbá – ha több település alkot egy szennyvízelvezetési agglomerációt – az agglomerációs jegyzék megnevezi az agglomeráció központját is. Az agglomeráció központja az a település, amelynek a közigazgatási területén található a szennyvíztisztító telep vagy a végleges szennyvízelhelyező létesítmény. A terület terhelésének számításakor figyelembe kell venni az állandó népességet, a szezonális ingadozásból, továbbá intézményekből származó terhelést és a közcsatorna ipari eredetű meglévő, illetve tervezett terhelését.

A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló, többször módosított **25/2002. (II. 27.) Korm. rendeletben** kijelölt szennyvízelvezetési agglomerációk területén a települési szennyvizek közműves szennyvízelvezetését és a szennyvizek biológiai szennyvíztisztítását, illetőleg a települési szennyvizek ártalommentes elhelyezését meg kell valósítani, legkésőbb

- 2010. december 31-ig a 15.000 lakos-egyenérték terhelést meghaladó szennyvíz-kibocsátású szennyvízelvezetési agglomerációk területén (*Csongrád–Felgyő; Hódmezővásárhely; Makó–Kiszombor, Magyarcsanak, Maroslele, Apátfalva, Földeák; Szeged–Deszk, Tiszasziget, Újszentiván, Kübekháza; Szentes*);
- 2015. december 31-ig a 10.000-15.000 lakos-egyenérték (*Kistelek; Szatymaz–Sándorfalva*) és a 2000-10.000 lakos-egyenérték (*Algyő; Ásotthalom; Baks; Balástya; Bordány; Csanádpalota; Csanytelek; Csengele; Fábiánsebestyén; Forráskút; Mindszent; Mórahalom; Nagymágocs; Ópusztaszer; Röszke–Domaszék; Ruzsa; Szegvár; Székkutas; Üllés; Zákányszék; Zombó*) terheléssel jellemezhető szennyvíz-kibocsátású szennyvízelvezetési agglomerációk területén.

Ezek a települések a kormányrendeletben rögzítettől eltérő szennyvízelvezetési agglomerációs struktúrát is kialakíthatnak, feltéve, hogy – a jogszabályban rögzített módszertan alapján végzett vizsgálatoknak megfelelően – az nem jár új településnek a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programba való bekapcsolásával, illetve, hogy a tervezett új megoldásnak a korábbi változathoz képest költséghatékonyabb megvalósíthatósága és működtetése gazdasági elemzéssel alátámasztott.

A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló rendeletben nem szereplő települések önkormányzatai az európai uniós csatlakozási szerződésben rögzített utolsó mentességi határidő – 2015. december 31. – lejártát követően kerülhetnek legkorábban a szennyvízelvezetési agglomerációs jegyzékbe.

Csongrád megyében: *Ambrózfalva, Árpádhalom, Csanádalberti, Derekegyház, Dóc, Eperjes, Ferencszállás, Királyhegyes, Klárafalva, Kövegy, Mártély, Nagyér, Nagylak, Nagytőke, Óföldeák, Öttömös, Pitvaros, Pusztamérges, Pusztaszer, Tömörkény.*

A közműves szennyvízelvezető és -tisztító művel gazdaságosan el nem látható területekre vonatkozó Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Programjáról szóló **174/2003. (X. 28.) Korm. rendelet** alapján ezek a települések az egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt területnek minősülnek. A jogszabály ugyanakkor nem zárja ki azt, hogy ezeken a

településeken közüzemi fejlesztés valósuljon meg, akár a 2015. december 31-ei határidő lejártát megelőzően is. Több településen is elkészült a közműves szennyvízelvezetés és tisztítás rendszere (például: Ferencszállás, Klárafalva, Mártély településeken).

Egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt terület a közműves szennyvízelvezetéssel el nem látható települések és településrészek területe, ahol egyedi szennyvízkezelést kell alkalmazni, mivel a szennyvízkibocsátás nem eléggé koncentrált ahhoz, hogy a közműves szennyvízelvezetés és -tisztítás megvalósítása gazdaságos legyen, és a szennyvízcsatornázást környezetvédelmi szempontok sem indokolják. Az egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt területek közé tartoznak a jogszabályban meghatározott kivételekkel a szennyvízelvezetési agglomerációba nem tartozó települések közigazgatási területei, illetve a szennyvízelvezetési agglomerációba tartozó települések azon része, ahol szennyvízelvezető művek létesítése külön jogszabály szerint nem indokolt.

Az egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt területeken egyedi szennyvízkezelési létesítményeket (építményeket) lehet alkalmazni, amelyek 1-25 lakos-egyenértéknek (főnek) megfelelő települési szennyvíz tisztítását és/vagy végső elhelyezését, illetve átmeneti gyűjtését, tárolását szolgálják. Ezek a környezetvédelmi és vízgazdálkodási szempontoktól, illetve a beépítési szokásoktól függően lehetnek: az egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények, az egyedi szennyvíztisztító kisberendezések és az egyedi zárt szennyvíztárolók. Az egyedi szennyvízkezelési létesítmények (építmények) karbantartása során keletkező folyadék, iszap és építőanyag hulladékok elszállítását és kezelését külön jogszabály szerint kell végezni.

Az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Programja megvalósításában részt vevő helyi önkormányzatok által szervezett szakszerű egyedi szennyvízkezeléshez támogatás adható (a költségvetésből).

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 46-48. §-a szerinti települési környezetvédelmi program részeként Települési Szennyvízkezelési Programot kell készíteni. A 174/2003. (X. 28.) Korm. rendelet meghatározza e dokumentum tartalmi követelményeit, amelynek legfontosabb elemei a következők:

- bemutatja az egyes településrészekben a jelenleg alkalmazott szennyvízelvezetési, -tisztítási és egyéb szennyvízkezelési megoldásokat, továbbá azok környezeti és társadalmi hatásait,
- meghatározza a célkitűzéseket az egyes településrészek szennyvízelvezetési és -kezelési megoldására vonatkozóan, megkülönböztetve a szennyvízelvezető művel ellátott és ellátni

- tervezett településrészeket (a települési szennyvízelvezetési agglomerációkat), valamint a szakszerű egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt területeket,
- megadja az alkalmazni kívánt létesítmények (építmények) típusait és az egyes típusokkal érintett területek lehatárolását megfelelő indoklással,
 - megjelöli azokat a településrészeket is, ahol egyedi szennyvízkezelés nem alkalmazható,
 - vizsgálja és értékeli a célkitűzések eléréséhez alkalmazható megoldási változatokat, illetve indokolja a választott megoldást, elemzi a várható környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági hatásokat;
 - meghatározza a célkitűzések megvalósítását szolgáló feladatokat;
 - a feladatok ütemezését;
 - a feladatok megvalósítását szolgáló finanszírozási stratégiát.

3.6. Csongrád megye természetvédelme a Natura 2000 hálózat tükrében

A Natura 2000 hálózat hazai kijelölése, létrehozása a vadon élő madarak védelméről szóló 79/409/EGK számú irányelv (madárvédelmi irányelv) és annak módosításai (81/854; 91/244; 94/24; 97/49 számú közösségi irányelvek); valamint a természetes élőhelyek, vadon élő növény- és állatfajok megőrzéséről szóló 92/43/EGK számú irányelv (élőhelyvédelmi irányelv) és annak módosítása (92/43 számú közösségi irányelv) alapján történt. A Natura 2000 hálózatot hazánkban az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló **275/2004 (X. 8.) Korm. rendelet** jelöli ki.

A Natura 2000 hálózat az európai közösségi jelentőségű természeti területekből áll. A területek kijelölése kiegészíti a nemzeti természetvédelmet: a hálózat nemcsak meglévő védett természeti területekre (nemzeti park, tájvédelmi körzet, országos vagy helyi jelentőségű természetvédelmi terület, ex lege védett terület) terjed ki, hanem értékes, eddig még természetvédelmi oltalom alatt nem álló területeket is magában foglal.

A Natura 2000 területeknek az említett közösségi irányelveknek megfelelően két fő típusát különböztetjük el:

1. A *különleges madárvédelmi területek (Special Protection Area – SPA)* ritka és veszélyeztetett madárfajok költő-, táplálkozó- és vonulóhelyének védelmét szolgálják.
2. A *különleges természet-megőrzési területek (Special Area of Conservation – SAC)* közösségi jelentőségű természetes élőhelyek, valamint közösségi jelentőségű állat- és növényfajok előfordulási helyének védelmét szolgálják (kivéve az előző típusnál kiemelt

madarakat). E típuson belül a *kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek* a különleges természet-megőrzési területektől abban különböznek, hogy rajtuk kiemelt közösségi jelentőségű, tehát ritkább, veszélyeztetettebb növény- és állatfajok, élőhely-típusok fordulnak elő, ezért külön odafigyelést igényelnek. Magyarország a Pannon életföldrajzi régió részeként sajátos biogeográfiai adottságai révén igen sok kiemelt jelentőségű élőhellyel, növény- és állatfajjal rendelkezik. Nem kivétel ez alól Csongrád megye sem, ahol a kiemelt jelentőségű státuszban részesülő természet-megőrzési területek száma jóval meghaladja a nem kiemelteket.

A Natura 2000 területre – ha külön jogszabály alapján védett természeti területnek minősül – a természetvédelmi törvény, valamint a védetté nyilvánító jogszabály rendelkezéseit kell alkalmazni. A külön jogszabály alapján nem védett Natura 2000 területeken a kijelöléshez kapcsolódó célok elérését nem veszélyeztető vagy nem sértő tevékenység korlátozás nélkül folytatható. Az illetékes nemzeti park igazgatóság vagy a külön jogszabályban meghatározott elsőfokú természetvédelmi hatóság engedélye, hozzájárulása, illetve szakhatósági hozzájárulása szükséges a kormányrendeletben meghatározott beavatkozásokhoz.

A Natura 2000 területek kijelölése önmagában nem jelent szigorítást az eddigi jogszabályokhoz képest, de fenntartható gazdálkodásra, táj- és területhasználatra ösztönöz.

Minden Natura 2000 területen csak a kijelölés alapjául szolgáló természetvédelmi célokkal összhangban lehet gazdálkodni, a területek állapota nem romolhat. A gazdálkodást támogatásokkal, kompenzációval lehet ösztönözni. A gazdálkodók biotermékek előállításával, az ökoturizmus fejlesztésével alternatív jövedelemforráshoz juthatnak.

A gazdálkodók számára fontos, hogy a kijelölt Natura 2000 területekre vonatkozó földhasználati előírások teljesítéséért területalapú kifizetések érhetők el várhatóan a 2007. évtől, valamint gazdálkodás esetén a földalapú támogatások mellett párhuzamosan támogatások vehetők igénybe a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv megfelelő intézkedésein keresztül. (A települési környezetvédelmi programok készítése során azonban több településen is azt tapasztaltuk, hogy a gazdák nehezen fogadják a különböző támogatásokkal együtt járó „papírmunkát”, illetve azok egyéb követelményeit, így sokan még visszariadnak ezen támogatások igénylésétől, vagy később gondolják meg magukat.)

A Natura 2000 hálózat kialakítása nem jár kisajátítással, sőt egyes élőhelyek épp az adott helyszínen folytatott tradicionális extenzív gazdálkodással tarthatók fenn. Ezért az agrár-környezetvédelmi jellegű programoknak, támogatásoknak ezeken a területeken fokozott prioritásuk van. A tájhasználat (legeltetés, kaszálás) több Natura 2000 élőhely fenntartásában szükséges és fontos, így például a természeti értékeket veszélyeztető természetvédelmi vagy idegenhonos özöngyomok elleni védekezésben is.

Csongrád megyében is sok jellemző példát találunk erre. A homokhátság területén a semlyékek kaszálásának elmaradása elősegítheti a nád (itt természetvédelmi gyom) és az aranyvessző (idegenhonos özöngyom) terjedését. A homoki és löszsztyepp-réteken a legeltetés elmaradása az ezüstfa és az akác terjedésének kedvez. Homoki tájakban felhagyott, nem legeltetett, nem kaszált parlagokon a parlagfű mellett a selyemkóró is jelentős problémát jelent, amely a fiatal akác- és nemes nyár erdősítések aljnövényzetében az állomány megfelelő záródásáig egyeduralkodóvá válhat a telepítés vagy mesterséges erdőfelújítás előtti talaj-előkészítés, valamint az elégtelen talajápolás miatt.

Az ártereken megyei szinten a gyalogakác és az amerikai kőris jelent igen jelentős problémát: fűz-nyár ligeterdők természetes felújulását akadályozza, valamint benővi azon ártéri mocsárréteket, ahol a kaszálás, legeltetés megszűnt. Szántó felhagyás esetén a természetes gyepek, erdők regenerációs potenciálját erősen rontja. A nemes nyárasok aljnövényzetében szinte egyeduralkodó a gyalogakác, mert a nagyüzemi, gépesített erdőgazdálkodás (taposás, túrás) leginkább ennek kedvez. A gyalogakác és amerikai kőris árvízvédelmi kockázatot is jelent. 2006-ban a több hetes magas vízállás következtében e két faj megjelent a gátakon is, ahol nemcsak a természetközeli gyepeket, hanem a gát állékonyságát is veszélyeztetik.

A Natura 2000 területek jelentős része rossz termőképességű, belvizes területre esik, bár a tiszántúli különleges madárvédelmi területek jó minőségű csernozjom talajú szántókra is kiterjednek. Ez utóbbiak esetén a madárvédelem szempontjait figyelembe véve a környezet- és természetvédelmi jogszabályok fokozott betartása szükséges. A belvíz sok Natura 2000-es élőhely, faj fennmaradásához szükséges, ezért fontos a térségre kiterjedő ésszerűbb, természetbarát vízkormányzás kialakítása, amelyben a természetvédelmi érdekek is érvényre jutnak.

Csongrád megye két nemzeti park igazgatóság – a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (a megye Duna-Tisza-közi része, Mártélyi TK és a Csongrádi Nagyrét TT), valamint a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság (a megye tiszántúli része, kivéve a fenti két területet) –

működési területéhez tartozik. Csongrád megye szinte valamennyi országos védettséget élvező természeti területe (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület) része a Natura 2000 hálózathoz. A kivételek közé tartozik a Pusztaszeri Hétvezér Emlékmű TT (kultúrtörténeti emlékhely) és Tiszaszigeten az ország legmélyebb pontja (geográfiai vonatkozású természeti érték), amelyek inkább nemzeti jelentőségűek. Kimaradt a pusztaszeri Fülöp-tó is, pedig ez a megye egyik legnagyobb összefüggő mézpázsitos szikfoka, és madártani jelentősége regionális szinten igen jelentős!

A megye Natura 2000 hálózatába igen sok új természetvédelmi szempontból értékes terület is bekerült, ami jól mutatja, hogy a megye természetvédelmi potenciáljához képest egyes tájakban, illetve egyes települések közigazgatási területén a védett területek alulreprezentáltak voltak (a közel 39 ezer hektáron elterülő védett területekhez viszonyítva megközelítőleg kétszeres nagyságú területen kerültek kijelölésre). Különösen igaz ez a Dorozsma-Majsai-homokhátra, a Marosszögre és a Csongrádi-síkra. A Natura 2000 hálózat kijelölése ugyan jelentősen pótolja ezt az űrt, de a Dorozsma-Majsai-homokhát fragmentált, mégis egységes rendszerré összeálló semlyékei (láprétek, szikes gyepek) a rezervátum-szemléletű természetvédelemmel nehezen őrizhetők meg, pedig rendkívül sok természeti érték maradt itt meg. A jövőben egy „natúrpark-jellegű” védelem lenne kívánatos, ami a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program alapelveivel kiegészülve akár a homokhátsági tanyás térségek egyik fejlődési alternatívája is lehet a hagyományos tájhasználati formák támogatása révén.

3.6.1. Csongrád megye nemzeti parki területei, tájvédelmi körzetei, természetvédelmi területei a Natura 2000 hálózatban (7. ábra)

A *Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság* működésének területén a *Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet*ből – mint a megye legnagyobb összefüggő védett természeti területe – a Tisza hullámtere (a ramsari területnek minősülő Labodárral és Sasérrel együtt), az Atkai Holt-Tisza, a Baksi-puszt, a Csaj-tó, a tömörkényi Lyukashalmi-puszt és Juhkút kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület státuszt egyszerre élvez. A tájvédelmi körzet többi része kiegészülve a sár-tói, levelényi szántós részekkel (fontos a daruvonulás idején) különleges madárvédelmi területnek számít: ezen belül is kiemelt figyelmet érdemel a szegedi Fehér-tó (ramsari terület) és a Sándorfalvi-halastavak.

A *Mártélyi Tájvédelmi Körzet* teljes területe kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület egyben.

Az országos jelentőségű természetvédelmi területek közül a *Csongrádi Kónyaszék*, mint a Kiskunsági-löszöshát egyik legnagyobb padkás szikese kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület státuszt kapott, akárcsak a szintén főleg növénytani, élőhelyi értékei miatt kiemelkedő *Ásotthalmi Láprétek TT* vagy *Csipak-semlyék, Tanaszi-semlyék, Madarász-tó* (ex lege védett szikes tó), amelyek a *Dél-Homokhátság* egység (és a formálódó Körös-éri TK) részei.

Az *Őszeszek* természetvédelmi terület kiegészülve a tótól délkeletre fekvő mézpázsitos szikfokokkal kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület egyszerre – noha alig 300 méterre halad el mellette az M5-ös autópálya. (További természetvédelmi célú beruházások (pl.: békaátjáró) szükségesek, különösen, hogy itt a tervezés fázisában a minimális tájökölógiai elveket is mellőzték.)

A helyi jelentőségű természetvédelmi területek közül az *öttömösi Baromjárás* és az *Ásotthalmi Emlékerdő* a Dél-Homokhátság részeként kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület, csakúgy, mint a *kisteleki Müller-szék*. A helyi védettségű kisteleki Bibic-tó nem kapott Natura 2000-es besorolást, ettől függetlenül igen értékes szikes élőhely komplex.

A helyi védettségű *Csongrádi Nagyrét TT* tiszai hullámtere együttesen megkapta a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület és a különleges madárvédelmi terület minősítést, míg e védett terület Körös-menti hullámtere kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület minősítésű. A mentett oldali holtágak védelme azonban továbbra is elsősorban hazai természetvédelmi érdek.

A helyi jelentőségű nem belterületi természetvédelmi területek közül a dorozsmai Nagy-szék, a Maty-éri-tó, a zsombói ősláp, a csengelei kocsányos tölgyfacsoport, a pusztamérgesi Mérgesi-pusztta, valamint láperdő, az ásoththalmi Bogárázó-rét, az ásoththalmi ültetett erdő szintén nem kapott Natura 2000-es besorolást.

A *Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság* működési területén az országos jelentőségű védett természeti területek (Magyarország legmélyebb pontja kivételével, Tiszasziget) a Körös-Maros Nemzeti Park mozaikjaihoz kötődnek. A Csongrádi-sík nagy kiterjedésű padkás szikesei (Cserebökény-pusztta, Székkutasi-pusztta, Csomorkány-pusztta, Csanádi-puszták – Kopáncsi-pusztta, Montág-pusztta, Királyhegyesi-pusztta, Nagyéri-puszták) jelenlegi területei egyszerre kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek és különleges madárvédelmi területek. A Natura 2000-es hálózat kialakítása során azonban a fenti területek jelentős különleges madárvédelmi terület minősítésű pufferzónákkal bővültek, amelyeket többek közt a tűzokfészkelés, egyes ragadozó madarak (pl. kék vércse) védelme és a daruvonulás is indokol. A már védett területek közelében lévő kisebb, de szintén természetvédelmileg értékes

területek összekapcsolásával az eléggé fragmentált nemzeti parki egységek kompaktabbakká válhatnak. Tájökológiai szempontból, a zöld hálózatok, folyosók funkcióképességének megőrzése szempontjából is szerencsésnek mondható a területbővítés.

A Körös-Maros Nemzeti Park Hármaskörös-ártér és Maros-ártér (Vetyehát, Makó-Landori-erdő, Makói-ártér, Apátfalva-Nagylaki-ártér) egységei is bővültek. Mindkét egység kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület, s kiterjed a Hármaskörös és a Maros teljes Csongrád megyei szakaszára. Ezzel a Magyartés-Zalotai TT is Natura 2000-es terület lett a Hármaskörös szentesi szakaszán.

3.6.2. Nem védett, ex lege védett és ÉTT-s Natura 2000-es természeti területek a megyében

A Natura 2000 hálózat kijelölése során a korábbi védett természeti területekhez viszonyítva jelentősen bővült azon területek aránya a megyében, amelyek természetvédelmi szempontból közösségi és nemzetközi szinten is fontosnak mondhatók. Ezen területek jelentős része mint ex lege védett terület (főleg szikes tó, láp, kunhalom) vagy érzékeny természeti terület (ÉTT) korábban is fokozottabb figyelmet élvezett a természetvédelem részéről. Jórészt ezek az ex lege védett vagy ÉTT-s területek a magjai az újabb, nagyobb Natura 2000-es területi egységeknek.

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság területén a *Tisza Alpár-Bokrosi-öblözete* mind a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület, mind a különleges madárvédelmi terület minősítést megkapta. Ezt az öblözet hasznosításánál is figyelembe kellene venni. A legeltetés, kaszálás megszűnése miatt a terület állapota romlik. Az árapasztó tározóként való – VTT-ben tervezett – hasznosítás a mély fekvésű részek ártéri-mocsári élővilága szempontjából kedvezőnek mondható ugyan, de sajnos a hátsóbb részekben a gyalogakác erősen terjed, aminek visszaszorítása igen nehézkes, főleg azért, mert a vízállások miatt ezek megközelítése, kaszálása nehéz. A tervezett vízlépcső megépítése több szempontú gazdasági-területvédelmi kockázatot rejt. Mivel a Tisza-völgy Szolnoktól Algyőig terjedő szakasza szintén kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület, és különleges madárvédelmi terület egyben, ezért szükséges az öblözet alatti és feletti folyószakaszokon is az élővilág sokszínűségének biztosítása. A Csongrád és Felgyő közti Tisza-szakasz a szentesi, szegvári, mindsenti oldallal együtt (KMNP Ig.) jelenleg semmilyen védettséget sem élvez, viszont megkapta mind a két fenti Natura 2000-es minősítést.

Szintén kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési területek és különleges madárvédelmi területek együtt a *Csongrád-Bokrosi Sós-tavak* (ex lege védett szikes tó) és a

Gátéri Fehér-tó (védettség nyilvánítása évek óta húzódik), amelyek Bács-Kiskun megyébe is átnyúlnak.

A *Közép-Csongrádi-szikesek* a Dorozsma-Majsai-homokhát hiánypótló jellegű kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területei, amelyek főleg ex lege védett szikes tavakból és részben ÉTT-s területekből állnak (Pitricsomi-legelő, Bodorszék, Középső-Gajgonya, sándorfalvi Nádas-tó, kisteleki Müller-szék, Ószeszek, Balástya Móra Ferenc Tsz. környéki gyepek).

A *Balástya-Szatymaz környéki homokterület* a Dorozsma-Majsai-homokhát egyik jellegzetes részletét öleli fel. Szalakóta, gulipán, gólyatölcs, kis lile állománya miatt különleges madárvédelmi területként került be a Natura 2000-es területek sorába, de e 6177 ha-os tájrészlet botanikai értékei (pl.: poloskaszagú kosbor), növénytársulásai (a kistáj láprétege és szikesebb növényzetű szélbarázdái közt átmenet) is értékesek. Az M5-ös autópálya építése folyamán e területen számtalan homokbánya nyílt, s azokban felhagyásuk után spontán vizes élőhely-regeneráció indult meg, amelyhez a parti madarak igen jól alkalmazkodtak. Mivel több uniós jelentőségű madárfaj számára ezek a bányatavak jelentős költőterületté váltak, a jövőbeli hasznosításnál (rekultiváció) e veszélyeztetett madarak védelme érdekében a vizes élőhely rekonstrukcióknak kellene prioritást élvezni az esetleges erdészeti, bányászati, üdülőterületi hasznosításokkal szemben.

A *Dél-Homokhátság* kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület idősebb-fiatalabb helyi és országos jelentőségű területeket és azok bővítését foglalja magában (Öttömösi Baromjárás, Ásotthalmi Emlékerdő, Ásotthalmi Láprétek TT, Tanaszi-semlyék, Csipak-semlyék, Madarász-tó).

Az ún. *Szegedi ürgés gyepek* nem más, mint a szegedi repülőtér, amely különleges természet-megőrzési terület. A repülőtér építése és üzemeltetése során feltehetően konfliktushelyzet fog kialakulni, amelyet megfelelő tervekkel kezelni kell.

A *Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság* területén, azaz a megye tiszántúli részén a jelenleg természetvédelmi oltalmat élvező területekhez képest igen nagy területek lettek részei a Natura 2000 hálózatnak. Mivel igen kevés védett terület volt ebben a térségben (a meglévő természeti értékekhez képest) a döntés természetvédelmi szempontból igen kedvező. A Csongrádi-sík és Körösszög padkás szikesei, valamint a Tisza és a Maros árterével kapcsolatot biztosító erek bevonása a Natura 2000 hálózatba jelentősen elősegítheti az erősen felszántott, fragmentált tiszántúli tájban az egyes fajok, életközösségek túlélését. Az erek közül a *Mágocs-ér* és a *Száraz-ér* kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület, a *Kurca* pedig különleges természet-megőrzési terület. A kiemelt jelentőségű természet-megőrzési

területek hálózata viszonylag sűrű a Tiszántúl Csongrád megyei részén. Sok az átfedés a különleges madárvédelmi területekkel, amelyek sok helyen a táj alap-mátrixát képezik: nagy területük révén magukba foglalják, összekötik a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek tájoltjait. Ezek az erekkel együtt a táj integritását biztosíthatják.

E fenti sémát tükrözi a Szentesi Kistérség északi részén lévő: *Kurca – Tőkei-gyepek – Cserebökényi-puszták – Mucsihát – Eperjesi-gyepek – Lapistói-Fertő* alkotta Békés megyébe is átnyúló Natura 2000-es területegyüttes, amely a különleges madárvédelmi területek révén Zalotától Gádosorig egyetlen összefüggő egységet alkot.

Vásárhelyi Kék-tó néven a Ludas-ér mentén Kórógyszentgyörgy és Tompahát közt nagy kiterjedésű szikesek kaptak kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület besorolást (ma nem védett területek). Szintén mindkét besorolást megkapták Székkutas és Kakasszék közt a Kútvölgy-Kakasszéki-csatorna mentén elhelyezkedő nem védett gyepek, amelyek szervesen kapcsolódnak a Székkutasi-pusztához nemzeti parki törzsterületéhez.

A *Dél-Tisza-völgyben a szegvári Kis-rét és a Kurca-torok közt* a mentett oldali ártéren az összes gyep (többek közt regenerálódó ópalagok) és mocsár Natura 2000-es terület lett: többkevesebb átfedéssel ezek is kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek és különleges madárvédelmi területek egyaránt. *Szentesi-gyepek* néven Hékéd és Szegvár közt 9 szikes gyepfolt kapott kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület minősítést.

Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület besorolásúak a *Hódmezővásárhely környéki másodlagos szikesek*. Ezek a megye legnagyobb kiterjedésű, legjobban fennmaradt, folyamszabályozás utáni ártéri szikesek, s mint ilyenek felépítésükben, élőhelykomplexeikben unikálisak, egyediek, mégsem élveztek idáig semmilyen természetvédelmi oltalmat. E másodlagos szikes gyep láncba tartozó Natura 2000-es gyepek a *Mártély környéki rétsztyeppék* (a megye egyik legritkább élőhelye, itt az egyik legszebb megmaradt állomány található) és *szikesek*, a hódmezővásárhelyi *Daruhalom* és *Nagysziget*, valamint *Batida-pusztá*.

A *Szőreg-deszki legelő* kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területe a Maros árterének mentett oldalán az egykori Torontál nagyméretű szikes rétje. Itt a mai napig egyetlenegy védett terület sincs, pedig jó néhány természetvédelmi szempontból értékes terület van (Tataribara, Kübekházi-erdők, Ferencszállási rétsztyeppék és sziki tölgyes).

Szintén kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület besorolásúak a Makó és Királyhegyes közt elhelyezkedő, jórészt szikes növényzetű *Száraz-ér medermaradványok*; csakúgy, mint a *kövegyi, csanádpalotai, nagylaki ősméanderek szikesek*; vagy a *nagylaki Külső-Csiga*.

Hazánkban csak ez utóbbi helyen tanulmányozható a Csongrádi-sík löszháta és a Maros-ártér közti átmenet természetközeli vegetáción (jelenleg nem védett!).

3.6.3. Természetvédelmi fejlesztési lehetőségek a megyében

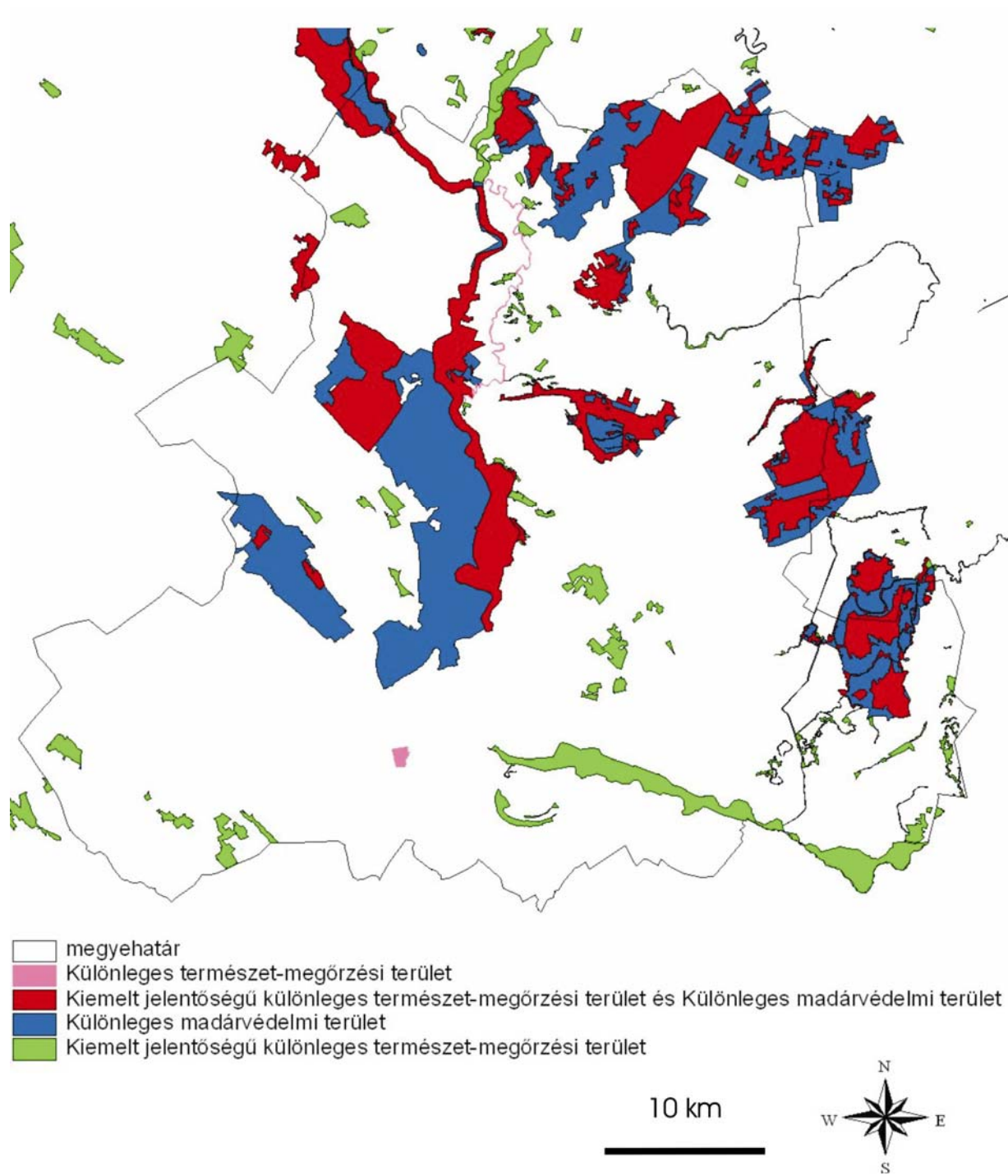
A jövőben fontos lenne néhányat a Natura 2000-es hálózatba tartozó területek közül országos vagy legalább helyi védettség alá helyezni, amelyek ma nem tartoznak nemzeti park, tájvédelmi körzet, helyi vagy országos jelentőségű természetvédelmi terület kategóriába. A helyi önkormányzati, kistérségi fejlesztési tervekbe, koncepciókba e Natura 2000-es területeknek be kell épülniük, s a fejlesztési terveket azokkal összhangban kell kidolgozni.

A Dél-Homokhátság egység kiegészülve Ásotthalom, Mórahalom többi értékes természeti területével a Körös-éri TK létrehozását segítheti. A Balástya-Szatymaz közti homokvidék Natura 2000-es területei szintén egy tájvédelmi körzet alapjai lehetnek. Nem szabad elfeledkezni azonban arról, hogy a fenti két tömb közt igen jelentős természeti értékkel bíró természeti területek vannak. Valójában az egész Csongrád megyei homokhátság igen sok védendő értékkel bír, amelynek egységes tájvédelmi körzet jellegű védettsége is indokolt lenne. Különösen hangsúlyosan igaz ez Zákányszék, Bordány, Üllés, Ruzsa, Balástya, Forráskút, Domaszék településekre, de Csengelén, Zsombón, Szatymazon, Öttömösön, Pusztaszeren, Ópusztaszeren, Sándorfalván, sőt akár Pusztamérgesen, Mórahalmon, Ásotthalmon is nagyon sok területet lenne érdemes legalább helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánítani.

A Kiskunsági-löszháton Csongrád, Felgyő és Tömörkény települések területén szintén sok terület helyi védetté nyilvánítása javasolható. A Kiskunsági-löszöshát és a Pilis-Alpári-homokhát találkozásánál a Csongrád-Bokrosi-elágazás gyepe kosborai és gyapjúsásos láprétjei miatt külön figyelmet érdemel.

Torontálban a szőregi Budzsáki-erdő, a Tataribara, a Tiszaszigeti gyepek, a Kübekházi-erdők és a Ferencszállási rétsztyepek és sziki tölgyes helyi védetté nyilvánítása indokolt. Makón az Igási-löszgyep szintén helyi védelmet érdemelne. A Tiszántúlon a Natura 2000-es hálózat védett természeti területekbe (nemzeti park törzsterület bővítés, természetvédelmi terület létrehozása, tájvédelmi körzet) való integrálása, az ex lege védett vagy ÉTT-s területek kiemeltebb oltalma szükséges.

7. ábra. A Natura 2000 területek területi elhelyezkedése és típusai Csongrád megyében

4. táblázat. A Natura 2000 területek és az érintett Csongrád megyei települések a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet alapján

Illetékességi terület	Natura 2000 terület neve	Érintett település
<i>Különleges madárvédelmi területek</i>		
HNPI	Közép-Tisza	Csongrád
KNPI	Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete	Csongrád
KNPI	Alsó-Tiszavölgy	Algyő, Baks, Csanytelek, Csongrád, Derekegyház, Dóc, Felgyő, Hódmezővásárhely, Mártély, Mindszent, Ópusztaszer, Pusztaszer, Sándorfalva, Szatymaz, Szeged, Szegvár, Szentes, Tömörkény
KNPI	Balástya-Szatymaz környéki homokvidék	Balástya, Szatymaz
KNPI	Csongrád-Bokrosi Sós-tó	Csongrád
KNPI	Gátéri Fehér-tó	Tömörkény
KMNPI	Vásárhelyi- és Csanádi-puszták	Ambrózfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Makó, Nagyér, Székkutas
KMNPI	Cserebökényi-puszták	Eperjes, Fábiánsebestyén, Nagytőke, Szentes
<i>Különleges természet-megőrzési területek</i>		
KNPI	Szegedi ürgés gyep	Szeged
KMNP	T-erdő	Derekegyház
<i>Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek</i>		
HNPI	Közép-Tisza	Csongrád
KNPI	Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözet	Csongrád
KNPI	Alsó-Tisza hullámtér	Algyő, Baks, Csanytelek, Dóc, Felgyő, Hódmezővásárhely, Mindszent, Sándorfalva, Szeged, Szegvár, Szentes
KNPI	Baksi-pusztá	Baks, Csanytelek, Ópusztaszer, Pusztaszer, Tömörkény
KNPI	Csongrádi-Bokrosi Sós-tó	Csongrád
KNPI	Csongrádi Kónya-szék	Csongrád
KNPI	Dél-Homokhátság	Ásotthalom, Mórahalom, Öttömös
KNPI	Gátéri Fehér-tó	Tömörkény
KNPI	Közép Csongrádi szikesek	Balástya, Dóc, Kistelek, Ópusztaszer, Sándorfalva
KMNPI	Deszki gyepek	Deszk

KMNPI	Maros	Apátfalva, Csanádpalota, Deszk, Ferencszállás, Kiszombor, Klárafalva, Makó, Maroslele, Magyarcsanád, Nagylak, Szeged
KMNPI	Száraz-ér	Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Földeák, Királyhegyes, Makó, Maroslele, Nagyér, Óföldeák
KMNPI	Vásárhelyi és Csanádi gyepek	Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Királyhegyes, Kövegy, Magyarcsanád, Makó, Maroslele, Mártély, Mindszent, Nagyér, Nagylak, Nagymágocs, Pitvaros, Székkutas
KMNPI	Mágocs-ér	Árpádhalom, Nagymágocs, Szentes
KMNPI	Lapistó-Fertő	Szentes
KMNPI	Szentesi gyepek	Szegvár, Szentes
KMNPI	Kurca	Mindszent, Szegvár
KMNPI	Tőkei gyepek	Nagytőke, Szentes
KMNPI	Vásárhelyi Kék-tó	Derekegyház, Hódmezővásárhely, Mártély, Mindszent, Szegvár, Székkutas
KMNPI	Cserebökény	Eperjes, Fábiánsebestyén, Nagytőke, Szentes
KMNPI	Hármas-Körös	Szentes

Forrás: Csongrád Megye Területrendezési Terve, 2005

HNPI: Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
 KNPI: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
 KMNPI: Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság

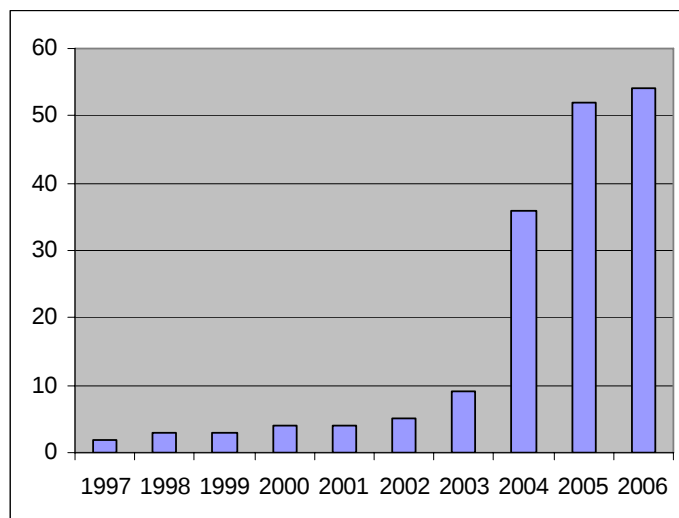
4. A KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMOZÁS TAPASZTALATAI A MEGYÉBEN

2006. augusztus végén Csongrád megye települései közül 54 rendelkezik valamilyen környezetvédelmi programmal. 41 településnek van önálló programja (közülük 16 az önálló program mellett valamelyik kistérségi környezetvédelmi programnak is részese), 13 csak a kistérségi program részeként érintett a témában, míg 6 nem rendelkezik hivatalosan ilyen anyaggal. (Az igazsághoz hozzátartozik, hogy vannak olyan települések ez utóbbiak között is, melyeknek jelen munka készítőjének vezetésével, szakdolgozatként elkészült a környezeti programja, és olyan is, ami kísérletet tett arra, hogy pályázati pénzt szerezzen annak elkészítéshez.)

A megyei program felülvizsgálata során értékelést készítettünk valamennyi elkészült környezetvédelmi programról (még ha azok a végleges elfogadás előtt valamilyen okból „elakadtak”), amelyeket 2006. augusztus közepéig benyújtottak a környezetvédelmi hatóságnak, vagy a Megyei Önkormányzatnak. Tanulságos megjegyezni, hogy bár a településeknek mind a két szervezetnek el kellene juttatniuk véleményezésre a programokat, egyik helyen sem volt teljes a lista (azaz valamelyik nem kapta meg).

Az, hogy a települési programok zöme a megyei program elkészültét követően született (8. ábra), azt sugallja, hogy a megyei programnak jelentős hatása volt a települések környezetvédelmi gondolkodására (hiszen az anyagot CD-n is megkapták). Az igazság azonban az, hogy a gyakran megyén kívüli szakértők által készített anyag sokszor nem is vesz tudomást a megyei programról. Vannak persze olyanok is, amelyek nagyon következetesen építenek a megyei programra, míg mások csak „alkotó módon” használják fel azt. Sokkal valószínűbb tehát, hogy a települési környezetvédelmi programok megszületését a sok pályázatnál alapfeltételként támasztott meglétük kényszere generálta – illetve a KAC pályázati rendszer támogatása segítette. Az ábrán az is látható, hogy 2004-ben és 2005-ben készült a legtöbb program, s e két évben készült a két kistérségi (makói és szegedi) anyag is.

8. ábra. Az elkészült környezeti programokban érintett települések száma
Csongrád megyében

Részletesen áttekintettük azokat a témákat, amelyekkel a települési programok foglalkoznak. Összesen 33 környezeti szempontú kérdést vizsgáltunk (5. táblázat), valamint elemeztük, kik és mikor készítették ezeket az anyagokat, illetve azt is, hogy stratégiai vagy operatív programoknak tekinthetők-e ezek. A fenti információkról készült összefoglaló táblázatot azonban szándékosan nem szerepeltetjük jelen anyagban, mivel az sok esetben félreérthető lenne. Nem mindegy ugyanis, hogy egy anyag 1997-ben, vagy 2004-ben készült, vagy az, hogy egy nagyon alapos operatív programban szerepel, vagy csak egy alig használható stratégiai programban van megemlítve.

5. táblázat. A települési környezetvédelmi programokban érintett főbb témák

1. Települési környezet tisztasága
2. Csapadékvíz elvezetés
3. Szennyvíz (tisztító, csatornázás)
4. Szennyvíz (felszín alatti vízvédelem)
5. Vízbázis mennyiségi védelme
6. Kommunális hulladék (közszolgáltatás fejlesztése)
7. Hulladéklerakó rekultiváció
8. Komm. hull. (szelektív gyűjtés)
9. Komm. hull. (illegális lerakók felszámolása)
10. Lakossági és közszolg. zajszennyezés
11. Légszennyezés elleni védelem: Erdősítés
12. Légszennyezés elleni véd.: Fűtés
13. Légszennyezés elleni véd.: Pollen
14. Légszennyezés elleni véd.: Útburkolás, járművek
15. Állattartás (hígtrágya, bűz)

16. Közlekedés szervezés (elkerülő út, közlekedési lámpa)
17. Kerékpárút
18. Egészséges ivóvíz
19. Energiagazdálkodás korszerűsítése
20. Zöldterület gazdálkodás fejlesztése
21. Egyedi tájérték
22. Természetvédelem
23. Épített környezet fejlesztése és védelme
24. Havára elleni védelem
25. Ár- és belvízvédelem
26. Tudatformálás
27. Területhasználat korszerűsítése
28. Jogszabály alkotások
29. Környezetvédelmi alap
30. Egyéb környezet egészségügy (sport)
31. Környezetkímélő mezőgazdaság
32. Települési környezetvédelmi információs rendszer
33. Minőségbiztosítás, környezetközpontú irányítás

A táblázatban *vastag betűvel* szerepeltettük a környezetvédelmi törvény által a programban *kötelezően előírt feladatokat*. Természetesen a programokban számos itt nem említett feladatot is megfogalmaznak, ezek zöme azonban inkább csak egy-egy településen értelmezhető. (Csupán egy általános probléma – az állati tetemek gyűjtésének gondja – maradt ki a táblázatban vizsgált feladatok közül technikai okok miatt. Az azonban jelezhető, hogy kb. a települések 2/3-ánál jelentkezett ez megoldandó problémaként.)

A települések a program elkészítését többnyire valamilyen szakértő vállalkozásra bízták (a két kistérségi tervvel együtt 16 „tervező team”), de voltak olyanok is, amelyek önmaguk kísérelték meg azt elkészíteni (igaz, a 9 ilyen eset mögött is néhány esetben sejthető a külső szakértő), de volt olyan is, amelyik a települést jól ismerő pedagógusra bízta a feladatot.

Jelen munkában nem lenne etikus minősíteni az elkészült anyagokat, hiszen magunk is több esetben érdekeltek voltunk, azonban néhány – a munka minőségére utaló – általánosítható megjegyzést mindenféleképpen meg kell tennünk. *Érdemes lenne azon elgondolkodni, hogy egy településnek olyan látszólag alaposan kidolgozott (nem egyszer 100 oldalt meghaladó) anyagra van-e szüksége, amit nem tud használni, vagy egy szerény terjedelmű, de a helyi problémákat szakszerűen feltáró anyagra!* Megkockáztatható, hogy több település dobott ki feleslegesen százazreket, milliókat, jól kinéző (országosan számtalan „ikertestvérrel rendelkező”), a helyi viszonyokat csak felületesen feldolgozó munkákra.

A következő néhány példa talán érzékelhetővé teszi a „szakértők” helyi ismeretének fontosságát. Felvetődik a kérdés, hogy vajon járt-e azon a közlekedési szempontból zsáktelepülésen a szakértő, ahol kerékpárutat javasol létesíteni? (Más, kis átmenő forgalmú településeken is feleslegesnek tűnik ilyen javaslat.) Vajon ismeri-e az EMAS követelményeit az, aki egy kis településen ezt a magyar viszonylatban ritka és költséges rendszert bevezetni javasolja? Mennyire van tisztában a település helyzetével az, aki több apró faluban ipari park létesítését javasolja (még ha ez a megyei programban meg is fogalmazódott általános gondolatként)? A példákat folytathatnánk...

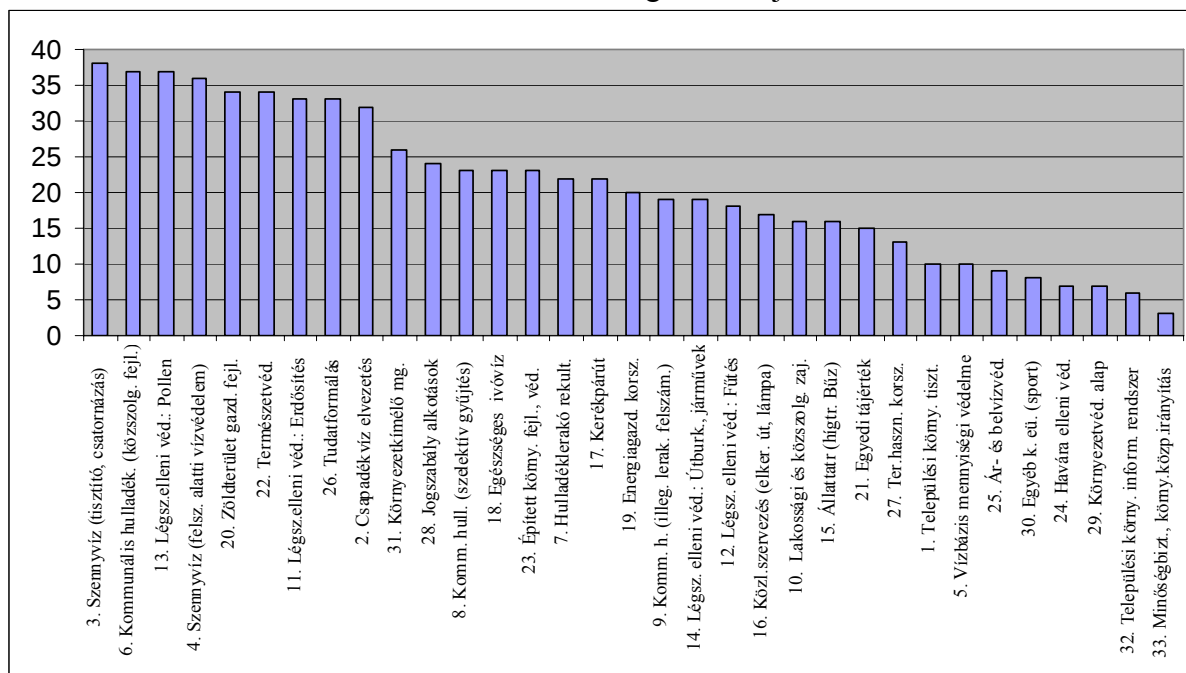
Fontos kérdés lehet az is, hogy *a környezeti programok stratégiai, vagy operatív jellegűek legyenek*. Tapasztalataink azt mutatják, hogy egy településvezetés számára fontosabb egy jól megfogalmazott stratégiai program, mint egy bizonytalan anyagi kondíciókkal megalapozott operatív program (egy-egy operatív program költségelemei ugyanis csak részletes tervezői munka után becsülhetők fel, s ennek költsége gyakran többszöröse a környezeti program elkészítésének). A környezetvédelmi törvény tíz téma feldolgozását írja elő a környezetvédelmi programokban (lásd 5. táblázat vastag betűs tételei). Saját tapasztalataink alapján már korábban is kérdésesnek tartottuk, hogy megfelelően vannak-e ezek a feladatok meghatározva. A települési programok visszajelzései alapján csak tovább erősödött bennünk a kétely. Ha belegondolunk, kisebb települések esetében nincs szükség – program szinten – közlekedésszervezésre, s a havariák elleni védekezésnek sem lehet igazi szerepe a környezetvédelmi programok között, hisz ez a település egyéb feladatai között kiemelt szerepet kap (s a program készítője egyes bizalmas adatokhoz hozzá sem juthat). Vannak további vitatható kötelező feladatok is. Ezek közül leginkább az egészséges ivóvíz biztosítása említhető, hiszen ez is a településműködtetés alapfeladata. Hiányzik ugyanakkor a települési környezet értékvédelme (természetvédelem, örökségvédelem). Mindezek a megjegyzések arra utalnak, hogy a megszületésekor nagy jelentőségű környezetvédelmi törvény igencsak korszerűsítésre várna. A jelen anyag készítőjének véleménye szerint az egész környezetvédelmi programozás sincs a „helyén” – de erről később bővebben is szólnunk.

Mindezek ellenére érdemes áttekinteni, hogyan rangsorolják Csongrád megye települései a legfontosabb környezetvédelmi teendőket.

A települések többsége legfontosabb környezetvédelmi feladatként a szennyvíztisztítást és kommunális hulladék kérdéskörét tartotta legfontosabbnak – ahogyan az várható is volt. Alig foglalkoznak viszont a havariák elleni védekezéssel, amit a fentebb említettek miatt mi is feleslegesnek tartunk. Feltűnően kevés települési programban szerepel az egyébként kötelező feladatok között levő települési környezet tisztasága és a zajkérdés.

Ha a programokat a települések általi fontosságuk (azaz hány település önálló programjában szerepel) szerint sorrendbe állítjuk (9. ábra), jól látható, hogy 9 téma kiemelkedik a többi közül. A 41 önálló program zömében szerepel a szennyvíztisztítás, a kommunális hulladék problémája, a zöldterület-gazdálkodás, az allergén pollenek elleni védekezés, a természetvédelem, az erdősítés és a tudatformálás.

9. ábra. Csongrád megye önálló települési környezetvédelmi programjaiban (41 db) szereplő feladatok fontossági sorrendje

Az, hogy egy-egy téma nem szerepel minden településnél, nem jelent feltétlenül figyelmetlenséget, hiszen van olyan település, amelyik előrébb jár például a szennyvízcsatornázásban, vagy adottságai miatt nem érintett valamilyen témában.

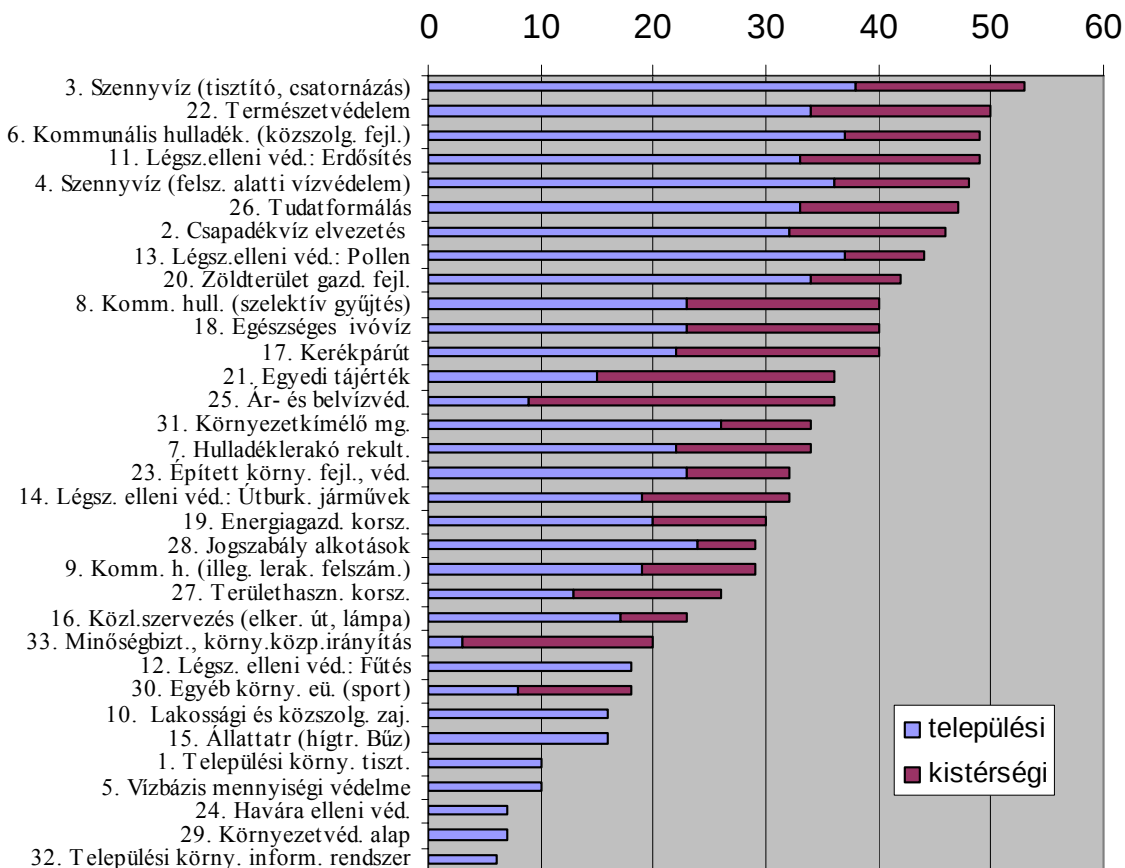
Meg kell jegyeznünk, hogy néhány probléma az indokoltnál több esetben szerepel. Ilyennek tartjuk a kerékpárutakat vagy az elkerülő utak építésére tett javaslatok egy részét. Annak ellenére, hogy a rangsorban az utolsó két helyen szerepel a települési környezetvédelmi információs rendszer, illetve a minőségbiztosítási rendszerek kialakításának ügye, ezek szerepeltetése alig indokolható (főként kis településeknél).

Fontosnak tartjuk, hogy a települések jelentős figyelmet fordítanak a természetvédelemre, sok közülük szerepelteti az egyedi tájérték kataszter elkészítését is. Ezek két tény miatt is érdekesek. Egyrészt, amikor 2002-ben a „Napfényország” c. kiadvány kapcsán megkérdeztük a településeket arról, milyen természeti értékekkel rendelkeznek, legalább felük nemleges választ adott, hiszen még azzal sem volt tisztában, hogy területén vannak például ex lege

védett területek (azaz tájékozottsági szinten jelentős az előrelépés). Másrészt, bár az egyedi tájérték kataszterek elkészítése elvileg a nemzeti park igazgatóságok feladata, de azoknak nincs elég ideje erre, így a gyorsabb értékvédelem érdekében kiemelt szerepe lehet a helyi kezdeményezéseknek. Megalapozott környezetvédelmi gondolkodásra utal, hogy néhány település esetében javaslat született települési környezetvédelmi alap létrehozására (a szépséghiba az, hogy ezen települések jellegük miatt alig profitálhatnak abból).

A kistérségi programok részeként készülő javaslatokkal kiegészített rangsor (10. ábra) nem mutat lényeges változást. Az első kilenc feladat rangsorában csak kisebb, de nem érdemi módosulás van, azaz a legfontosabb környezetvédelmi célok már az önálló programokban megfogalmazódtak (ha ugyanis egy téma ismételten megjelenik egy települést érintően a kistérségi programban is, azt már természetesen nem vettük még egyszer figyelembe). Az összesített „rangsorban” három téma lépett jelentősen előre a kistérségi programoknak köszönhetően. Az ár- és belvízvédelem problematikájának szerepeltetése az érintett két kistérségben indokolt, az egyedi tájérték kataszter terve kistérségi szinten is érthető, a minőségbiztosítás ilyen kiterjesztésének viszont reálisan nem jött még el az ideje.

10. ábra. Csongrád megye települési környezetvédelmi programjaiban szereplő feladatok fontossági sorrendje, az önálló és a kistérségi programok együttese alapján

5. CSONGRÁD MEGYE KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJA MEGVALÓSULÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Amikor 1995-ben a környezetvédelmi törvény elfogadásra került, s abban a települések (és megyék) számára kötelező feladatként előírásra került a környezetvédelmi programok készítése, úgy tűnt, jelentős lépést tettünk a környezettudatosság terén. Némi gyanakvásra az adott okot, hogy ezen programok elkészítését nem kötötték határidőhöz. Ezért azután nem volt meglepő, hogy a különböző szintű programok elkészítése igencsak akadozott mind országos szinten, mind megyénkben is. 1996-ban és 1997-ben megszületett ugyan néhány megyei, illetve nagyvárosi program, de ezek többnyire elnagyoltak voltak, s céljuk inkább csak a feladat „kipipálása” volt. Jellemző volt ekkor az az egyik megyei program készítője (és készítettője) által megfogalmazott vélemény, hogy minél kevesebb konkrét célt kell megfogalmazni, mert különben azokat később követelhetik rajtunk. (Üde kivételt jelentett ekkor Heves megye alaposan rendszerezett anyaga.) A kényszerítő tényező hiánya, illetve az iménti szemlélet elterjedtsége miatt a települési környezetvédelmi programok sem szaporodtak nagyon. A megyei programok nagyobb részben az ezredforduló táján születtek (pl. Csongrád megyéé is), de ezek sem indították el a tömeges programkészítést a településeken.

Igazi változásra akkor került sor, amikor a különböző fejlesztési célú pályázatoknál megjelent követelményként a környezetvédelmi programok szükségessége. Igaz, ennek kijátszására is születtek eredményes megoldások (pl. kistérségi programok akár egész megyei szinten), mégis a települések jelentős része ekkor döntött az elkészítésről. Nem kell nagy tisztánlátó képesség, hogy megállapíthassuk: *a településeket a gazdasági kényszer és nem a környezettudatosság vette rá a környezetvédelmi programok elkészítésére.* Az elkészült programok valós tartalma persze már jelzi a környezettudatosság mértékét.

A települések mentségére szólva, meg kell persze állapítanunk, hogy környezetvédelmi programok (vagy azok aktualizáltságának) hiányában is jelentősen fejlődhetett a „környezetvédelem ügye”, hiszen például számos ágazati jogszabály kikényszerítette azt, vagy egyszerűen az élet diktálta változások is ezt eredményezték. Számos konkrét példát lehet említeni ennek bizonyítására a megyénkben is. A környezetvédelmi programok készítésében élen járó megyei városok (Szeged, Hódmezővásárhely, Csongrád) programjai már régen elavultak, s mai szemmel nem is igazán tekinthetők programnak (inkább stratégia céloknak), s mégis jelentős volumenű környezetvédelmi célú fejlesztések történtek területükön, illetve új környezetvédelmi jellegű programok is születtek (pl. autómentes nap Szegeden). De

említhetnénk Szentes, Makó vagy Kistelek példáját is. Szentes „programját” (valójában stratégiai célok laza gyűjteménye), a hatóság „újrágondolás” céljából visszaküldte, Makó csak a kistérségi program részeként van érintve, míg Kistelek nem rendelkezik (számunkra elérhető) semmilyen (hivatalos) anyaggal. Mégis, arculatuk, az ott folyó változások sem a külső szemlélőnek, sem az ott élőknek nem mutatja azt, hogy itt nem foglalkoznak a környezetvédelemmel.

A fenti néhány tény azért kellett leírunk, mert tapasztalatunk szerint – a környezettudatosság fontosságának hangsúlyozása mellett – megállapítható, hogy *sem a megyei, sem a települési környezetvédelmi programok megléte vagy tartalma nem determinálja egy-egy település környezeti állapotát*. Ezt a megállapítást támasztja alá az a tény is, hogy az elkészült települési programok egy része „nem is vesz tudomást” a megyei programról, s emellett számos irracionális programjavaslat született (ahogy ezekre az előző fejezetben már utaltunk). Mindemellett lejárt vagy hiányzó programok nélkül is lehet környezeti szempontokat figyelembevevő településfejlesztést végezni. *Tapasztalataink azt mutatják, hogy nem a jól kidolgozott operatív programok a fontosak a települések számára, hanem egy olyan környezetvédelmi stratégia, ami alkalmazkodni tud a folyamatosan változó gazdasági (pályázati) feltételekhez* – és az, amit a település magáénak is érez.

Az igazi problémát azonban abban látjuk, hogy sok esetben nem elég előrelátóak a stratégiák. Ebben a szakmai hiányosságok mellett az országos környezetvédelmi stratégia hiányossága is megmutatkozik.

A megyei környezetvédelmi program stratégiai és operatív programjait is a fentiek figyelembevételével kell újraértékelni. Nyilvánvaló, hogy a megyei szint az, ahol megfogalmazhatók átfogó területi stratégiák, s ahol a térségi összefüggéseket is figyelembe lehet venni. Eközben tisztában vagyunk azzal, a megyei önkormányzatnak szinte semmilyen eszköze sincs arra, hogy a megyei program követésére a településeket ösztönözze.

A 2001-ben elfogadott megyei programot az akkor ismertett sorrendben értékeljük röviden.

5.1. A megye stratégiai programjainak értékelése

5.1.1. Kiemelt programok

Hulladékgazdálkodás

- Hulladékgazdálkodási stratégia kidolgozása
- Nagytérségi kihatású hulladékmegsemmisítés

- Hulladékhasznosítás
- A környezetbe kerülő ipari hulladékok mennyiségének csökkentése

A hulladékgazdálkodási törvény alapján született megyei és települési hulladékgazdálkodási tervek a legfontosabb kérdéseket rendezték, bár egyes településeken a hiányosságok még pótlásra szorulnak. Az országos terv nagy hiányosságának mondható, hogy nem tűzte ki már ebben a fázisban a regionális léptékű hulladékmegsemmisítést, hanem csak regionális lerakók rendszerét határozta meg. Továbbra is fenntartjuk véleményünket, hogy a jövő megoldása csak egy regionális hulladékmegsemmisítő lehet (ennek technológiája még tisztázásra szorul) – szerencsére az érintett szakemberek is tisztában vannak ezzel. Véleményünk szerint ennél jobb régió projektet nehezen találhatnánk.

A hulladékhasznosítás továbbra is gyermekcipőben van, fejlesztésének kulcskérdése a szelektív gyűjtés jelentős kiterjedése.

A települési környezetvédelmi programokban kiemelt szerepet kapott a téma: itt a közszolgáltatás mellett a tudati tényezők fontosságára utalnak.

A kérdés keretében fontos lenne a hulladékszállítási logisztika újragondolása is, azonban ez a települések esetében látszólag gazdasági kérdés (lásd a helyzetértékelésnél), amibe a megye nem tud beleszólni.

Összességében elmondható, hogy bár kiemelt jelentősége valamelyest csökkent, a program fő vonásaiban továbbra is aktuális.

Területhasznosítás

- Megyei területhasznosítási stratégia kialakítása
- Művelési ágak használatának, átalakításának lehetőségei és optimalizálása természetvédelmi, vízgazdálkodási és talajtani szempontok alapján

Alprogramok:

- ⇒ Szántóterületek lehetséges átalakításának optimalizálása
- ⇒ Gyeppek lehetséges átalakításának optimalizálása
- ⇒ Erdők fenntartásának optimalizálása
- ⇒ Vizes területek lehetséges átalakításának optimalizálása

- A megye erdősültségének növelése

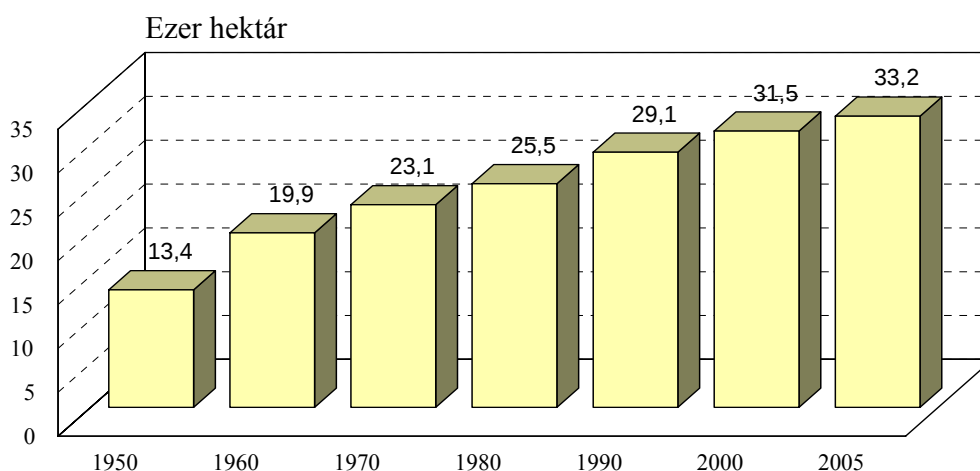
Alprogramok:

- ⇒ Települések környékén többfunkciós parkerdő létesítése
- ⇒ Útmenti, csatornaparti fasorok telepítése

A korábban javasolt program első két elemének teljesülése a Natura 2000, valamint az agrár-környezetvédelmi programhoz kapcsolódó támogatási rendszer révén hosszú távon teljesülhet, így külön programként való szerepeltetése ma már kevésbé indokolt.

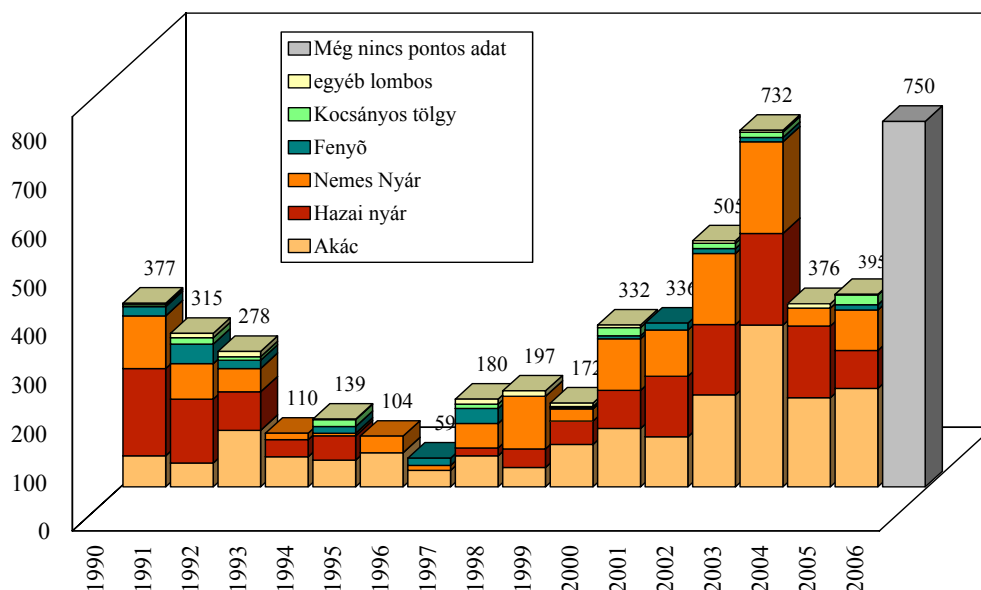
Az erdősítésre vonatkozó program sok települési programba beépült (33 települési program mellett a kistérségi programok további 16 településen javasolják), s a Nemzeti Erdőprogram (2006-2015) is segíti megvalósítását. Azaz a megyei programtól függetlenül „megy a maga útján”, jól mutatja ez a 11. és 12. ábra. Problémát jelent azonban, hogy továbbra is nagyon egyenlőtlen a megye erdősültsége, azaz a településekre még jelentős feladat hárul ezen a téren (főként a tiszántúli területeken).

11. ábra. Csongrád megye erdőterületének változása (1950-2005)

(Forrás: Állami Erdészeti Szolgálat Kecskeméti Igazgatósága 2005)

12. ábra. Az erdőtelepítések területe és fajösszetétele Csongrád megyében

(Forrás: Állami Erdészeti Szolgálat Kecskeméti Igazgatósága 2005)

Szemléletformálás

- Integrált területi környezeti információs rendszer
Alprogram:
 - ⇒ Hulladék Információs Rendszer (HULIR) létrehozása
- Közérdekű környezetvédelmi tájékoztatás
 - ⇒ Környezeti „home page”
 - ⇒ Környezeti TeIR kialakítása
 - ⇒ „Környezeti állapotjelentés” készítése
- Csongrád megyei a környezet és természetvédelem területén végzett munka elismerését szolgáló díj alapítása
- Védett természeti területek, tájak, értékek szélesebb körű ismertetése

A program első eleme továbbra is fontos lenne, hiszen a jelenlegi ágazatorientált környezeti információk alig teszik lehetővé a területi értékeléseket.

A közérdekű tájékoztatás ügye részben megoldottnak tekinthető a „zöldhatóság” mellett üzemelő „Zöldpont irodával”, valamint a terjedő internetes tájékozási lehetőségeken keresztül.

Az elismerő díj alapítását a későbbiekben is megfontolandónak tartjuk.

Az utolsó pont a „Napfényország” c. könyv megjelentetésével kielégítően teljesült. A könyvköz kapcsolódó CD-t a megye iskolái megkapták (apró szépséghiba, hogy az a tanárokig már csak elvétve jutott el).

Vízgazdálkodás

- Árvízi biztonság megteremtése
- Belvízi biztonság megteremtése
- Homokhátsági területek vízgazdálkodásának fejlesztése
- Ivóvízbázis védelem
- Felszíni vízminőség-javítás

A korábban megfogalmazott stratégiai programelemek máig is aktuálisak, csak néhány elemükben kisebb hangsúlyváltozások javasolhatóak, és meg kell jegyeznünk, hogy nem is igazából a környezetvédelmi programozásban van a megoldás kulcsa.

A jövőbeli árvíz-védekezési stratégiának új szempontokat adott a 2006-os árvíz (lásd a helyzetértékelést), a mindig aktuális belvízvédekezésnél vizsgálat tárgyává kell tenni a belvíz-visszatartás lehetőségét, a Homokhátság vízhiányos helyzete (az utóbbi két nedvesebb év

ellenére) továbbra is aktuális, az ivóvízbázis védelem gondja kiegészült az új szabványokhoz alkalmazkodó minőségű ivóvíz biztosításának kérdésével, a felszíni vizek minősége pedig továbbra is örökzöld téma.

5.1.2. Országos környezetvédelmi programokhoz kapcsolódó programok

- Talajhasználatból adódó károkozás csökkentése

Alprogramok:

- ⇒ Megyei földvédelmi stratégia kialakítása
- ⇒ A talaj szervesanyag-tartalmának megőrzése
- ⇒ Gazdálkodók tájékoztatásának megyei szintű megszervezése, korszerű szaktanácsadási rendszer kiépítése
- ⇒ Másodlagos szikesedés megakadályozása
- ⇒ Pontszerű talajszennyezések visszaszorítása
- ⇒ Termőterületek defláció elleni védelme

A stratégiai programban egykor meghatározott feladatok ugyan logikusak voltak, de visszatekintve – be kell vallani – kissé naivak is. Megfelelő eszközrendszer nélkül ezek a feladatok nem valósíthatók meg megyei koordinációval. A program egyes elemeit azonban a Megyei Növény- és Talajvédelmi Szolgálat a földvédelmi törvény alapján hivatalból is „kezeln tudja” (a program készítésekor is ennek a szervezetnek volt szánva a feladat).

- Értékes talajképződmények kijelölése, talajtani értékek természetvédelmi jelentőségének fokozása

A feladat beintegrálható az egyedi tájértékek rendszerébe.

- Élőhelyvédelem

Alprogramok:

- ⇒ Vizes élőhelyek védelme
- ⇒ Füves területek védelme
- ⇒ Védett területeken levő erdők helyes fenntartása
- ⇒ Zonáció megtervezése, létrehozása
- ⇒ A védett és védelemre érdemes területek alapállapot felvételezésének, kezelési és fenntartási terveinek elkészítése

- ⇒ A védett természeti területek tulajdonviszonyainak rendezése
- ⇒ Természeti értékekben gazdag területek feltárása
- ⇒ Károsodott élőhelyek rekonstrukciója
- ⇒ Adventív, invazív fajok visszaszorítása
- Biodiverzitás fenntartása
- Ökológiai hálózat létrehozása

Alprogramok:

- ⇒ Vízi ökofolyosó létrehozása, fenntartása
- ⇒ Szárazföldi zöldfolyosó létrehozása, fenntartása

A Natura 2000 program szakszerű végrehajtásával a tervezett program feladatai jórészt teljesülnek. Az adventív fajok visszaszorítása azonban nemcsak természetvédelmi, hanem környezet-egészségügyi célból is indokolt.

5.1.3. A területfejlesztési koncepcióhoz (és egyéb megyei kihatású programokhoz) kapcsolódó környezeti programok

- Környezetbarát megye

Alprogramok:

- ⇒ A megyei hivatalok környezeti szempontú auditálása
- ⇒ A megye vállalkozásainak ösztönzése ISO 14000 minősítésének megszerzésére

A program célkitűzése továbbra is aktuális, megvalósítása a bevezetés költségei miatt csak nagyobb hivataloknál, illetve vállalkozásoknál reális.

- Megyei ózon-mérő mobilállomás beszerzése

A korábbi jelentős határérték-túllépések megszűntek az egyetlen szegedi mérőhelyen, így aktualitását veszítette.

- Megyei levegőtisztaság-védelmi övezeti rendszer létrehozása

Legjelentősebb légszennyezési problémák Szegeden vannak, illetve voltak. A nagyváros esetében külön intézkedési tervet írtak elő, ami el is készült.

- Holtágak rehabilitációja

Az újszegedi Holt-Maros rehabilitációja megtörtént, a Gyálai-holtág rehabilitációját pályázati forrásokra alapozva tervezik. Miután további holtmedrek is beavatkozásra szorulnak, vélhetően ez a program még hosszabb időszakon át aktuális lesz.

- [Regionális szennyvízgazdálkodás](#)

A szegedi szennyvízprogram igazi regionális programmá fejlődik, de további összefogási lehetőségek is látszanak. Ezek közül Sándorfalva és Szatymaz Algyőhöz csatlakozása lenne a legracionálisabb, azonban a két település közös megvalósításban látja a jövőt.

- [Környezetbarát termálvíz-gazdálkodás](#)

A program aktualitása továbbra is megmaradt, sőt a tervezett fejlesztések csak erősítik fontosságát.

- [A megye egyedi tájértékeinek kataszterezése](#)

A megyében 15 település tervezte települési szinten, sőt néhány már el is végezte a kataszterezést. Megyei szinten valószínű, hatékonyabban lehetne megtenni, azaz aktualitása megmaradt.

- [Megyei környezet-egészségügyi akcióprogram készítése](#)
- [A környezet által befolyásolt megbetegedések prevenciójának fejlesztése](#)
- [Allergén gyomok terjedésének visszaszorítása](#)

Mindhárom program hosszú távú jelentőségű, így aktualitásban tartandó.

- [Megújuló energiaforrások alkalmazásának támogatása](#)

Az elmúlt évek rohamos áremelkedési miatt még inkább aktuális a téma, kutatási vonalon a szegedi tudásközpont is jelentős forrásokat fordít rá.

- [Közlekedési zajterhelés csökkentése](#)

Az elkészült és a tervezett közútfejlesztések ugyan sokban javítják a helyzetet, még továbbra is aktuális a program.

- [Erdőtüzek elleni komplex védelem](#)

Bár az elmúlt években nem történtek jelentős erdőtüzek, stratégiai programként való szerepeltetése fenntartható.

- [A folyami hajózás fejlesztése](#)

A Szegedi kistérség 2005-ben elkészült programjában szerepel, aktualitása van.

5.1.4. Kistérségi kihatású környezeti programok

- [A működő szennyvíztisztító művek kihasználtságának optimalizálása](#)

Az előző pontnál (regionális szennyvízgazdálkodás) említettek itt is érvényesek. Tudomásunk van arról is, hogy éppen az optimalizálás miatt egy későbbi időszakban Röske (és talán a vele

jelenleg közös tisztítót üzemeltető Domaszék) is rákapcsolódik a szegedi rendszerre.

- Nem-motorizált közlekedés fejlesztése – kerékpárutak építése

Több ilyen program tervezés alatt van, aktualitása fennmarad.

- Folyó menti mezőgazdaságilag hasznosított árterek talajainak nehézfém szennyezettsége

Bár újabb szennyezés nem irányította rá a témára a figyelmet, aktualitása fenntartható; legalább egy szakdolgozatnak vagy egy doktori értekezésnek jó témája lehetne.

- Kezelt szennyvíz és szennyvíziszap termőföldi kihelyezésének potenciális lehetőségei

Továbbra is aktuális téma, szintén jó kutatási téma.

5.1.5. Települési önkormányzatokhoz, települési rendezési tervekhez kapcsolódó programok

- Települési környezetvédelmi program készítése
- Települési kárinfo készítése
- A működő és felhagyott hulladéklerakók környezetre gyakorolt hatásának feltárása
- Felhagyott bányagödrök rehabilitációja
- Helyi értékvédelem
- Műemlékek megőrzése
- Lakossági veszélyes hulladékok gyűjtésének megszervezése
- Környezetbarát ipari parkok
- Az állattartó telepek szennyvízproblémáinak megoldása
- Alternatív szennyvíztisztítási technológiák propagálása és bevezetése
- Települési zajvédelmi rendeletek megalkotása
- Települési zöldterületek növelése
- Emberbarát városi közlekedés
- Környezetkímélő gépjárművek beszerzésének önkormányzati támogatása

A fenti programok indokoltságuk mértékében megjelentek a települési környezetvédelmi programokban. A korábban tárgyaltak szerint a települések többsége elkészítette a környezetvédelmi programját, s közülük többnek már a felülvizsgálata is kötelező lenne. Megemlíthető, hogy Szeged például már két éve készített is felülvizsgálati anyagot, de az végül nem került a közgyűlés elé.

Az elkészült települési programokban nem tartották fontosnak kárinfo készítését (ennek lehet, hogy majd csak évtizedek múlva lesz következménye).

A hulladéklerakók problémája a hulladékgazdálkodási tervek keretében rendeződik (ha megfelelő körültekintéssel készítették).

A bányagödrök rehabilitációjára kevés figyelmet fordítottak a települések (az egy-két próbálkozás nem kapott központi támogatást). Az autópálya-építkezések miatt aktualitása fennmarad.

A helyi értékvédelem és a műemlékek kérdése az egyedi tájérték kataszterekkel, illetve az időközben megszületett örökségvédelmi hatástanulmány készítésével megoldódni látszik.

Továbbra sincs megnyugtató megoldás még a nagyvárosokban sem *a lakossági veszélyes hulladék gyűjtésének* problémájára. Ez feltétlenül fontos program marad.

Ugyancsak aktualitásban kellene tartani *az állattartó telepek szennyvízproblémájának*, és *az alternatív szennyvíztisztítási technológiák bevezetésének* ügyét.

A további problémák fontossága csökkent, mivel azok a települési programokba beépültek.

5.2. A megye operatív programjainak értékelése

A stratégiai programok közül több operatív szinten is kidolgozásra került, így az ismételtek elkerülése miatt ilyen esetekben csak rövid utalásokat teszünk.

1. Program: a hulladékgazdálkodási tervek megalapozó megyei hulladékgazdálkodási stratégia kidolgozása

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

2. Program megnevezése: Közérdekű környezetvédelmi tájékoztatás

2.a Alprogram: Megyei környezeti „home page” létrehozása

2.b Alprogram: Környezeti TeIR kialakítása

2.c Alprogram: Környezeti állapotjelentés készítése

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

3. Program: Integrált Területi Környezeti Információs Rendszer kiépítése, működtetése

Bár az ATIKTVF számos környezettel kapcsolatos információt gyűjt, s ezek az átlag polgár számára is elérhetőek, mégsem kellene egy ilyen környezeti információs rendszer gondolatát feladni. Az azonban megfontolandó, hogy az *operatív programok közül a stratégiai programok közé kerüljön*. Esetleges működtetésének szervezeti kereteit meghatározza a közigazgatási reform (a megyerendszer jövője).

4. Program: Csongrád megyei - a környezet és természetvédelem területén végzett munka elismerését szolgáló - díj alapítása

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

5. Program: Védett értékek szélesebb körű megismertetése

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

5.a Alprogram: Környezetvédelmi nyári tábor

Az alprogram megtartása indokolt.

6. Program: A Tisza és Maros menti árterek talajainak nehézfém szennyezettségének feltárása

7. Program: Belvízi biztonság megteremtése

8. Program: Megyei földvédelmi stratégia kialakítása

A programok értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

9. Program: Környezetbarát megye

9.a Alprogram: A megyei hivatalok környezeti szempontú auditálása

9.b Alprogram: A megye vállalkozásainak ösztönzése ISO 14000 minősítésének megszerzésére

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

9.c Alprogram: A megye élelmiszergazdaságának ösztönzése a tisztább termelésre

A program megtartása javasolható, de itt is megfontolandó, hogy az *operatív programok* közül kerüljön át a *stratégiai programok* közé.

10. Program: A megye egyedi tájértékeinek kataszterezése

Értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

11. Program: Megyei környezet-egészségügyi akcióprogram készítése

11.a Alprogram: Megyei környezet-egészségügyi adatbázis létrehozása

11.b Alprogram: Az allergiás megbetegedések környezeti okainak csökkentése

A program és alprogramjainak megtartása javasolható.

12. Program: Útmutató környezetvédelmi, hulladékgazdálkodási programok készítéséhez

12.a Alprogram Útmutató környezetvédelmi programok készítéséhez

12.b Alprogram: Útmutató települési hulladékgazdálkodási tervek készítéséhez

A megyei önkormányzat a települési programok készítését segítő egy kiadványt állított össze (Gulyás A. – Kovács V. 2002: Útmutató települési önkormányzatok részére környezetvédelmi programok készítéséhez. 93 old.), mely anyag Csongrád megye honlapján (www.csongrad-megye.hu) a kiadványok között ma is elérhető.

13. Program: A működő és felhagyott hulladéklerakók környezetre gyakorolt hatásának feltárása

A hulladékgazdálkodási tervek keretében a program megvalósul.

14. Program: Helyi értékvédelem

15. Program: Emberbarát települési közlekedés

A programok értékelését lásd a Stratégiai programoknál.

16. Program: Felszín alatti vizek áramlási rendszerének feltérképezése

A programot jelentősége miatt továbbra is célszerű fenntartani, de a stratégiai programok közé célszerű átsorolni.

6. ÖSSZEGZÉS

Csongrád megye 2000-2001 során jó színvonalú stratégiai és operatív környezetvédelmi programot fogadott el. Annak megvalósítását segítő az anyagot CD formájában is közreadta, valamint interneten is elérhetővé tette.

A megyei önkormányzat a programban kitűzött célokat saját kiadványok megjelentetésével is ösztönözte. A települési önkormányzatok számára készített útmutató a települési programok elkészítéséhez adott használható segítséget, míg a „Napfényország” c. album főként a természetvédelmi tudatosság fejlesztését szolgálta.

Már az operatív programok elkészítésének végső fázisában is nyilvánvaló volt viszont, hogy valamennyi programnak nem lehet mozgatója a megyei önkormányzat, a logikus programgazdák esetében viszont sajátos összeférhetetlenség volt felvethető. Ez volt az a fő ok, hogy több program igazi gazda nélkül maradt. További okok, amivel a gyakorlatban szembesülni kellett, hogy a megyei önkormányzatnak nincs eszköze a programok megvalósítására, illetve nincs társadalmi kényszer sem azok teljesítésére.

Mindezek figyelembevételével is azt lehet mondani, hogy a tervbe vett stratégiai és operatív programok többnyire reálisak voltak. Néhány esetben kicsit többet akart a program elérni, mint amire – így utólag visszatekintve – reálisan lehetőség kívánczolt. Vannak olyan programok, amelyek jól körülhatároltak és indokoltak, csak az országos stratégiai gondolkodás az indokoltnál jóval lassabb.

Mindent összevetve, a megyei környezetvédelmi program inkább sikeresnek tekinthető. A jövőre vonatkozó általános javaslatunk, hogy a megyei önkormányzat lehetőleg maradjon meg a stratégiai jellegű programoknál, csak néhány igen konkrét, saját kompetenciájába tartozó területen készítsen operatív programot.

Ha röviden ki akarjuk emelni a közeljövő legfontosabb környezetvédelmi feladatait, akkor megállapíthatjuk, hogy azok természetüknél fogva a környezetvédelmi programtól független külön életet élnek. Ezek:

- Regionális ivóvíz program,
- Ár- és belvízvédelem.

Ez utóbbi területen azonban szerepe lehetne a környezetvédelmi szellemiségnek abban, hogy az eddig csak vízelvezetésben gondolkodó belvízi védekezés próbáljon ökológiai és vízkészlet-gazdálkodási szempontokat is integráló belvízgazdálkodássá fejlődni.

Van azonban néhány elem, amiben a megye önállóan is véleményt formálhat. Stratégiai fontosságú lenne, hogy továbbra se tegyen le a megye egy *regionális hulladékmegsemmisítő* tervéről (lásd kiemelt stratégiai programok) – akkor sem, ha erre az országos irányítás még nem „vevő”. A Szegedi Egyetem tudományos háttérével élve minden területen segíteni kellene a *megújuló energiák alkalmazását* (lásd a stratégiai programoknál).

Fontos lenne, hogy a települések (a megye segítségével) ne felesleges, a gazdálkodást ellehetetlenítő nyűgnek tekintsék a természetvédelmet (így a Natura 2000-et), hanem az emberbarát környezet egyik eszközének. Ennek szellemében a települések végezzenek további védetté nyilvánításokat, és a gazdálkodókat ösztönözzék az agrár-környezetvédelemre, valamint a környezetkímélő gazdálkodásra.

A megyei önkormányzat szervezésével, de a települések aktív közreműködésével el kellene készíteni *Csongrád megye egyedi tájérték kataszterét* (lásd. 10. program), és *környezetegészségügyi adatbázisát* (11.a alprogram), ezek ugyanis tipikusan olyan feladatok, amelyek csak ebben a rendszerben valósulhatnak meg.

Mindezek figyelembevételével fogalmaztuk meg a megye aktualizált programjait – a 2001. évi programokhoz viszonyítva kissé módosított struktúrában, és a korábbtól eltérően az operatív programok mellőzésével.

7. A MEGYE AKTUALIZÁLT STRATÉGIAI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJAI

1. program: Korszerű hulladékgazdálkodás

Indokoltság: A hulladékgazdálkodási törvény nyomán megalkotott hulladékgazdálkodási tervek jelentősen javították mind a keletkező hulladékok megfelelő elhelyezésének korábban kiélezett helyzetét, mind a korábbi nem megfelelő hulladéklerakók rekultivációjának problémáját. A megyében kellő számú, és területileg megfelelő regionális hulladéklerakók létesültek. A hulladékgazdálkodás stratégia feladatai így részben módosultak. Főbb feladatok:

- Nagytérsgéi kihatású hulladékmegsemmisítés
- A regionális hulladéklerakók optimális használata
- A kommunális hulladékgyűjtési közszolgáltatás folyamatos korszerűsítése
- A lakosság hulladékgyűjtési és -elhelyezési szokásainak korszerűsítése
- Az illegális hulladéklerakások felszámolása, szigorú szankcionálása

1.1. Nagytérsgéi kihatású hulladékmegsemmisítés

Szegedtől keletre – esetleg a megyén kívül – meg kell vizsgálni egy környezetkímélő hulladékégető vagy plazma erőmű megépítésének lehetőségét. (Az utóbbi mellett szól, hogy abban a radioaktív anyagok kivételével minden biztonsággal ártalmatlanítható.) Telepítésének helyét a térség legnagyobb hulladéktermelő városának közelsége, az éves szélirányok, a vízi és közúti megközelíthetőség indokolja. Gazdaságos működéséhez előzetes becslés alapján legalább 300 ezer fő kommunális hulladéka szükséges. Előkészítését térségi egyeztetésnek kell megelőznie.

1.2. Regionális hulladékgazdálkodási rendszerek működtetése, a regionális hulladéklerakók optimális használata

A kommunális szilárd és folyékony hulladékkezeléssel kapcsolatos feladatokat elsősorban a települési önkormányzatok koordinálásában és a regionális hulladékgazdálkodási rendszerek keretében kell megvalósítani.

A komplex hulladékgazdálkodási rendszerek részeként a begyűjtött hulladék ideiglenes tárolására átrakó állomásokat kell kialakítani. További célkitűzés, hogy minden településen legalább egy – az egyes hulladéktípusok elkülönített gyűjtésére alkalmas – hulladékudvar legyen kialakítva.

A jogszabály alapján azt a települési hulladéklerakót, amely nem felel meg az előírt követelményeknek, 2009. január 1-jéig be kell zárni. További feladat – a térségi hulladékkezelési rendszerek kialakításával egyidejűleg – ezek rekultivációja.

Az állati eredetű hulladékok begyűjtésére korszerű, regionális hulladékgyűjtő helyek és speciális szállítójármű-park kialakítása szükséges. A még meglévő döngkutakat be kell zárni, és gondoskodni kell a rekultivációjukról.

Növelni szükséges a települési folyékony hulladék és a kommunális szennyvíziszap mezőgazdasági hasznosítását.

1.3. A kommunális hulladékgyűjtési közszolgáltatás fejlesztése és a lakosság hulladékgyűjtési és -elhelyezési szokásainak korszerűsítése

Teljessé kell tenni a szelektív hulladékgyűjtést a hulladéklerakóban lerakott hulladék csökkentése, illetve a hulladék továbbhasznosítási arányának növelése érdekében, különösen a biológiailag lebomló, a csomagolási és a háztartásokból kikerülő veszélyes hulladékok (hulladékolajok, elemek, akkumulátorok, elektronikai berendezések tartozékai, növényvédő szerek és csomagolóeszközök stb.) tekintetében. Az eredményesség érdekében alapvető feltétel a kezelő- és feldolgozó-kapacitások bővítése, és nem hanyagolható el a lakossági tudatformálás. Törekedni kell az építési, bontási hulladék újrahasznosítására, másodnyersanyagként történő felhasználására.

A megyszerte jelentős problémának tekinthető gyakori illegális hulladék-elhelyezések megszüntetése érdekében hosszú távon a társadalom gyökeres szemléletváltására van szükség.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

önkormányzati társulások

Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács
Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
hulladékkezelési közszolgáltatást végző gazdasági társaságok
hulladékká vált termékek visszavételére kötelezett forgalmazók
másodnyersanyag hasznosító vállalkozások
oktatási intézmények
civil szervezetek

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)
Gazdaságfejlesztés Operatív Program (ERFA)
Társadalmi Megújulás Operatív Program (ESZA)
LIFE+

2. program: Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein

Indokoltság: Jelenleg – az EU-s szabvány szigorúsága miatt – a Dél-Alföld 225 településén nem megfelelő a szolgáltatott ivóvíz minősége. A 201/2001. (X. 25.) kormányrendeletben meghatározott (a szennyezettség mértékéhez igazodó) határidők az EU támogatási logikája miatt tarthatók, a problémát egységes feladatként kell megoldani.

Bár a környezetvédelmi törvény ezt a feladatot is szerepelteti a környezetvédelmi programok kötelező feladatai között, a regionális ivóvízminőség-javító program érdemben a megyei és települési programoktól „függetlenül”, lényegében önálló programként valósul meg. A 110 milliárd forint értékű projekt gesztora a Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, lebonyolítására konzorcium jött létre a települési önkormányzatok részvételével. A megvalósításra 2009-2011 között kerül sor. A jövőben a jelenlegi konzorcium szerepét 10-12 kistérségi konzorciumnak kell átvennie.

A regionális ivóvízminőség-javító programban az ivóvízhálózat rekonstrukciója csak a minőségjavító beavatkozások eredményességéhez feltétlenül szükséges mértékben képezi a beruházások részét, és nem foglalja magában a hálózat további rekonstrukcióját és fejlesztését. További feladat a stratégiai jelentőségű felszín alatti ivóvízbázisok védelme.

2.1. Az ivóvízellátás műszaki feltételeinek javítása

A megye több településén szükségessé vált az ivóvízvezeték-hálózat korszerűsítése. Itt az ivóvízminőség javítása mellett a közüzemi hálózat rekonstrukciója további feladatot jelent. Az ivóvízellátás fejlesztésére – bővítésére – van szükség az alacsonyabb ellátottsági mutatókkal rendelkező tanyás településeken. Aktuális feladat azoknak a műszaki megoldásoknak a felkutatása és telepítése, amelyek biztosíthatják a vezetékes vízzel gazdaságosan el nem látható településrészek ivóvízellátását.

2.2. A felszín alatti ivóvízbázis védelme

Miután a megye ivóvízigényét teljes egészében a felszín alatti vízkészletből elégítik ki, stratégiai jelentőségű az ivóvízbázis-védelem. Célkitűzés a rétegvízkészlet mennyiségi és minőségi védelme. Ebben felelőssége és feladata van az állami intézményeknek, a települési önkormányzatoknak, a lakosságnak és a gazdasági élet szereplőinek egyaránt.

Legfontosabb – elsősorban állami – feladat a Maros-hordalékkúp vízbázisának védelme, a hidrogeológiai védőterületek kijelölése, a rétegvizek minőségét vizsgáló monitoring-rendszer működtetése, az öntözési célú felszín alatti vízfelhasználás visszaszorítása és az engedély nélküli felszín alatti vízkitermelés szankcionálása. Az önkormányzatoknak a felszín alatti vízkészlet védelméhez elsősorban a hatósági munka (jogszabályban meghatározott vízkivételek, szennyvízelhelyezés stb. engedélyezése) során, illetve a közüzemi fejlesztések (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés korszerűsítése) révén kell hozzájárulniuk.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

települési önkormányzatok és társulásaik

Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

víziközmű-üzemeltető társaságok

gazdálkodók és gazdasági szervezetek

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

LIFE+

decentralizált támogatási keret (DARFT)

3. program: Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás

Indokoltság: A 2006-os év árvízi eseményei felhívták a figyelmet arra, hogy az Alsó-Tisza-vidéken a „Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése” programban elképzelt – árvízi biztonságot növelő – beavatkozások szükségesek, de nem elegendők. Ezen a területen a növekvő vízállások mellett igen tartós árvizekre is fel kell készülni, ami szükségszerűen a töltések állékonyságának növelését feltételezi (és a szükségtározás szerepe kisebb jelentőségű).

Az árvízvédelemmel kapcsolatos feladatok azonban mind stratégiai jelentőségűek, mind anyagi vonzatuk miatt nem igazán környezetvédelmi feladatok.

A megye területének jelentős része belvízveszélyes. Bár a belvízvédekezés is részben a környezetvédelemtől független állami, illetve önkormányzati feladat, vannak a környezetvédelmi programokkal kapcsolatos részei. Egyrészt a környezetvédelmi törvény a kötelező feladatok között említi a csapadékvíz-elvezetést, másrészt az EU Víz Keretirányelvével összhangban álló vízkészlet-gazdálkodást kell végezni. Mindez azt jelenti, hogy az eddig csak az elvezetésben gondolkodó belvízi védekezést összhangba kellene hozni a vízkészlet-gazdálkodási szempontokkal. (A gondolkörbe ilyen szemlélettel bevonható a Duna-Tisza közti Homokhátság vízhiányának távlati megoldása is.) Ebben a megyei önkormányzatnak a vízügyi szervekkel együttesen jelentős szerepet kellene felvállalni.

3.1. Árvízi biztonság megteremtése

A 2005/2000 (I. 18.) Korm. határozatnak megfelelően az állam kizárólagos tulajdonában lévő elsőrendű árvízvédelmi műveket (fővédvonulatot) a 100 éves, Szeged különleges védelmet igénylő védvonalait az 1000 éves visszatérési idejű jégmentes árvíz elleni általános védelemre kell kiépíteni. Az árvízi biztonság szempontjából elsődleges az árvízvédelmi fővédvonalak biztonságának és állékonyságának megőrzése, illetve a hullámtéren a hordalék és a jég levezetésének biztosítása. Ezért a településrendezési tervek készítése, felülvizsgálata során a hullámtereken a terület-felhasználás meghatározásához az árvízvédelmi szempontokat kell elsődlegesnek tekinteni. A hullámtéren csak a turizmust, rekreációt, sportolást szolgáló közösségi létesítmények, valamint a vízügyi karbantartáshoz kapcsolódó építmények

helyezhetők el. Egyéb épületeket és építményeket a mentett oldalon kell elhelyezni. A hullámtéren a szántóföldi mezőgazdálkodást vissza kell szorítani, továbbá erdősítéskor az árvízelvezetés szempontjait fontos figyelembe venni. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a folyók és a folyó-parti területek a megye legfontosabb ökológiai folyosói.

3.2. Vízkészlet-gazdálkodás, a homokhátsági területek vízgazdálkodásának fejlesztése

A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése kapcsán a Tisza teljes árterére kiterjedő Tisza-térségben megindított – a II. nemzeti fejlesztési tervbe is beépülő – integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program alapelvei és szándéka szerint a jövőben a vízkészlet-gazdálkodáson alapuló fenntartható táji rendszerek működése biztosíthatja a vízjárás szélsőségeiből adódó problémák kezelését. Az ökológiai egyensúly helyreállításának feltétele a vízvi sszatartáson és az adottságokon alapuló tájhasználat megvalósítása. Az új árvízvédelmi rendszer kialakulása fokozatosan új vízháztartási viszonyokat tesz lehetővé, és egyben szükségessé teszi az ezzel összehangolt új földhasználati, aszály- és belvízvédelmi stratégia kialakítását is. A stratégiai vízkészletek megőrzésének emellett fontos feladata a szennyezettségi veszélyeztetettség csökkentése.

A Duna-Tisza közti Homokhátság nagy mértékű talajvízszint-süllyedésben megnyilvánuló vízháztartási problémája – az utóbbi évek csapadékos időjárásának köszönhető kedvező tendenciák ellenére is – indokoltá teszi a térség felszín alatti vízkészleteinek átfogó értékelését, továbbá a vízvi sszatartáson és vízkormányzáson alapuló vízkészlet-gazdálkodás kialakítását. Vízvi sszatartó és -kormányzó létesítményekkel elő kell segíteni a területen keletkező vízkészlet elfolyásának csökkentését. Támogatni kell az erre alkalmas műtárgyak építését és a meglévők rekonstrukcióját. Védni kell az időszakos víztározás céljára is alkalmas természetközeli területeket. A homokháti területeken ösztönözni kell a vízpótlás, vízhasznosítás elősegítése érdekében a természetközeli szennyvíztisztító rendszerek megvalósítását. A megfelelő területhasználat kialakításával a terület- és településrendezési eszközökön keresztül is elő kell segíteni a víz helyben tartását.

Hosszú távon a Homokhátság vízpótlása érdekében vizsgálni kell a Duna-Tisza-csatorna – mint többfunkciós létesítmény – megvalósíthatóságát, szorgalmazni kell előkészítését és tervezetének kormányprogram szintre emelését.

3.3. Csapadék- és belvíz elleni védekezés, belvízgazdálkodás

A belvízvédelmi tevékenység hatékonysága érdekében meg kell teremteni az állami, a társulati és az önkormányzati művek szabályozott üzemeltetésének, működtetési, finanszírozási és egyéb feltételeinek összhangját, el kell érni az érdekeltségi viszonyok rendezését. Az ökológiai célú vízforgalom és az öntözővíz szétosztása területén fokozni kell a belvízi főművek kihasználását, továbbá a belvíztározók többcélú használatát össze kell hangolni a vízügyi és természetvédelmi érdekekkel. A főművek esetében folytatni kell a csatornák rekonstrukcióját.

A települési vízrendezési munkák körében szükséges fenntartási, felújítási és fejlesztési feladatokat programozottan kell végrehajtani, meghatározva az ingatlan tulajdonosok feladatait is. A főbb feladatok magukban foglalják a belterületi vízrendezés létesítményeinek karbantartását, fejlesztését, a csapadékvíz-hálózat karbantartását, bővítését, a csapadékvizek időszakos tározását és környezetbarát hasznosítását, a települési felszíni vizek (élővizek és mesterséges árkok, csatornák) medrének karbantartását.

A belterületi csapadékvíz-elvezetés fenntartása, fejlesztése mellett legalább ugyanekkora jelentősége van a belvízkárok elleni védekezésben az adott terület adottságaihoz igazodó területhasználat kialakításának. Külterületen a mély fekvésű, belvíz által gyakran veszélyeztetett területeket fokozatosan ki kell vonni a szántóföldi művelésből, és más célokra hasznosítani (pl.: erdő, gyepek, vízállás, ártéri tájgazdálkodás, vízvisszatartás célterülete stb.). A településrendezés során érvényesíteni kell, hogy ezeken a területeken épületek nem helyezhetők el. A művelési ág váltás az agrár-környezetgazdálkodási alapelveknek megfelelően kialakított ösztönzők révén, fokozatosan, a földtulajdonosok és gazdálkodók közreműködésével valósulhat meg.

A mezőgazdasági területek strukturális fejlesztését az öntözésfejlesztéssel együtt kell kezelni. A vízkészlet-gazdálkodás során biztosítani kell az előre jelezhető szükséges öntözővíz mennyiséget. A vízfelhasználás időbeli és területi összhangja biztosítása érdekében megfelelő szinten fenn kell tartani a szükséges műtárgyakat. A vízkészlet optimális hasznosítását víztakarékos öntözési technológiák elterjesztésével és a tisztított szennyvizek visszaforgatásával is szükséges elősegíteni.

3.4. Felszíni vizek védelme, holtágak és csatornák rehabilitációja

A Tisza, a Maros és a Hármaskörös ökológiai szerepének megőrzése és helyreállítása érdekében csökkenteni kell a folyók mezőgazdasági és települési, helyi eredetű szennyezését, és el kell érni a felsőbb szakaszokról érkező terhelések csökkentését. Az ehhez szükséges intézkedéseket a települési környezetvédelmi célú infrastruktúrák fejlesztésével (szennyvízelvezetés, -tisztítás, hulladékgazdálkodás), kármentesítéssel (szeméttelpek, döngutak rekultivációja), a környezetkímélő mezőgazdasági – növénytermesztési, állattenyésztési – gyakorlat elterjesztésével és a használt termál csurgalékvíz elhelyezésével kapcsolatos feladatokat tartalmazó programpontok részletezik. Megvalósításukat mindenekelőtt a mélyebb fekvésű, hajdani vízjárta ártereken elhelyezkedő településeken, valamint a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területén (a Maros-hordalékkúpon) kell szorgalmazni. Az ártéri tájgazdálkodásra alkalmas mélyártereken – amelyeket a Tiszatérység integrált fejlesztési programja Dóc–Szeged, illetve a Köröszug térségében azonosít – ösztönözni kell a földhasználat átalakítását az ártéri ökológiai rendszer és a vízrendszer rehabilitációja érdekében. A vízgyűjtőt érintően fejleszteni kell a szennyezés-megelőzési információs – monitoring és előrejelző – rendszert. A minőségi és mennyiségi védelem érdekében szükséges intézkedések összehangolását az EU Víz Keretirányelve alapján megkezdett vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés során kell biztosítani. Támogatni kell a tervben foglaltak ütemezett végrehajtását.

El kell érni, hogy a jelentősebb csatornák és a holtágak (a Tisza mentén 12, a Maros mentén 2, a Hármaskörös mentén 5 nagyobb holtág) vízfelületei is hozzájáruljanak a települési környezetminőség javításához. A holtágak általában többcélú hasznosításúak (belvíztározás, öntözővíz-szállítás, jóléti hasznosítás). A helyenként előrehaladott eutrofizáció és a mentett oldali holtágak esetében a megoldatlan vízcsere a vízminőség jelentős romlását okozza. A folyóból történő vízpótlás egyelőre csak a Gyálai-Holt-Tisza esetében megoldott. A lakott területekhez közeli holtágak feliszapolódása fokozott, vizük erősen szennyezett. Ezért csökkenteni kell a mezőgazdaságból és a településekről származó diffúz és közvetlen szennyezést. Valamennyi mentett oldali holtmedernél meg kell oldani a folyóból történő vízpótlást.

Folytatni kell a holtágak helyreállítását, amely már több helyen, például a Mártélyi-Holt-Tiszán és a Szárazéri-főcsatornán megkezdődött, az Újszegedi-Holt-Maroson pedig elkészült.

A rehabilitáció legfontosabb elemei az iszapkotrás, a rendszeres vízcseré és vízpótlás biztosítása, a szennyező források kizárása (szennyvizek, csurgalékvizek), védőövezetek létrehozása felhasználási korlátozások bevezetésével, szükség szerint természetvédelmi oltalom alá helyezés. A legfontosabb, beavatkozást igénylő vízfelületek: Gyálai-Holt-Tisza (tervezése megkezdődött), Nagyfai-Holt-Tisza, Serházzugi-Holt-Tisza, Osztorai-Holt-Tisza, Fekete-Holt-Körös, Rázsonyi-Holt-Körös, Rácz-Holt-Körös, Bökényi-Holt-Körös, Zalotai-Holt-Körös, Kurca-főcsatorna. Kiemelten kell kezelni a Kurca-völgy rehabilitációjának és revitalizációjának kérdését.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok és társulásaik
vízgazdálkodási társulatok
közmű-üzemeltető társaságok
hulladékkezelési közszolgáltatást végző szervezetek
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Külügyminisztérium
Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság
Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság
Csongrád Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal
Csongrád Megyei Földhivatal
Csongrád Megyei Agrárkamara és agrár érdekvédelmi szervezetek
földhasználók, gazdálkodók, ingatlantulajdonosok

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)
Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (EMVA)
Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)
LIFE+
decentralizált támogatási keret (DARFT)
nemzeti támogatások (ÖTM)

4. program: Regionális szennyvízgazdálkodás

Indokoltság: A 2006 végére befejeződő szegedi szennyvíz-programhoz több környező település is csatlakozott, és további csatlakozási tervek is ismertek. Ez (valamint más hasonló megyei együttműködés is) jól mutatja, hogy mind gazdaságossági, mind környezetvédelmi oldalról van realitása a regionális együttműködésnek.

Természetesen az ilyen regionális programoknak a kölcsönös előnyökön kell alapulniuk.

4.1. A közüzemi szennyvíz-elvezetés és -tisztítás bővítése

A felszíni vizek szennyezettségét elsődlegesen a tisztítatlan, illetve a nem kellően tisztított kommunális és ipari szennyvizek, illetve a mezőgazdasági területekről elvezetett szennyezett többletvizek okozzák. A vízminőséget a területünkön kívüli szennyezők is meghatározóan befolyásolják, mivel az érintett vízfolyások jelentős szennyező anyag-terheléssel érkeznek a megye területére, de a vízgyűjtők Csongrád megyéhez tartozó településein is messze a kívánatos alatt marad a szennyvíz-csatornázottság és a tisztítótelepek kiépítettsége.

A 2000 lakos-egyenértékkel jellemezhető szennyvízkibocsátás feletti szennyvíz-elvezetési agglomerációt alkotó településeken a települési önkormányzat feladata gondoskodni a szennyvizek szennyvízelvezető művel való összegyűjtéséről, tisztításáról, a tisztított szennyvíz elvezetéséről, valamint a más módon összegyűjtött szennyvíz és a szennyvíziszap ártalommentes elhelyezésének megszervezéséről. További önkormányzati feladat a nem közművel összegyűjtött települési folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének megszervezése és ellenőrzése.

A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Program alapján a települési szennyvizek közműves szennyvízelvezetését, biológiai tisztítását, ártalommentes elhelyezését meg kell valósítani legkésőbb 2010. december 31-ig a 15.000 lakos-egyenérték terhelést meghaladó szennyvíz-kibocsátású szennyvízelvezetési agglomerációk területén, 2015. december 31-ig a 10.000-15.000, továbbá a 2000-10.000 lakos-egyenérték terheléssel jellemezhető szennyvíz-kibocsátású szennyvíz-elvezetési agglomerációk területén.

A nagyobb szennyvízterheléssel jellemezhető települések és településcsoportok – amelyek Csongrád megyében 15 települési önkormányzatot foglalnak magukban – megindították a szennyvízkezelés megoldása érdekében szükséges beruházásokat, és néhány kisebb

szennyvízterheléssel jellemezhető település is végzett fejlesztéseket. A környezetvédelmi programozás középtávjában fontos feladat a 2015. december 31-ei határidőig kötelezett további – összesen 25 település – szennyvízkezelésének előkészítése.

A távlati vízbázisként szolgáló Maros-hordalékkúp Csongrád megyében összesen öt települést érint, amelyek közül négy település (Ambrózfalva, Csanádalberti, Nagyér, Pitvaros) szennyvíz-kibocsátása nem éri el a 2000 lakos-egyenérték terhelést. Ezekben a községekben környezetvédelmi szempontból feltétlen indokolt szorgalmazni a teljes szennyvízcsatorna-hálózat kiépítését, esetleg korszerű közműpótló berendezések felszerelését és a szennyvíztisztítók létesítését.

4.2. Alternatív szennyvíztisztítási technológiák elterjesztése

A 2000 lakos-egyenérték alatti szennyvízterheléssel rendelkező Csongrád megyei 20 település elsődlegesen az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Program célterülete, de ezeken a településeken is valósultak már meg közműfejlesztések (pl.: Ferencszállás, Klárafalva területén, továbbá Mártélyon elkészült a szennyvíztisztító-telep és a szennyvízvezeték-rendszer). A 2000 lakos alatti kistelepüléseken szorgalmazni kell – a homokháti területeken a vízpótlás, vízhasznosítás elősegítése érdekében is – a természetközeli (pl.: gyökérzónás) szennyvíztisztító rendszerek megvalósítását.

A feladatok előkészítésében nagy segítséget nyújthat az önkormányzatok számára a települési környezetvédelmi programok keretében készítendő települési szennyvízkezelési program vizsgálata és szakértői javaslata, ezért törekedni kell arra, hogy az megalapozott megoldási javaslatokat kínáljon.

A települések szennyvízkezelésének fejlesztése ki kell terjedjen a szennyvíziszap-kezelési technikák fejlesztésére, valamint a tisztított szennyvíz és az iszap ártalommentes elhelyezésére. Törekedni kell a szennyvizek természetközeli tisztítására és helyben tartására.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

települési önkormányzatok
önkormányzati társulások
közmű-üzemeltető társaságok

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)

helyi önkormányzatok címzett és céltámogatása

decentralizált támogatási keret (DARFT)

5. program: A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése

Indokoltság: Az elmúlt évek energia-áremelkedései különösen aktuálissá teszik a témában korábban is szereplő programokat. Csongrád megye különösen jó geotermikus adottságai, az SZTE és a megyei kutatóintézetek szellemi potenciálja több területen kínál reálisan megvalósítható programokat. Ezek közül már rövidebb távon megvalósítható:

- A geotermikus adottságok környezetkímélő hasznosítása,
- energianövények termelése és hasznosítása.

Az Európai Unió energiapolitikai célkitűzésével összhangban a 2010-ig terjedő energiatakarékossági és energiahatékonyság-növelési magyar stratégia is célul tűzi ki a megújuló energiahordozó-felhasználás részarányának növelését. Magyarországon a megújuló energiaforrások közül elsősorban a biomasszával, a szélenergiával, a geotermikus, valamint a napkollektorokkal gyűjtött hőenergiával lehet számolni. A Dél-Alföld adottságai ezen belül elsősorban a geotermikus és a biomasszából előállított energia nagyobb arányú hasznosításának kedveznek.

5.1. Megújuló energiaforrások hasznosítása a települési és intézményi infrastruktúra fejlesztése során

Az önkormányzatok közreműködésével kell megvalósítani azt a célkitűzést, hogy az intézmények fejlesztése, energetikai korszerűsítése során vizsgálni kell a megújuló energiaforrásokon alapuló energia-ellátási rendszerek alkalmazásának gazdasági szempontjait. A fejlesztések során tájékozódni kell a geotermikus és a napenergia hasznosítás lehetőségéről,

az épületek geotermikus vagy napenergiával történő fűtésének, melegvíz-ellátásának megoldásairól.

Nagy előrelépést jelenthet az alternatív energiahasznosítás egyedi formáinak elterjesztése a tanyás térségek infrastrukturális hátrányainak felszámolásában. A kisebb, önellátó gazdaságok elsődleges célterületei lehetnek a kísérleti jelleggel indított alternatív energiafelhasználási programoknak.

A téma hosszú távon is számos kutatási-fejlesztési, illetve tervezési feladatot biztosít, amelyeket a jövőben is ösztönözni kell. Ismertek a helyi önkormányzatok – mint lehetséges felhasználók – által tett kezdeményezések. A megyei önkormányzat a téma fontosságára tekintettel megvalósíthatósági tanulmányokat készíttetett a termálenergia, a szélenergia hasznosítási lehetőségeinek feltárására és a napenergia-hasznosítási rendszerek alkalmazásának bemutatására.

5.2. A nap- és a szélenergia hasznosítása

A Dél-alföldi régió napsugárzás szempontjából az ország kiemelkedően kedvező területe. A napsütéses órák magas száma mellett nagy előny a napsugárzás jó intenzitása. A napenergia hasznosító rendszerek közül elsősorban a napelemes, napkollektoros és passzív napenergia hasznosító rendszerek elterjesztését kell ösztönözni.

A Dél-Alföld viszonylag kedvező szélenergetikai viszonyokkal is rendelkezik, mivel itt már nem érezhető a Dunántúli- és az Északi-középhegység árnyékoló hatása. Az uralkodó ÉNY-DK irányú szeleknek köszönhetően ki kell emelni a Mosonmagyaróvár–Szeged irányú szélcsatornát. A helyszín kiválasztásakor a szélenergia hasznosítás szempontjain kívül fontos tényezőnek kell tekinteni a terület védettségi státuszát és a lakott területtől való távolságát is.

5.3. Biomassza hasznosítás

A biomassza energetikai célú hasznosításába beletartozik az energetikai célú ültetvényeken termelt biomassza (energiafű stb.) hasznosítása mellett a mező- és erdőgazdaságban keletkező melléktermék (szalma, faapríték stb.), továbbá az állattartás során keletkező nagy mennyiségű hígtrágya energetikai célú felhasználása is. A Homokhátságon biztató kezdeményezések

történtek az energetikai célú növénytermesztés elterjesztésére, a feldolgozáshoz és hasznosításhoz szükséges eszközök beszerzésére. Ezek megvalósítása a kedvező természeti feltételek és a növekvő energiaárak miatt egyre aktuálisabb, ezért támogatni szükséges.

5.4. Geotermikus energia hasznosítása

Kiemelt figyelmet érdemel a térség kiváló geotermikus adottságainak minél szélesebb körű kihasználása. Az országban a hévízkút-kataszterben nyilvántartott hévízkutak 60 %-a az Alföldön, ennek többsége a Dél-alföldi régió területén található. Térségünkben a hévizek a Felső-Pannon-homokkő tárolókból nyerhetők. A kizárólag energetikai célú felhasználásokra a rétegenergia megőrzése és a környezet kímélése érdekében a törvény főszabályként visszasajtolási kötelezettséget ír elő. A földtani adottságok miatt a visszasajtolás költséges technológiát és nagy energiát igényel. Ezért a Dél-Alföldön nem a termálvíz kitermelése, hanem a használtvíz környezetkímélő elhelyezése jelenti a legnagyobb szakmai feladatot. Abban az esetben, ha a geológiai adottságok a visszasajtolást nem teszik lehetővé, ösztönözni kell más megoldásokat, és támogatni kell az erre irányuló technológiai kutatásokat és fejlesztéseket.

A témával kapcsolatban „A termálenergia hasznosítási lehetőségeinek feltárása a Dél-alföldi régió területén” címmel az Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság által készített megvalósíthatósági tanulmányban részletes szakmai javaslatok és célkitűzések állnak rendelkezésre:

Az energiaforrások jövőbeni hasznosítása tekintetében alapvető, hogy a fejlesztések a versenyképesség javítása érdekében olcsó energiaforrások alkalmazására irányuljanak, illetve biztosítani kell a környezeti és ökológiai jó állapot fenntartását, helyreállítását is. Ezért a már kitermelt termálvíz-készletekkel gondosan kell gazdálkodni, és a készletek utánpótlódásának biztosítása érdekében a hőenergia kinyerését követően meg kell oldani a vízkészlet visszajuttatását a vízáadó réteg közelébe. A régióban a jelenlegi termálenergia hasznosítási gyakorlat átalakítása csak rendkívül körültekintően és fokozatosan történhet meg. Alapvető, hogy kellő idő és költségvetési pénzügyi forrás álljon rendelkezésre a jelenleg is termálenergiát hasznosító felhasználók részére a megváltozott követelményrendszerhez illeszkedő technológiai, illetve használt termálvíz elhelyezési gyakorlat módosítására.

Rövid távú intézkedésként felül kell vizsgálni valamennyi működő hévízhasználatot energetikai, korszerűségi, gazdaságossági szempontból, és szükség szerint rekonstrukciót kell végezni az üzemben belüli hőveszteség csökkentése, valamint a kitermelt hévizek hasznosítási hatásfokának növelése (többlepcsős hasznosítási rendszerek alkalmazása, hőszivattyús rendszerek beépítése) érdekében. El kell végezni a meglévő geotermikus energiahasznosítások szaktervezői vizsgálatát a környezetvédelmileg megfelelő megoldások kialakítása érdekében.

Középtávon üzemi tapasztalatszerzési célú gazdasági támogatásban kell részesíteni a jelenleg részben vagy egészben víz-visszasajtolásos elhelyezéssel működő hévízhasználatokat, a működtetésük tapasztalatainak referenciális kísérleti felhasználása, illetve a porózus hévíztárolókba való vízvisszasajtolás optimális megvalósítása érdekében.

Hosszútávon – abban az esetben, amikor a hévízkészletek utánpótlódását meghaladó mértékű vízkitermelést a közvetlenül mért nyomáscsökkenések is jelzik – energetikai célú hévízkitermelésre újabb engedélyek csak vízkészlet-visszapótló megoldás alkalmazása esetén adhatók. Balneológiai hasznosítás céljából csak korlátozottan kerülhet sor újabb vízkivételek engedélyezésére. A hévíz-kitermelési gócban a hévízkészletek további ilyen célú igénybevételét az egyéb felszín alatti vízkivételekkel (ivóvíz, öntözővíz stb.) együtt kell mérlegelni. Monitoring rendszert kell kiépíteni a felszín alatti vízkészletek mennyiségi és minőségi állapotának figyelemmel kísérésére. Kiemelkedő fontosságú a hévízkutak karbantartottságának, mindenkori állapotának ismerete a kutak állagmegóvása érdekében.

A konkrét fejlesztési programok magukban foglalhatják a hévízkutak állapotának műszeres felülvizsgálatát, a hévízkészlet figyelő monitoring hálózat kiépítését, a készletek állapotörögzítését hévíztestenként, a tapasztalható trendszerű változások értékelését a hévízkitermelések, illetve a rövid- és a hosszú távú távlati vízigények figyelembevételével (az aktuális, valamint távlati hévízmérleget), a földhő hőszivattyús kinyerésének elterjesztését, kockázati tőke alap létrehozását, a kútüzemeltetők szakmai oktatását stb.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

Magyar Bányászati és Földtani Hivatal Szolnoki Bányakapitányság
Csongrád Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal
Csongrád Megyei Agrárkamara és agrár érdekvédelmi szervezetek
Magyar Energia Hivatal
földhasználók, gazdálkodók

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)
Gazdaságfejlesztés Operatív Program (ERFA)
Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (EMVA)
Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)
EGT Finanszírozási Mechanizmus és Norvég Finanszírozási Mechanizmus
Intelligent Energy – Europe (SAVE, ALTENER)
nemzeti támogatások (GKM)

6. program: Környezetbarát közlekedés

Indokoltság: A megye közúti fejlesztése terén jelentős lépések történtek az elmúlt években, s a további főbb teendők is ütemezve vannak. A mennyiségi fejlesztés mellett fontos a meglevő úthálózat megfelelő minősége is.

Jelentős kerékpárút fejlesztési tervek vannak a megyében. Fontos, hogy a kerékpárutak rendszere mind a településeken belül, mind a külterületeken rendszert alkosson – hiszen csak akkor működőképes. A kerékpárutak esetében is fontos lenne az állagmegóvás.

A városi tömegközlekedési eszközök terén jelentős fejlesztések történtek (főként Szegeden és Hódmezővásárhelyen), a folyamatot továbbra is ösztönözni kell.

A közlekedésszervezés terén – főként a városokban – még jelentős lemaradások vannak. A közúthálózat fejlesztése bizonyos esetekben az átmenő forgalmat csökkenti, de a munkába/iskolába járás továbbra is közlekedési csúcsokat okoz. Számtalan esetben megfelelő közlekedésszervezéssel jelentősen enyhíthetők lennének a feszültségek. A teherszállítás terén a vízi szállítás jelentős potenciállal rendelkezik.

A környezetbarát közlekedésszervezés főbb területei:

- Közútfejlesztés
- Kerékpárút fejlesztés

- Tömegközlekedési eszközök korszerűsítése (beleértve a helyközi közlekedés fejlesztését)
- Városi közlekedés-szervezés fejlesztése
- Vízi szállítás fejlesztése

6.1. A közlekedésfejlesztések környeztkárosító hatásainak csökkentése

A közlekedési létesítmények tervezése és megvalósítása során fontos szempontként kell kezelni az emberi környezet védelmét, ideértve a forgalombiztonságot, a zaj- és levegőterhelés megfelelő szinten való tartását, illetve csökkentését, valamint a táj- és természetvédelem követelményeit. A tervezett új nyomvonalak, nyomvonalszakaszok, csomópontok és más közlekedési létesítmények területigényét a településrendezési tervek készítése során – hatástanulmány alapján – kell pontosítani, illetve biztosítani.

A nagy átmenő forgalmú településeken biztosítani kell az elkerülő utak (pl.: Szeged-nyugati elkerülő út) vagy az alternatív közlekedési kapcsolatok (pl.: M43 gyorsforgalmi út) mielőbbi kiépítését.

Törekedni kell a járművek káros emisszióját csökkentő technológiák (gázüzem, bioetanol stb.) alkalmazására és elterjesztésére elsősorban a tömegközlekedési eszközökön.

Csongrád megyében a szegedi az egyetlen kijelölt nemzetközi repülőtérre fejleszthető nyilvános kereskedelmi repülőtér, amelynek fejlesztését a 2078/2000. (IV. 14.) Korm. határozat értelmében elsődlegesen önkormányzati és vállalkozói forrásokra alapozottan kell megvalósítani. A repülőterek környezetében létesítendő zajgátló védőövezetek kijelölésének, hasznosításának és megszüntetésének részletes műszaki szabályairól szóló, többször módosított 18/1997. (X. 11.) KHVM-KTM együttes rendelet szerinti előírásokat be kell tartani. A repülőtér fejlesztésének minden stádiumában környezeti hatásvizsgálat lefolytatása és környezeti hatástanulmány készítése szükséges.

6.2. A településen belüli közlekedés-szervezés fejlesztése

A közlekedési eredetű települési (városi) környezeti problémák csökkentése érdekében átfogó közlekedéstervezés, -szervezés, -irányítás szükséges. A közösségi közlekedési szolgáltatások

összehangolt működtetése érdekében meg kell vizsgálni a közösségi közlekedés különféle formáinak összehangolására alkalmas megyei vagy regionális közlekedési szövetség létrehozásának szükségességét. Javítani kell a városi tömegközlekedés – közösségi közlekedés – minőségét a városközpontokat terhelő forgalom csökkentése érdekében. Szegeden támogatni kell a villamos üzemű közlekedési eszközök hálózatfejlesztését.

A településfejlesztési tervek végrehajtása, a településrendezés és a területhasználati módok kialakítása során csökkenteni kell a motorizált közlekedés iránti szükségleteket, biztosítani kell a lakó- és munkahelyek, rekreációs és vásárlási lehetőségek könnyű elérését tömegközlekedéssel, gyalogosan és kerékpárral. Oly módon kell szakítani a régi gyakorlattal, hogy a nagyvárosokban, döntően Szegeden az elkülönített funkciók helyett a mozaikos terület-felhasználást kell érvényesíteni településrendezési eszközökkel.

A városok esetében a településrendezési tervhez kapcsolódóan forgalomszervezési hatástanulmányt kell készíteni, amelyben ki kell térni a gépjármű-forgalomszervezésre, a parkolási rendszer kialakítására és a kerékpáros forgalom lebonyolítására, a kerékpárút-hálózat kialakításának változataira.

A közlekedési szokások által okozott közlekedési csúcsok csökkentése érdekében törekedni kell az utazási szokások megváltoztatását eredményező módszerek kidolgozására és bevezetésére (pl.: P+R, iskolák tanrendjének ütemezése stb.). További célkitűzés, hogy növekedjen a közösségi közlekedés, a kerékpározás és a gyaloglás részaránya a napi utazások terén.

6.3. A kerékpárút-hálózat fejlesztése

Csongrád megyében régi hagyománya van a hétköznapi kerékpározásnak, amit továbbra is bátorítani és ösztönözni kell. Fontos feladat az egyes településeken belüli, illetve a szomszédos települések közötti hivatásforgalmi igényeknek megfelelő, azokat kiszolgáló kerékpárút-hálózat kialakítása és fenntartása. A lakóterületek közterületei nem mindig teszik lehetővé, és a forgalom nem mindig teszi szükségessé egy önállóan vezetett kétirányú kerékpárút építését. Figyelembe kell venni, hogy a kerékpárút-hálózatot együttesen alkotják a közös gyalogos-kerékpár utak, a kétoldali egyirányú, egyoldali kétirányú kerékpársávok, a kisforgalmú, vegyes forgalmú utcák.

A kerékpárutak országos hálózata a kerékpárforgalmi hálózatfejlesztés koncepciója szerint elsősorban a főutak mentén, de azoktól elkülönítve, valamint a folyók mentén, az árvízvédelmi töltéseken vagy azokkal párhuzamosan épül ki. Csongrád megyét az országos kerékpárút törzshálózat elemei közül két vonal érinti, amelyek meglévő elemeit kevés kivétellel mindössze a települések belterületi kerékpárút hálózatának kiépült szakaszai jelentik. A tervezett Zemplén–Bodrog–Tisza-menti kerékpárutat a Csongrád–Felgyő–Csanytelek–Baks–Ópusztaszer–Sándorfalva–Szeged–Kiszombor útvonal mentén, a megye kiemelkedően fontos turisztikai tengelyében önálló vonalvezetésű kerékpárútként kell kialakítani, a dél-magyarországi kerékpárutat pedig a Baja–Szeged–Békéscsaba nyomvonalon, az 55. sz. és a 47. sz. főút közelében, Hódmezővásárhelyen keresztül Orosháza felé.

6.4. A vízi közlekedés feltételeinek javítása

Vízi utak Csongrád megyében a Tisza és a Hármas-Körös. A Tisza a déli országhatár és Csongrád között mintegy 94 km hosszon IV. osztályú vízi út, a Csongrád–Kisköre közötti szakaszán csupán II. osztályú. A folyó teljes hosszán az év legnagyobb részében Záhonyig hajózható. Cél a Tisza nemzetközi vízi úttá minősítése, aminek érdekében a Tisza menti államok – köztük hazánk is – jelentős lépéseket tettek, az ezzel kapcsolatos nemzetközi egyezmény előkészítés alatt van.

A Hármas-Körös teljes hosszán II. osztályú vízi út. Bökénynél új duzzasztó építése szükséges a régi duzzasztógát helyén ahhoz, hogy megemeljék a vízszintet, és Békésszentandrásig hajózható legyen a folyó. A duzzasztó üzembe helyezésével a hajózáshoz szükséges vízmélység és vízjárás mellett más vízfolyások vízpótlását (pl.: Kurca), valamint a folyó-menti öntözőtelepek vízigényét is biztosítani kell.

A vízi közlekedési infrastruktúra fontos eleme a kikötőhálózat, amely fejlesztésre szorul. A Csongrád megyei területrendezési terv figyelembevételével a szegedi kikötőt országos jelentőségűvé kell fejleszteni, Csongrádon és Hódmezővásárhelyen pedig térségi jelentőségű kikötőt kell kialakítani.

A vízi közlekedés fejlesztése kapcsán a Duna-Tisza-csatorna, valamint a csongrádi vízlépcső tervezése és esetleges megvalósítása a közelmúltban több fórumon is napirendre került. E két nagylétesítmény hatásvizsgálatát komplexen, a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése figyelembevételével kell elvégezni. A csongrádi vízlépcső és a többfunkciós Duna-Tisza-csatorna egyik fő célja a tiszai hajózás élénkítése. Megvalósításuk környezet- és tájvédelmi szempontból abban az esetben támogatható, amennyiben a hatásvizsgálat alapján a természeti értékek aránytalan sérelme nélkül alkalmasak a vízvisszatartáson alapuló vízkészlet-gazdálkodás megvalósítására, a homokhátsági területek vízutánpótlására, a vízszint-ingadozások szabályozására, ezen keresztül árvízvédelmi és belvíz-gazdálkodási funkciók betöltésére. Vizsgálni kell továbbá a létesítmények közvetett hatásai körében, hogy a gazdasági fejlődés hosszú távon milyen járulékos környezeti terheléseket okoz.

6.5. A vasúti közlekedés fejlesztése

A vasúti közlekedés áru- és személyszállításban betöltött szerepének növelése érdekében támogatni kell a megyei területfejlesztési koncepcióban és a megyei területrendezési tervben szereplő vasúthálózati elemek fejlesztését, a hiányzó infrastrukturális elemek kialakítását. Javítani kell az ország többi nagyvárosának elérhetőségét Szegedről, vasúti megálló kialakításával meg kell valósítani a szegedi regionális repülőtér jó vasúti elérhetőségét. A megyei viszonylatban mindenekelőtt Szegedhez, illetve a szegedi kistérséghez köthető elővárosi fejlődés (szuburbanizáció) által generált napi, munkahely és lakóhely közötti ingázás közlekedési igényének kiszolgálása érdekében a nagytérségi – nemzetközi és országos jelentőségű – kapcsolatok fejlesztése mellett Szeged helyi vonzáskörzetében meg kell teremteni a korszerű elővárosi vasúti közlekedés feltételeit. Annak érdekében, hogy a vasúti közlekedés valódi alternatívát jelentsen az egyéni – személygépkocsival történő – közlekedéssel szemben, menetrendileg jól ütemezett, utasbarát vasúti közlekedést kell biztosítani a meglévő hálózati elemek hasznosításával.

A Budapest – Röske / Kübekháza nagysebességű vasútvonal kijelölésével kapcsolatos hatástanulmány feltárta a környezetvédelmi és természetvédelmi szempontból elfogadható nyomvonalasávokat. A teherforgalomra is épülő nagysebességű vasúthálózat jelentősen csökkenti az áruszállítás környeztkárosító hatásait, ezért mielőbb meg kell kezdeni a megvalósításhoz szükséges előkészítő munkákat, és a megfelelő fórumokon szorgalmazni kell Románia és Szerbia csatlakozását a fejlesztési programhoz.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

kistérségi társulások

Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács

Külügyminisztérium

Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

Magyar Közút Kht. Csongrád Megyei Területi Igazgatósága

Nemzeti Közlekedési Hatóság Dél-Alföldi Regionális Igazgatósága

Polgári Légiközlekedési Hatóság

Tisza Volán Zrt.

Szegedi Közlekedési Társaság Zrt.

MÁV Zrt.

civil szervezetek

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Közlekedés Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)

EGT Finanszírozási Mechanizmus

LIFE+

Intelligent Energy – Europe (STEER)

nemzeti támogatások (GKM, ÖTM)

decentralizált támogatási keret (DARFT)

magántőke

7. program: Egészséges települési környezet

Indokoltság: Az elmúlt másfél évtized alatt hatalmas pozitív változáson ment át településeink arculata, s a külterületeken is mutatkoznak a változások jelei, azonban számos lehetőség vagy hiányosság tapasztalható.

A korábban bemutatott számottevő erdősítés területi eloszlása egyenlőtlen (a tiszántúli területeket alig érintette), a városokban kevés (és sajnos még esetenként csökkenő is) a minőségi zöldterület, a kisebb területeken itt-ott viszont az állapotuk nagy kívánnivalót.

A települési környezetvédelmi programokban előkelő helyen szerepel az allergén pollenek elleni védelem, mégis folyamatosan problémát jelentenek a parlagfüves területek, s folyamatosan nő az allergiás megbetegedések száma. Főbb feladatok:

- Erdősítés
- Települési zöldterületek fejlesztése, színvonaluk javítása
- Allergén pollenek elleni védekezés

7.1. Az erdősültség növelése

Csongrád megye legerdősültebb területei közé a folyó-menti hullámterek tartoznak, amelyek az ökológiai hálózat legfontosabb elemei. A megye erdeinek további jelentős hányadát adják az utóbbi évtizedekben a Homokhátságon telepített nagy kiterjedésű erdők. Összefüggő erdőterületek a délnyugati részen Ásotthalom, Öttömös, Ruzsa térségében, valamint Sándorfalva, Dóc, Ópusztaszer területén találhatók. Ezeknek a mesterséges erdőknek a legnagyobb része azonban az egykori füves puszták helyét foglalja el, a jobb termőhelyi adottságú, eredetileg erdős területeken pedig mezőgazdasági művelés folyik. A megye tiszántúli felén és azon belül a Csongrádi-síkon összefüggő erdőterületek alig vannak, mivel a kedvező talajadottságok miatt a mezőgazdasági művelés jellemző.

Terület-alkalmassági vizsgálatokkal alátámasztva 30.000 – más szakértői vélemények szerint 40.000 – hektár új erdőterület kijelölése lehetséges. Az erdőtelepítésre figyelembe vehető nagyobb területek a jelenleg legjobban erdősült Homokhátságon, továbbá a folyók mentén találhatók. Ennek következtében a megye Duna-Tisza közí és tiszántúli része között jelenleg is meglévő jelentős eltérés várhatóan továbbra is megmarad.

A Csongrádi-síkon a jobb minőségű szántók miatt az erdőtelepítés lehetősége korlátozott. A települések kondicionálása, illetve a mezőgazdasági területek szélerózióval szembeni védelme azonban szükségessé teszi az egykori erdősáv-rendszerek újbóli létrehozását. A terület alkalmas az intenzíven művelt, rövid vágásfordulójú gazdasági erdők vagy faültetvények telepítésére. Célszerű a meglévő erdőfoltok kiegészítése például Derekegyház, Nagymágocs térségében. Nem kívánatos azonban a természetvédelmi értéket képviselő pusztai élőhelyek fásítása.

Az erdők elsődleges funkcióját illetően fontos megjegyezni, hogy védelmi rendeltetésű erdőket egyrészt levegőtisztaság- és településvédelmi, továbbá árvízvédelmi, talajvédelmi céllal, másrészt az ökológiai hálózat rendszerszerű fejlesztése érdekében természetvédelmi céllal indokolt telepíteni. A lakott területek környezetében törekedni kell az egészségügyi-szociális és turisztikai erdők telepítésére. Települések fásításánál előnyben kell részesíteni a pollenben szegényebb és kevésbé allergizáló fafajokat és fajtákat. Szorgalmazni kell az őshonos fajok telepítését.

7.2. A települési zöldfelületek fejlesztése

A települési zöldfelületek fejlesztésének kereteit a településrendezési tervek határozzák meg, e tervekben kell gondoskodni a klimatikus viszonyok megőrzése vagy javítása érdekében a zöldfelületi rendszer kialakításáról. A települési zöldfelületi rendszer a közhasználatú zöldterületeken túl magában foglalja a telkek növényzettel fedett részét és az erdőket is.

Alapvető feladat a belterületi zöldfelületek védelme, e felületek beépítésének tiltása, a káros hatásokat csökkentő képességük fenntartása, nagyságuk növelése, a közparkok állapotának javítása, a belső kertek, intézményi kertek fejlesztése és rekonstrukciója. A települési zöldfelületi rendszer fejlesztése új funkciójú közkertek, közparkok, játszóterek, sportolásra alkalmas területek kialakításával új közösségi terek létrehozására is alkalmas.

Külterületen a tájszerkezetet meghatározó, és a hálózatos zöldfelületi rendszerbe kapcsolható elemek az utak és a csatornák. A kísérő növénytelepítés szakszerű kialakításával elő kell segíteni e létesítmények tájba illesztését és a települési zöldfelületekkel való összekapcsolódását, zöldfolyosók kialakítását. A növényalkalmazási formákat – fasor, facsoport, cserjefolt, gye- vagy ligetes telepítés – műszaki, tájökölógiai és esztétikai, továbbá utaknál közlekedésbiztonsági, csatornáknál fenntartási követelmények alapján kell kiválasztani.

7.3. Leromlott területek rehabilitációja, közterületek fenntartása

Aktuális célkitűzés a számos településen megkezdett és megvalósított épített környezeti rehabilitációs programok folytatása, a leromlott állapotú helyszínek revitalizációja, ami a beépített területek további terjeszkedésének mérséklődését is eredményezi. Az épített

környezet rehabilitációja túlmutat a környezetvédelmi célokon, kihatással van a racionális, gazdaságos településüzemeltetésre is.

A degradálódott felszínek helyreállításával, a szennyező forrásként működő, illetve szennyezésre érzékeny tájsebek (felhagyott bányák, hulladéklerakók, dögkutak) rekultivációjával, valamint a zöldfelületek minőségi és mennyiségi fejlesztésével kül- és belterületen egyaránt hozzá kell járulni a települések és a táj közötti szerves kapcsolat helyreállításához.

Az utca- és településkép javításának érdekében fejleszteni kell a köztisztaság fenntartását szolgáló eszközöket is. Néhány településen a közterületek fenntartása körében további feladatot jelent a belterületi vízrendezés javítása, ezen belül a megfelelő műszaki és fenntartási feltételek biztosítása.

7.4. Allergén pollenek elleni védekezés

Az allergiás megbetegedések száma folyamatosan nő, különösen a városi lakosság körében, ahol a nagyobb légszennyezés miatt több stressz éri a szervezetet. A gondozatlan területeken az agresszív gyomok elszaporodása rohamos és akadálytalan. A védekezés döntően az ingatlantulajdonosok és használók feladata. A jogkövető magatartásuk hiányában hatósági eszközökkel kell megakadályozni, hogy az elhanyagolt, nem megfelelő módon művelt vagy parlagon hagyott mezőgazdasági, esetleg művelésből kivett területek pollenszennyező-forrásokká váljanak.

Köztulajdonban lévő ingatlanok esetében az allergén gyomok elleni védekezés állami és önkormányzati feladatot jelent. A települési önkormányzat jegyzőjének, valamint a növény- és talajvédelmi igazgatóságnak ezen kívül hatósági feladata, hogy az ingatlantulajdonosok és használók mulasztása esetén közérdekű védekezést rendeljen el.

Az allergén gyomok visszaszorítását hosszú távon az ingatlantulajdonosok és földhasználók szemléletváltása és jogkövető magatartása eredményezheti. Ennek érdekében szorgalmazni kell a megfelelő védekezés- és műveléstechnikák megismertetését és elterjesztését.

7.5. A légszennyezés csökkentése a beépített területeken

Levegővédelmi szempontból kiemelten fontos a nitrogén-dioxid (NO₂) és a szállópor (PM₁₀) légszennyezőanyagok koncentrációjának csökkentése. A célkitűzés szervesen kapcsolódik az 5. (A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése), a 6. (Környezetbarát közlekedés) és a 8. (Környezetbarát mezőgazdaság) stratégiai programokban szereplő feladatokhoz.

A jogszabály alapján Szegedre vonatkozóan intézkedési terv készült a kiemelt légszennyező komponens koncentrációjának csökkentése érdekében. Az intézkedési program hosszú távú célokat és feladatokat fogalmaz meg a város levegőminőségének javítása érdekében. Tekintettel arra, hogy Szegeden a nitrogén-dioxid mellett már a szállópor koncentrációja is meghaladja a határértéket, a város légszennyezettségének javítását szolgáló intézkedési programot ki kell egészíteni a szállópor csökkentésére vonatkozó intézkedési javaslatokkal, feladatokkal. A programban kitűzött feladatok teljesüléséről az EU felé éves jelentési kötelezettségnek kell eleget tenni.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

települési önkormányzatok

Bács-Kiskun Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Dél-Alföldi Regionális Intézete

Csongrád Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság

Magyar Közút Kht. Csongrád Megyei Területi Igazgatósága

vízgazdálkodási társulatok

civil szervezetek

gazdálkodó szervezetek, ingatlantulajdonosok, földhasználók

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (EMVA)

Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)

EGT Finanszírozási Mechanizmus és Norvég Finanszírozási Mechanizmus

LIFE+

FVM – ÖTM (eszközpályázat parlagfű elleni közérdekű védekezés végrehajtásának támogatására)

ÁNTSZ – FVM – KvVM (civil szervezetek parlagfű-mentesítéssel közvetlenül összefüggő programjainak támogatása)

decentralizált támogatási keret (DARFT)

8. program: Környezetbarát mezőgazdaság

Indokoltság: Csongrád megye kedvező talajadottságai miatt jelentős mezőgazdasággal rendelkezik, ugyanakkor jelentős (nagyon sokszor mozaikos elhelyezkedésű) természeti értékek is találhatóak területén. E két meghatározó tényező igen körültekintő gazdálkodást igényel, ami az agrár-környezetvédelemhez kapcsolódó támogatási rendszeren keresztül érvényesíthető. Stratégiaileg fontos, hogy e rendszer jól működjön, a gazdálkodók ne riadjanak vissza a feltételektől, a támogatások pedig gördülékenyen és igazságosan eljussanak a termelőkhez.

8.1. A kiváló mezőgazdasági termőterületek optimális hasznosítása

A megye területének legnagyobb része jó agrártermelési adottságú. A legjobb talajú északi és tiszántúli területek – a Csongrádi-sík és a Békési-hát – a mezőgazdasági termelésben kimagaslóan jó feltételeket kínálnak, ezért ezeket a területeket hosszú távon is a piaci versenykategóriás, ám környezetkímélő, termőhelyhez és társadalomhoz alkalmazkodó mezőgazdaság elsődleges célterületeiként kell kezelni. Ezeken a területeken távlatilag is meghatározó marad a gabona- és a zöldségtermesztés.

A településrendezési tervek készítése és a tájhasznosítás, -gazdálkodás során figyelembe kell venni a megyei területrendezési tervben lehatárolt kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezetében, illetve a belterjes mezőgazdasági térség terület-felhasználási kategóriában lehatárolt területeket.

8.2. A környezetileg érzékeny területek védelme a mezőgazdasági hasznosítás során

A megye környezeti szempontból érzékenyebb területein – a Dorozsma-Majsai és a Pilis-Alpári homokháton – a szántóföldi művelés kevésbé intenzív rendszereit, illetve egyéb művelési ágakat kell elterjeszteni. Cél, hogy a tájhasznosítás foglalja magában a természet- és környezetkímélő, illetve hagyományos gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, ezáltal szolgálja az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a környezeti egyensúly fenntartását és a tájképi értékek megővését.

A környezetbarát agrotechnikák alkalmazását és elterjedését, a fenntartható területhasználat és talajvédelem céljainak megoldását a földhasználóknak nyújtott megfelelően ösztönző és ellenőrizhető, számonkérő támogatási rendszerrel kell elősegíteni.

Fontos, hogy a Homokhátságra jellemző mozaikos tájszerkezet – a tanyasi életforma sajátosságaival párhuzamosan – fennmaradjon. A térségben nagy hagyományai vannak a gyümölcs- és zöldségtermesztésnek, valamint a szőlőkultúráknak, tehát számolni kell azzal, hogy kisebb, intenzív művelésű területek a jövőben is lesznek. Emellett fontos a meglévő természeti, erdő- és gyepterületek megővése, rehabilitációja, a vízvisszatartást szolgáló tájhasználati formák kialakítása.

A folyók mentén a nagyfokú környezeti érzékenység és a viszonylag kedvezőtlen adottságok miatt elsősorban külterjes gazdálkodást kell folytatni.

Az extenzív (külterjes) művelés lényege, hogy az az ökológiai adottságokon, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapszik, a gazdálkodás viszonylag kevés anyag- és energia-bevitellel történik. A gazdálkodókat célirányos, jövedelempótló támogatással kell érdekeltté tenni a külterjes gazdálkodási mód folytatásában. A vidéki táj fenntartásából kiegészítő jövedelmek származhatnak az egyéb tevékenységek révén (pl. horgász-, vadász- és természetjáró turizmus, falusi vendéglátás, kézművesség stb.). E területeken társadalmi-gazdasági szempontból lényeges tényező az élőlétféleség-igényes, piacépes árut előállító szociális típusú mezőgazdaság támogatása és fenntartása, ezzel egyidejűleg a parlagterületek visszaszorítása.

A külterjes mezőgazdálkodás nélkülözhetetlen eszköze a természetvédelemnek is, mivel a természeti értékek jelentős része ilyen műveléssel tartható fenn. Elsősorban a gyepék természetvédelmi kezelésében fontos a kíméletes legeltetés és kaszálás, de a nád-, hal-, vad- és erdőgazdálkodásnak is lehetnek természetvédelmi funkciói.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság

Csongrád Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal

Csongrád Megyei Földhivatal

Csongrád Megyei Agrárkamara és agrár érdekvédelmi szervezetek

földhasználók, gazdálkodók

FORRÁSLEHETŐSÉG

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (EMVA)

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

EGT Finanszírozási Mechanizmus és Norvég Finanszírozási Mechanizmus

LIFE+

nemzeti támogatások (FVM)

9. program: Helyi értékek védelme

Indokoltság: Az elmúlt évek felmérései azt mutatják, hogy a megyében számos természeti és épített környezeti érték található. A természeti értékek körében a Natura 2000 program ugyan számos értéket feltárt, de ezek egy része nincs védelem alatt. Célszerű lenne, ha a fontosabb ilyen értékeket a települések természetvédelmi oltalom alá helyeznék.

Ugyancsak célszerű lenne az épített környezet értékeit is leltárba venni, illetve a megye, valamint a települések által összeállított adatállományokat kiegészíteni. Feladatok:

- Védetté nyilvánítások (országos vagy helyi védelem)
- Egyedi tájérték kataszterek készítése

9.1. Az értékes természeti területek védelmének biztosítása

A Natura 2000 hálózatba tartozó Dél-Homokhátság kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területei Ásotthalom, Mórahalom néhány további értékes természeti területével kiegészítve részét képezhetik – az évek óta előkészítés alatt álló – Körös-éri Tájvédelmi Körzetnek.

Vizsgálni szükséges, hogy a jelenleg védelem alatt nem álló Balástya-Szatymaz környéki homokvidék különleges madárvédelmi Natura 2000 területeinek kiemelt természetvédelmi oltalma indokolt-e, és indokoltság esetén védetté kell azokat nyilvánítani.

E két Natura 2000 területtömb között további, jelentős természeti értékkel rendelkező területek is találhatók. Tájszerkezetének köszönhetően valójában az egész Csongrád megyei homokhátság igen sok védendő értékkel bír, amely megfontolandóvá teheti a terület egységes, tájvédelmi körzet jellegű védettségét is, különös figyelemmel a Zákányszék, Bordány, Üllés, Ruzsa, Balástya, Forráskút, Domaszék településeken található természeti területekre. Ezenkívül Csengelén, Zsombón, Szatymazon, Öttömösön, Pusztaszeren, Ópusztaszeren, Sándorfalván, Röszkén, sőt akár Pusztamérgesen, Mórahalmon, Ásotthalmon is több területet érdemes lenne legalább helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánítani.

A Kiskunsági-löszháton Csongrád, Felgyő és Tömörkény települések területén szintén sok terület helyi védetté nyilvánítása javasolható. A Kiskunsági-löszöshát és a Pilis-Alpári-homokhát találkozásánál a Csongrád-Bokrosi-elágazás gyepterülete a kosborfajok és gyapjúsásos láprétek miatt külön figyelmet érdemel.

Torontálban a szőregi Budzsáki-erdő, a Tataribara, a Tiszaszigeti gyepek, a Kübekházi-erdők és a Ferencszállási rétsztyepek és sziki tölgyes helyi védetté nyilvánítása indokolt. Makón az Igási-löszgyep szintén helyi védelmet érdemelne.

A Tiszántúlon a Natura 2000-es hálózat védett természeti területekbe való integrálása (nemzeti parki törzsterületté, tájvédelmi körzetté nyilvánítás, természetvédelmi terület létrehozása), az ex lege védett vagy érzékeny természeti terület kategóriába tartozó területek kiemeltebb oltalma szükséges.

A természeti területet helyi jelentőségű terület esetén a települési önkormányzat rendeletben nyilvánítja védetté. Valamennyi védett természeti területre – az ott tevékenységet folytatókra kötelező erejű, tízévenként felülvizsgálandó – kezelési tervet kell készíteni. A természetvédelmi kezelési terv elkészítése annak a nemzeti park igazgatóságnak a feladata, amelynek az illetékeségi területén a tervezési terület található.

Gondoskodni kell a törvény erejénél fogva védett kunhalmok – mint különleges tájalkotó elemek – környezetében a tájképi értékük megőrzéséről, szükség esetén annak helyreállításáról.

9.2. A helyi építészeti örökség védelme

A helyi építészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatokat az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény a települési önkormányzatok építésügyi feladatai körébe rendeli. E vonatkozásban a településrendezés célja és feladata a település épített értékeinek fejlesztése és védelme, az országos, a térségi, a települési és a jogos magánérdek összhangjának megteremtése. A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik arról, hogy a településfejlesztési koncepciókhoz és a településrendezési tervekhez örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni.

A műemlékek megóvása és felújítása mellett cél, hogy az önkormányzatok a kevésbé ismert, helyi karaktert magukon hordozó, figyelemreméltó építményekre, épületegyüttesekre is nagyobb gondot fordítsanak.

A települési infrastruktúra fejlesztésével és egyes településrészek rehabilitációjával egyidőben figyelemmel kell lenni a sajátos – értékes – településszerkezet és -karakter megőrzésére. Az új köz- és magánépületek tervezésekor törekedni kell a helyi építészeti hagyományok felhasználására, az új épületek harmonikus beillesztésére környezetükbe, valamint – különösen a tanyás területeken, a falvakban és a kisvárosokban – szorgalmazni kell a térségre és a tájra jellemző építészeti hagyományok újraélesztését.

A települési önkormányzatoknak gondoskodniuk kell a helyi építészeti örökség védelmével kapcsolatos önkormányzati rendelet megalkotásáról, amely szabályozza a gondozással,

felújítással kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket és az ezekkel összefüggő önkormányzati támogatás feltételeit.

9.3. Egyedi tájértékek kataszterezése és védelme

Egyedi tájértéknek az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem minősülhet. Megállapításuk és nyilvántartásba vételük a nemzeti park igazgatóság feladata, de a felmérésüket szolgáló kataszterezésben a települési önkormányzatok, civil szervezetek is szerepet vállalhatnak. A tájhasznosítás és a természeti értékek felhasználása, a terület- és településfejlesztési tevékenységek során gondoskodni kell az egyedi tájértékek fennmaradásáról. Az egyedi tájértéket a településrendezési tervekben fel kell tüntetni, és szűkebb-tágabb környezetének terület-felhasználását úgy kell alakítani, hogy kölcsönhatásuk ne rombolja, hanem erősítse egymás értékét.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

ingatlantulajdonosok

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Szegedi Regionális Iroda

dél-alföldi állami főépítész

Csongrád Megyei Építéskamara

civil szervezetek

FORRÁSLEHETŐSÉG

települési önkormányzatok által elkülönített keretek

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (EMVA)

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)

EGT Finanszírozási Mechanizmus és Norvég Finanszírozási Mechanizmus

LIFE+

10. program: Társadalmi tudatformálás

Indokoltság: A környezeti állapot alapvetően attól függ, hogy az ott élők és dolgozók hogyan viszonyulnak környezetükhöz. A felsorolt programok csak társadalmi támogatással valósíthatóak meg eredményesen. Ez folyamatos tudatformálást, környezettudatosan „megmozgatott” lakosságot (pl. a hulladékgazdálkodásban vagy a települési környezet terén), fenntartható fogyasztási szokásokat, továbbá környezeti szempontokat figyelembe vevő ipari és mezőgazdasági termelést, fenntartható termelési szokásokat igényel.

10.1. Integrált környezetvédelem, környezeti irányítási rendszerek elterjesztése

A környezetvédelem eredetileg az egyes szennyezőkkel szembeni fellépésre és a környezet meghatározott részeinek védelmére szorítkozott, és a környezeti problémák okainak megoldása vagy a szennyezés összetett hatásainak, illetve a különböző környezeti közegek egymásra hatásának kezelése helyett legtöbbször csak utólagos (csővégi) megoldásokat kínált.

Napjainkban a környezetvédelemben már nem csak a környezeti károk helyrehozatalára kell koncentrálni, hanem célba kell venni a legjelentősebb környezetterhelőket. A környezeti integráció fontosságát az Európai Unió is elismeri. 1998 óta hivatalos az a – Cardiff-i folyamatként ismert – törekvés, amelynek eredményeként egyre több ágazat politikájában jelenik meg közösségi szinten is a környezetvédelmi politika (elsőként az energia-, közlekedés- és mezőgazdaság-politikában).

Ezért valamennyi társadalmi szereplőnek és a gazdasági élet szinte valamennyi területén a hatékonysági és jóléti szempontok mellett környezettudatos döntésekre kell törekedni.

Helyi és megyei szinten is fontos célkitűzés, hogy a gazdasági élet szereplői a termelés során is vegyék figyelembe a környezeti szempontokat. A megelőzést elősegítő tisztább termelési módszerekkel, valamint a környezetvédelmi minősítési, irányítási rendszerek bevezetésével növelni kell a vállalkozások környezettudatosságát, ami nem egy esetben a hatékonyság javulását is eredményezi. Csongrád megye számára különösen fontos, hogy a

környezettudatosság a hosszú távú fennmaradás szempontjává váljon a jelentős súllyal rendelkező élelmiszergazdaságban, amely egyrészt a legfontosabb természeti erőforrások felhasználására épül, másrészt kiemelkedő szerepe van az egészséges élelmiszerek biztosításában.

10.2. A környezeti nevelés erősítése az oktatásban

A folyamatos tudatformálás során kiindulási alapnak tekinthetjük, hogy a környezettudatos viselkedés elterjedésének legfőbb akadályai a pozitív minták hiánya és az ismerethiány, amelynek következménye a környezeti szempontból helytelen viselkedési formák társadalmi elítélésének hiánya. Általános probléma a közösségek együttműködésének gyengesége. Következésképp élni kell minden olyan elérhető lehetőséggel, amely ezek ellen hat, így a környezettudatosság erősítésére alkalmas.

A környezetvédelem, természetvédelem problémáinak, lehetőségeinek és eredményeinek egyik leghatékonyabb módja az ifjúság tudatformálása. A közoktatás minden szintjén fejleszteni szükséges a környezeti nevelést, el kell érni, hogy a környezettudatosság az általános műveltség része legyen. Tudatosítani kell, hogy a környezeti feltételek javítása nem külső érdekeket szolgáló kötelezettség teljesítése, hanem közvetlenül a személyes jólét javításának feltétele.

10.3. Nyilvánosság és a társadalmi részvétel biztosítása

Intézmények esetében szemléletformáló tényezőnek kell tekinteni a példamutató vezetést, a környezettudatos működtetés gyakorlati megvalósítását, a közérdekű környezeti információk közzétételét. A környezeti információk elérése nélkülözhetetlen a terület- és településfejlesztésben résztvevő döntéshozók, az oktatásban, kutatásban, a tájékoztatásban érdekelték számára.

A települési környezetvédelmi programok a települési önkormányzatok környezetvédelmi feladatainak megalapozott, ütemezett végrehajtását teszik lehetővé. A programokban biztosítani kell a környezeti információk rendszerezését és megismertetését a tervezett feladatok széles körű elfogadtatása érdekében. A programok végrehajtásának és nyomon követésének fontos eszköze a saját monitoring-rendszer kialakítása, az elvégzett feladatok

számbavétele. A változások követése a programok felülvizsgálatát igényli, amit rendszeresen el kell végezni annak érdekében, hogy meghatározhatók legyenek az újonnan felmerülő feladatok és célkitűzések, illetve biztosított legyen a naprakész tájékoztatás. A környezetvédelmi program készítésének, végrehajtásának és felülvizsgálatának folyamatába be kell vonni az érdeklődő lakosságot. Törekedni kell a széles körű nyilvánosság érdeklődésének felkeltésére.

Erősíteni és támogatni szükséges a társadalmi részvételt a közös környezeti értékek felismerésében és megőrzésében, valamint a környezeti problémák megoldásában. Erősíteni kell a felelősségtudat és az összetartozás érzését, melynek fontos eszközei a környezet, a társadalom és a gazdaság értékeit, együttműködési tradícióit, kultúráját bemutató rendezvények, kiállítások, a környezettudatosság elismerését szolgáló díjak.

A megye átlagosnál is rosszabb környezet-egészségügyi helyzetének javítása érdekében tudatosítani kell a környezeti tényezők egészségi állapotot befolyásoló szerepét, és rá kell mutatni a megelőzés lehetőségeire.

ÉRDEKELT SZEREPLŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK, PROGRAMGAZDÁK

helyi önkormányzatok

oktatási intézmények

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Dél-Alföldi Regionális Intézete

gazdálkodó szervezetek

civil szervezetek, lakosság

FORRÁSLEHETŐSÉG

Környezet és Energia Operatív Program (ERFA, Kohéziós Alap)

Társadalmi Megújulás Operatív Program (ESZA)

Gazdaságfejlesztés Operatív Program (ERFA)

Dél-alföldi Operatív Program (ERFA)

EGT Finanszírozási Mechanizmus és Norvég Finanszírozási Mechanizmus

LIFE+

KvVM (Zöld Forrás)

decentralizált támogatási keret (DARFT)

MELLÉKLET

A megyei környezetvédelmi program beavatkozási területeihez illeszkedő aktuális települési környezetvédelmi feladatok és problémák¹

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
---	--

CSONGRÁDI KISTÉRSÉG

Csanytelek	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja, települési és mezőgazdasági hulladék szelektív gyűjtésének elterjesztése, hasznosítása
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ részvétel a homokháti regionális hulladékgazdálkodási rendszer működtetésében
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ szennyvízelvezetés, tisztítás tervezése együttműködve Tömörkény önkormányzatával
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ csapadékvíz-elvezető és belvízcsatorna-hálózat fejlesztése, karbantartása
6. Környezetbarát közlekedés	➤ megújuló energiaforrások fenntartható hasznosításának ösztönzése (jelenleg: működő hévízkút mezőgazdasági fűtésre, a használtvíz felszíni befogadóba kerül)
7. Egészséges települési környezet	➤ kistérségi geotermikus energia-hasznosítási projekt intézményi hagyományos fűtés kiváltására Csongrád önkormányzatával együttműködésben
9. Helyi értékek védelme	➤ napenergia-hasznosítási projekt az intézmények hagyományos használati melegvíz előállításának kiváltására
	➤ települési elkerülő út építése, kerékpárutak kijelölése
	➤ az egyedülálló településszerkezet megőrzése
	➤ parlagfű terjedésének visszaszorítása
	➤ zöldterületek karbantartása, főtér kialakítása
	➤ a védett természeti területek, a különleges madárvédelmi és a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér, Baksi-puszt) értékeinek megőrzése
Csongrád	
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ részvétel a homokhátsági települések komplex regionális települési szilárdhulladék kezelési rendszerének működtetésében
	➤ települési hulladéklerakó bezárása és rekultivációja
	➤ hulladékdudvar kialakítása, működtetése, szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ a szennyvízcsatorna-hálózat és a rákötési arány teljessé tétele, a térségi szennyvíztisztító telep működtetése
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer működőképes fenntartása
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ kistérségi geotermikus energia-hasznosítási projekt intézményi hagyományos fűtés kiváltására Csanytelek önkormányzatával együttműködésben

¹ A táblázat a beérkezett települési javaslatok, környezetvédelmi programok és hulladékgazdálkodási tervek feldolgozásával készült.

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ geotermikus energia fenntartható hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkutak fürdő, kommunális távfűtés, mezőgazdasági fűtés vízellátására, a használt vizek felszíni befogadóba kerülnek) ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése ➤ 451. sz. főút elkerülő szakaszának megépítése ➤ parlagfű terjedésének visszaszorítása ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés (elsősorban: Tisza és Hármas-Körös mentén) ➤ a védett és nem védett természeti területek, valamint a különleges madárvédelmi és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Közép-Tisza, Alsó-Tiszavölgy, Csongrád-Bokrosi sóstó, Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete, Csongrádi Kónya-szék) természeti értékeinek, továbbá a hagyományos tájszerkezet tájképi értékeinek megőrzése ➤ természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása különösen az érzékeny Pilis-Alpári homokháton
Felgyő	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 9. Helyi értékek védelme	➤ a homokhátsági települések regionális települési szilárdhulladék kezelő rendszere keretében épülő hulladéklerakó, hulladékválogató, komposztáló működtetése ➤ a községi hulladéklerakó telep környezetvédelmi felülvizsgálata és rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadékvíz-elvezető csatornahálózat karbantartása ➤ a térségi szennyvízkezelő rendszerhez kapcsolódóan a helyi szennyvízcsatorna-hálózat fenntartása ➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre szolgáló hévízkutak, a használtvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (egészséges ivóvíz, szilárd és folyékony hulladék rendszeres gyűjtése, önkormányzati utak karbantartása) ➤ parlagfű és egyéb allergén gyomok terjedésének visszaszorítása (parlagfűvel erősen fertőzött) ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés (elsősorban a Tisza mentén) ➤ rendezett, a lakosság igényeit kiszolgáló főter kialakítása ➤ Csongrád–Felgyő között kerékpárút kialakítása ➤ a település központjában lévő régészeti lelőhely megőrzésére emlékhely kialakítása ➤ védett és nem védett természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér) megőrzése
Tömörkény	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ regionális hulladékgazdálkodási rendszerben való részvétel, a hulladékkezelési engedéllyel rendelkező közszolgáltató által végzett közszolgáltatás működtetése ➤ települési hulladéklerakó bezárása és rekultivációja (2008 után) ➤ folyékony hulladék elhelyezésének megoldása (csongrádi szennyvíztisztítóra szállítás, helyi leürítő lezárása) ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése (tervezési feladatok, együttműködésben Csanytelekkel)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a belvízzel veszélyeztetett területek nagyságára tekintettel csapadékvíz-elvezető rendszer fejlesztése, karbantartása; belvízgazdálkodás megvalósítása a természeti területek ökológiai igényeinek figyelembevételével ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása (ivóvízellátás jelentős elmaradásban, szilárd és folyékony hulladék gyűjtése) ➤ önkormányzati külterületi utak karbantartása (homok) ➤ parlagfű és más allergén vagy idegenhonos gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzethez tartozó jelentős kiterjedésű védett, a védelem alatt nem álló természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Gátéri-Fehértó, Baksi-pusztta) megőrzése, fenntartó gazdálkodás megvalósítása környezetünkben is

HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI KISTÉRSÉG

Hódmezővásárhely	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás és 10. Társadalmi tudatformálás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ a keletkező hulladék mennyiségének csökkentése ➤ szelektív hulladékgyűjtés és a feldolgozóipari háttér fejlesztése, lakossági veszélyes hulladékgyűjtési akciók szervezése ➤ házi komposztálás terjesztése, üzemi komposztálás kialakítása ➤ kommunális hulladéklerakón keletkező biogáz elektromos energiává történő alakítása és hasznosítása ➤ vadlerakók és elhagyott hulladéklerakók rendszeres felszámolása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat karbantartása, rekonstrukciója ➤ megújuló energiaforrások hasznosításának ösztönzése ➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosítása, a termál csurgalékvíz ártalmatlanításának, elhelyezésének megoldása (jelenleg: működő hévízkutak távfűtési célra a használtvíz visszasajtolásával; kommunális használati melegvízellátásra, fürdő vízellátására, ipari vízellátásra, ipari fűtésre a használtvíz felszíni befogadóba juttatásával, továbbá használaton kívüli hévízkutak) ➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer karbantartása ➤ szennyvízgyűjtő és kezelő rendszer működtetése, szikkasztásos szennyvízelhelyezés megszüntetése az összközműves városrészekben, a gazdaságosan nem csatornázható településrészekben egyedi megoldások kialakítása ➤ tisztítómű működtetése, optimális kihasználtságának biztosítása, szennyvíziszap mezőgazdasági hasznosítása ➤ Mártély üdülőterületen szennyvízcsatornázás ➤ ipari szennyvizek előtisztítása ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (folyékony és szilárd hulladék kezelése, egészséges ivóvíz biztosítása) ➤ zöldfelületi rendszer fejlesztése, erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ➤ elkerülő út megépítése, forgalomszervezési intézkedések a levegőszennyezés és a zajterhelés csökkentése érdekében, kerékpárút-hálózat fenntartása ➤ környezetkímélő állattartás megvalósítása, a hígtrágya hasznosítása ➤ helyi jelentőségű védett természeti területek természetvédelmi kezelése

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
	➤ az országos és helyi jelentőségű védett területek, különleges madárvédelmi és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér, Vásárhelyi Kék-tó), kunhalmok megőrzése
Mártély	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvéddelem, vízkészlet-gazdálkodás 6. Környezetbarát közlekedés 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja (jelenleg felszíne földdel takarva, tulajdonviszonyok rendezetlenek) ➤ szelektív hulladékgyűjtés terjesztése, köztéri hulladékgyűjtők kihelyezése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadékvíz-elvezető és belvízcsatorna-hálózat fejlesztése, karbantartása ➤ kerékpáros közlekedésre ösztönzés a gépjárműforgalom csökkentése érdekében ➤ szennyvízközmű-bekötések arányának teljessé tétele ➤ a jelentős tanyavilág közüzemi ellátásának fejlesztése ➤ települési zöldfelületek növelése, fenntartása ➤ allergén gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ állattartási rendelet betartatása, korszerű állattartó telepek kialakítása, környezetkímélő trágyatárolás megvalósítása ➤ különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Vásárhelyi és Csanádi gyepek, Vásárhelyi Kék-tó), kunhalmok védelme, a fejlesztési tevékenységek összehangolása a természeti értékek megőrzésével
Mindszent	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 3. Ár- és belvízvéddelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési szilárdhulladék-lerakó felülvizsgálata, rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés bővítése, hulladék-gyűjtőszigetek működtetése, továbbiak kialakítása ➤ komposztálótelep, hulladékház kialakítása ➤ gyepmesteri telepen állati hulladékgyűjtés fejlesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő és használaton kívüli hévízkutak mezőgazdasági fűtési céllal, a használtvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer karbantartása ➤ szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése, bővítése az elkészült tervek alapján, szennyvíztisztító fejlesztése, szennyvíziszap hasznosítása ➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása ➤ települési zöldterületek fenntartása ➤ allergén gyomnövények visszaszorítása ➤ mezővédő fásítások telepítése; erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés (árvédelmi töltés mentén, hullámtéren és mentett oldalon) ➤ szilárd burkolatú utak arányának növelése, burkolat-felújítás, külterületi utak karbantartása ➤ kerékpárút-hálózat bővítése, fenntartása ➤ védett természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Kurca, Vásárhelyi és Csanádi gyepek, Vásárhelyi Kék-tó, Alsó-Tisza hullámtér), kunhalmok természeti és tájképi értékeinek megőrzése ➤ környezetkímélő mezőgazdasági művelési módok elterjesztése
Székkutas	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ szilárd és folyékony települési hulladékkezelési közszolgáltatás működtetése, fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kialakítása és elterjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadékvíz- és belvíz elleni védekezés összehangolása a természeti értékek védelmével ➤ a közműves szennyvízelvezetés és a biológiai szennyvíztisztítás bővítésének előkészítése és megvalósítása ➤ tanyák speciális problémáinak enyhítése, közüzemi infrastruktúra fejlesztése (ivóvízellátás biztosítása, folyékony és szilárd hulladék ártalommentes elhelyezése stb.) ➤ geotermikus energia hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkút gyógyászati és fűtési célra, továbbá használaton kívüli kút) ➤ a nemzeti parkhoz tartozó, továbbá különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek jelölt területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Vásárhelyi Kék-tó) védelme érdekében környezetkímélő tájhasznosítási formák megvalósítása és művelési módok elterjesztése

KISTELEKI KISTÉRSÉG

Baks	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 9. Helyi értékek védelme 6. Környezetbarát közlekedés 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó kitermelése, a terület rehabilitációja, hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ belvíz- és csapadékvíz-elvezető rendszer karbantartása, vízgazdálkodási együttműködés kialakítása a szomszédos településekkel ➤ szennyvízkezelési program kidolgozása ➤ a geotermális energia környezetkímélő, fenntartható hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkút mezőgazdasági fűtésre, használt víz felszíni befogadóba kerül) ➤ a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet, a különleges madárvédelmi és a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér, Baki-puszták) természeti értékeinek védelme ➤ természetbarát turizmus fejlesztése – kerékpárút kiépítése ➤ a vidék adottságaiból származó egészséges, természetes környezet hosszú távú fenntartása, környezetkímélő állattartás, trágyakezelés elterjesztése, zöldfelületek védelme ➤ ártéri tájgazdálkodás megvalósítása a Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése keretében a Dóc–Baks–Ópusztaszer között tervezett síkvidéki árapasztó tározó területén
Balástya	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 6. Környezetbarát közlekedés	➤ települési hulladéklerakó használatának beszüntetése, rekultiváció; hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ települési folyékony hulladék ártalommentes elhelyezése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a megújuló energiaforrások fenntartható hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkút mezőgazdasági fűtésre, a csurgalékvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ a településrendezési tervben javasolt kerékpárutak kialakítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ belvíz által a belterület is veszélyeztetett, ezért csapadék- és belvízelvezető árkok karbantartása, részvétel térségi vízgazdálkodási feladatok végrehajtásában; szennyvíz-elhelyezési program készítése ➤ tanyák infrastrukturális elmaradottságának csökkentése (egészséges ivóvíz biztosítása, folyékony és szilárd hulladék gyűjtése, kezelése, önkormányzati utak karbantartása) ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ➤ a hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása ➤ a védett és nem védett természeti területek, valamint a különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Balástya-Szatymaz környéki homokvidék, Közép-Csongrádi szikesek) értékeinek megőrzése
Csengele	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a megújuló energiaforrások hasznosításának ösztönzése, geotermikus energia környezetkímélő hasznosítása (jelenleg: működő és használaton kívüli hévízkutak, használt víz felszíni befogadóba kerül) ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás tervezésének, megvalósításának előkészítése ➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának fejlesztése (egészséges ivóvíz biztosítása, szilárd és folyékony hulladék rendszeres gyűjtésének, ártalommentes elhelyezésének megoldása, önkormányzati utak karbantartása) ➤ parlagfű terjedésének visszaszorítása ➤ a hagyományos tájszerkezet természeti és tájképi értékeinek megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás
Kistelek	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ szennyvízcsatornázás korszerűsítése, bővítése, tisztítótelep működtetése ➤ tanya településrészek speciális problémáinak kezelése, infrastrukturális hátrányok csökkentése (egészséges ivóvíz, szennyvízkezelés, hulladékgyűjtés biztosítása) ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ösztönzése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózatfejlesztés ➤ a megújuló energiaforrások hasznosításának elősegítése, fűtőkorszerűsítés közintézményekben, a megkezdett termálprogram megvalósítása ➤ a tájhasznosítás során a hagyományos tájszerkezet megőrzése, a természeti értékek védelme és környezeti ártalmak csökkentése érdekében természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása, allergén gyomok terjedésének visszaszorítása (szálló és üledő porszennyezés jelentős, parlagfűvel erősen fertőzött)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
9. Helyi értékek védelme	➤ védett és természetvédelmi oltalom alatt nem álló természeti területek, valamint a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Közép-Csongrádi szikesek) természeti és tájképi értékeinek megőrzése
10. Társadalmi tudatformálás	➤ települési környezetvédelmi program készítése
Ópusztaszer	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakók rekultivációja
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése
7. Egészséges települési környezet	➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása, belvízgazdálkodás megvalósítása a természetvédelmi érdekek figyelembevételével
	➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése és megvalósítása
	➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (ivóvízellátás, szilárd és folyékony hulladék ártalmatlanítás stb.)
	➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés
	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő és használaton kívüli hévízkút mezőgazdasági fűtési céllal, a csurgalekvíz befogadója felszíni vízfolyás)
9. Helyi értékek védelme	➤ a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzethez tartozó védett és a védelem alatt nem álló természeti területek, a különleges madárvédelmi és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területnek jelölt Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Baksi-pusztaszer, Közép-Csongrádi szikesek) természeti és tájképi értékeinek megőrzése
	➤ hagyományos tájszerkezet megőrzése, a környezetileg érzékeny területhez alkalmazkodó, természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése; ártéri tájgazdálkodás megvalósítása a Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése keretében a Dóc–Baks–Ópusztaszer között tervezett síkvidéki árapasztó tározó területén szikesek) természeti és tájképi értékeinek megőrzése
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ hagyományos tájszerkezet megőrzése, a környezetileg érzékeny területhez alkalmazkodó, természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése; ártéri tájgazdálkodás megvalósítása a Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése keretében a Dóc–Baks–Ópusztaszer között tervezett síkvidéki árapasztó tározó területén
Pusztaszer	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ a települési hulladéklerakó kitermelése, a terület rehabilitációja
	➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
7. Egészséges települési környezet	➤ csapadékvíz-elvezető csatornák működőképes fenntartása
	➤ tanyákon ivóvízellátás fejlesztése, szennyvíz- (folyékony hulladék) kezelés megoldása, települési szilárd hulladékgyűjtés biztosítása, egyéb infrastrukturális hátrányok csökkentése
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás elterjesztése, az allergén és idegenhonos gyomok terjedésének visszaszorítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
9. Helyi értékek védelme	➤ a jelentős nagyságú védett (Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet, Pusztaszeri Fülöpszék Természetvédelmi Terület, Pusztaszeri Hétvezér Emlékmű Természetvédelmi Terület) és védelem alatt nem álló területek, a különleges madárvédelmi és a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Baksi-pusztá) természeti és tájképi értékeinek megőrzése

MAKÓI KISTÉRSÉG

Ambrózfalva	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ a Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer (DAREH) megvalósításához kapcsolódó intézkedések végrehajtása
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ a települési hulladéklerakó (felhagyott agyagbánya) rekultivációja
7. Egészséges települési környezet	➤ hulladékudvar kialakítása
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció
	➤ a Maros-hordalékkúp kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területe érinti, ezért:
	– szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének, ártalommentes elhelyezésének biztosítása
	– korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás elterjesztése
9. Helyi értékek védelme	➤ a nemzeti parki törzsterületek (Csanádi puszták), valamint a különleges madárvédelmi és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek védelme
Apátfalva	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja, vadlerakók felszámolása
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ hulladékudvar kialakítása
3. Ár- és belvízvédlem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ külterületi belvízelvezető rendszer fejlesztése, belterületi csapadékvíz-elvezető csatornahálózat karbantartása
7. Egészséges települési környezet	➤ a települési szennyvízgyűjtés, -kezelés előkészítése és megvalósítása a Makó központú térségi szennyvízkezelési agglomeráció beruházása keretében
	➤ erdőtelepítés ösztönzése erdősítésre alkalmas területeken (árvédelmi töltés mentén)
	➤ a jelentős közlekedési eredetű levegőszennyezés, zaj- és rezgésterhelés mérséklése forgalomszervezési intézkedésekkel
	➤ a tanyák infrastrukturális ellátottságának fejlesztése
9. Helyi értékek védelme	➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Maros, Száraz-ér, Vásárhelyi és Csanádi gyepek) és nemzeti park területek (Maros-ártér) természeti értékeinek, élőhelyeinek védelme
Csanádalberti	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer (DAREH) megvalósításához kapcsolódó feladatok (várhatóan 2009-2013 között)
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése
7. Egészséges települési környezet	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a Maros-hordalékkúp miatt kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület, ezért fontos:
	– a szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének biztosítása,
	– korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás megvalósítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
9. Helyi értékek védelme	➤ nemzeti park területek, ex lege védett területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Száraz-ér) természeti értékeinek megőrzése
Csanádpalota	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja, vadlerakók felszámolása ➤ hulladékudvar kialakítása, szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, elterjesztése ➤ belvíz-veszélyeztetettség miatt belterületi csapadékvíz-elvezető árokrendszer fejlesztése, karbantartása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a szikkasztott szennyvizektől szennyezett magas talajvízszint, illetve a Maros-hordalékkúp kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területe miatt – szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének biztosítása (szennyvízkezelési beruházás előkészítése) – korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás megvalósítása
9. Helyi értékek védelme	➤ természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Maros) értékeinek megőrzése
Ferencszállás	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet	➤ hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, fenntartása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a belvíz elleni hatékony védekezés érdekében belvízelvezető és csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ szennyvízgyűjtő és kezelő rendszer működtetése ➤ közlekedési eredetű légszennyezés, zaj- és rezgésterhelés jelentős, M43 út megépítéséig jelentős forgalomcsökkenés nem várható, a szennyezés mértékét a sebességkorlátozás némileg csökkenti
9. Helyi értékek védelme	➤ nemzeti park területek, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 terület (Maros) védelme ➤ kunhalmok megőrzése mezőgazdasági művelés során
Földeák	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása a makói térségi szennyvízkezelési projekt keretében ➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkút mezőgazdasági fűtési céllal, felszíni befogadóval, továbbá használaton kívüli kút) ➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása ➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek minősülő Száraz-ér és környezetének védelme, a kunhalmok megőrzése a gazdálkodás során ➤ a helyi védettségű Kornél-liget természetvédelmi kezelése, megőrzése
Királyhegyes	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ hulladékkezelési közszolgáltatás fejlesztése (szelektív gyűjtés elterjesztése) ➤ a folyékony hulladék rendszeres gyűjtésének és ártalommentes elhelyezésének biztosítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a bezárt települési hulladéklerakó rekultivációja, vadlerakók felszámolása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció és fejlesztés ➤ közüzemi energiaellátás fejlesztése (bővítése) ➤ a jelentős kiterjedésű természeti területek (nemzeti parki és ex lege védett), továbbá a különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Száraz-ér) értékeinek megőrzése, környezetkímélő mezőgazdasági művelés folytatása (korlátozott vegyszer-felhasználás a védett területek környezetében is)
Kiszombor	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 6. Környezetbarát közlekedés 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ az ideiglenes védelemmel ellátott fűrási iszaptároló rekultivációja ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízhálózat felújítása ➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer fejlesztése, karbantartása a belvíz elleni hatékony védekezés érdekében ➤ települési szennyvízgyűjtés és -kezelés a Makó központú térségi szennyvízkezelési agglomeráció keretében ➤ önálló kerékpárút építése, fenntartása a temetőig és a határátkelőhöz ➤ közszékhely egységbe szervezése és kiteljesítése: műemlékek megőrzése, forgalomszervezés; zöldterületek rekonstrukciója és kialakítása négy helyszínen, utcafásítások részben a településképp javítása, részben a közlekedési eredetű környezetterhelés csökkentése érdekében ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés (elsősorban a hullámtéren és környezetében) ➤ a helyi védelem alatt álló Vályogos-tó természetvédelmi kezelése, a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek minősülő Maros és hullámtér élőhelyeinek védelme ➤ kunhalmok védelme a mezőgazdasági művelés során
Klárafalva	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 9. Helyi értékek védelme	➤ hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, fenntartása ➤ a jelentős kiterjedésű rendszeresen belvízjárta területek miatt a csapadék- és belvízelvezető csatornák karbantartása, fejlesztése ➤ a Ferencszállás önkormányzatával közösen üzemeltetett szennyvízcsatorna-hálózat és tisztítótelep fenntartása, működtetése ➤ közlekedési eredetű légszennyezés, zaj- és rezgésterhelés csökkentése érdekében forgalomtechnikai intézkedések (sebességkorlátozás) ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek és nemzeti park törzsterületnek minősülő Maros és hullámtere védelme
Kővegy	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ települési hulladék szelektív gyűjtésének elterjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a Maros-hordalékkúp védelme (kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület), valamint a talajvíz szennyezésének csökkentése érdekében

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
9. Helyi értékek védelme	– szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének biztosítása – korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás ➤ szilárd burkolatú önkormányzati utak részarányának növelése ➤ a kunhalmok és a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek jelölt Vásárhelyi és Csanádi gyepek érintett területfoltjainak megőrzése
Magyarcsanád	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja az elkészült műszaki terv alapján, vadlerakók felszámolása ➤ belvíz- és csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása; az önkormányzat és a vízgazdálkodási társulat erre irányuló tevékenységének összehangolása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása és üzemeltetése a makói központú szennyvízelvezetési agglomeráció projektje keretében ➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtési céllal működő hévízkút, a csurgalékvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ forgalmi eredetű légszennyezés, zaj- és rezgésterhelés, továbbá a balesetveszély és az épületekben okozott károk csökkentése érdekében forgalomtechnikai intézkedések, burkolatjavítás ➤ elhagyott, leromló területek (Bökény istálló, régi major és vasútállomás környéke) rendezése, rehabilitációja, bányagödörök tájrendezése a műszaki terveknek megfelelően ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ösztönzése (elsősorban a nemzeti park kezelésében lévő hullámtéren) ➤ nemzeti park területek (Maros és hullámtere), továbbá a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Maros, Vásárhelyi és Csanádi gyepek), kunhalmok védelme
Makó	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ térségi hulladékkezelő telep működtetése ➤ régi települési hulladéklerakók rekultivációja, elhagyott hulladékok és vadlerakók felszámolása ➤ szelektív hulladékgyűjtés bővítése, hulladékgyűjtő-szigetek kialakítása és működtetése ➤ elkülönítetten gyűjtött hulladék-előkezelő kapacitások fejlesztése a regionális hulladéklerakón, szelektív hulladékátrakó és előkezelő állomás létesítése ➤ mezőgazdasági és élelmiszeripari hulladék-hasznosítómű kialakítása az ipari park területén ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció, fejlesztés ➤ a térségi szennyvízkezelési projekt keretében a szennyvíztisztító bővítése, csatornahálózat rekonstrukciója, bővítése; a szennyvízkezelő rendszer működtetése, optimális kihasználtságának biztosítása, ipari szennyvizek előkezelése ➤ csapadékvíz-elvezető hálózat karbantartása, fejlesztése ➤ talajvíz-figyelő kúthálózat kialakítása ➤ megújuló energiaforrások hasznosításának elősegítése, geotermikus energia hasznosítása, csurgalékvíz ártalommentes elhelyezésének megoldása (jelenleg: működő hévízkutak mezőgazdasági és kommunális fűtésre, fürdő vízellátására; a csurgalékvíz elhelyezése felszíni befogadóba történik; továbbá használaton kívüli kút)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
6. Környezetbarát közlekedés 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ kerékpárút-hálózat fejlesztése (kerékpárút tervezése, kivitelezése Deszktől Nagylakig) ➤ közlekedési eredetű levegőszennyezés, zaj- és rezgésterhelés csökkentése érdekében 43-as elkerülő út építése ➤ Maros-part rehabilitációja, zöldfelületek fejlesztése, fenntartása ➤ nemzeti park területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi- és Csanádi-puszták, Maros, Száraz-ér), kunhalmok védelme, megőrzése
Maroslele	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgyűjtés 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés bővítése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízhálózat korszerűsítése ➤ a csapadék- és belvízelvezető hálózat üzemképességének biztosítása a vízkár-elhárítási és belterületi vízrendezési terv szerint (belterület is belvízzel veszélyeztetett, mélyártéren helyezkedik el, a talaj kötött) ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása a Makó központú szennyvízelvezetési agglomeráció keretében ➤ települési zöldterületek fenntartása, fejlesztése ➤ nemzeti park területek (Maros-hullámtér), kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Maros, Száraz-ér, Vásárhelyi és Csanádi gyepek), kunhalmok védelme
Nagyér	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ települési hulladék szelektív gyűjtésének bevezetése, elterjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a Maros-hordalékkúp kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területének védelme érdekében: – szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének, ártalommentes elhelyezésének biztosítása, – korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás ➤ a falukép javítását célzó intézkedési tervjavaslatok kidolgozása (faluképet meghatározó középületek felújítási és építési programja), a falusi turizmus infrastruktúrájának fejlesztése ➤ dűlőutak és a belterületi határ fásítása ➤ a jelentős kiterjedésű védett és védelem alatt nem álló természeti területek, különleges madárvédelmi és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi és Csanádi gyepek, Száraz-ér) megőrzése ➤ megújuló energiaforrások hasznosításának előmozdítása (biomassza, geotermikus energia hasznosítás)
Nagylak	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet	➤ a települési hulladék rendszeres gyűjtésének működtetése, a szelektív gyűjtés bővítése ➤ elhagyott hulladékok összegyűjtése, vadlerakók felszámolása ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a Maros-hordalékkúp védelme, a talajvíz és felszín alatti vizek szennyezésének csökkentése érdekében: – a szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének, ártalommentes elhelyezésének biztosítása (a meglévő szennyvíztisztító fejlesztési lehetőségének vizsgálata) – korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 9. Helyi értékek védelme	➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: ipari vízellátásra szolgáló, használaton kívüli hévízkutak) ➤ kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek érintett részterületeinek (Vásárhelyi és Csanádi gyepek, Maros) megőrzése; természeti területek értékeinek védelme
Óföldrétek	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 9. Helyi értékek védelme 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése ➤ települési hulladékgyűjtési, -kezelési közszolgáltatás működtetése, folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása (a szociális otthonhoz tartozó szennyvíztisztító bővítésének, fejlesztésének vizsgálata a települési szennyvizek befogadása érdekében) ➤ belvíz- és csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ műemlék erődtemplom védelme ➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek jelölt Száraz-ér védelme, ex lege védelem alatt álló kunhalmok megőrzése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció
Pitvaros	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 9. Helyi értékek védelme	➤ a települési hulladéklerakó felszámolása, rekultivációja (homokbánya területén) ➤ szelektív hulladékgyűjtés bevezetése és elterjesztése ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció ➤ a Maros-hordalékkúp miatt kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület, ezért fontos: – a szennyvíz (folyékony hulladék) gyűjtésének, kezelésének, ártalommentes elhelyezésének biztosítása – korlátozott vegyszer- és műtrágya-felhasználású gazdálkodás megvalósítása ➤ a geotermikus energia hasznosításának elősegítése, a csurgalékvíz ártalommentes elhelyezésének megoldása (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre hasznosított hévízkút, továbbá használaton kívüli kút, a használtvíz befogadója felszíni vízfolyás) ➤ kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek jelölt Vásárhelyi és Csanádi gyepek érintett területfoltjának megőrzése

MÓRAHALMI KISTÉRSÉG

Ásotthalom	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó vizsgálata, kármentesítés, rekultiváció ➤ szelektív hulladékgyűjtés és komposztálás elterjesztése, állati hulladék elhelyezésének megoldása ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a geotermikus energia hasznosításának előmozdítása (jelenleg mezőgazdasági fűtési célú hévízkút), napenergia hasznosítás ➤ különös tekintettel a tanyákon élő lakosság számára, a tanyák közműellátásának fejlesztése, dűlőutak minőségének javítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 9. Helyi értékek védelme	➤ szálló porszennyezés csökkentése érdekében felszínborítottság növelése, mezővédő fásítások bővítése, talajkímélő mezőgazdasági művelés elterjesztése ➤ parlagterületeken selyemkóró és parlagfű terjedésének visszaszorítása ➤ a mozaikos tájszerkezet tájképi értékeinek megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás elterjesztése ➤ a talajvízszint-süllyedés csökkentése és a kiszáradó homoki élőhelyek védelme érdekében a vízelvezető csatornák karbantartása, rekonstrukciója vízkészlet-gazdálkodási (víz visszatartási) célok figyelembevételével ➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területnek jelölt (Dél-Homokhátság), valamint a védett és nem védett természeti területek megőrzése
Bordány	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer karbantartása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvízkezelés megoldásának előkészítése; együttműködés Forráskút, Zombó, Üllés önkormányzatával, tanyákon egyedi szennyvízkezelés ➤ a tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (egészséges ivóvíz, hulladékgyűjtés és a hulladékok ártalommentes elhelyezésének biztosítása, külterületi utak karbantartása stb.) ➤ a hagyományos tájszerkezet és a természeti területek megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása ➤ az elhanyagolt, parlag területek csökkentése, allergén gyomok terjedésének visszaszorítása
Forráskút	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtési célra működő hévízkutak, használtvizek felszíni befogadóba kerülnek) ➤ belterületen közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése és megvalósítása; együttműködés Bordány, Üllés, Zombó önkormányzatával ➤ tanyák infrastrukturális problémáinak kezelése (ivóvízellátás, folyékony hulladék- és szennyvízkezelés megoldása) ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ➤ allergén gyomok terjedésének visszaszorítása (parlagfűvel közepesen fertőzött) ➤ hagyományos (mozaikos) tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő, adottságokhoz igazodó tájhasználat és gazdálkodás megvalósítása (tájképi értékek védelme, rendszeresen belvízjárta területekhez kapcsolódóan víz visszatartás elősegítése stb.) ➤ gazdálkodás során a természeti területek védelme

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
Móráhalom	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 10. Társadalmi tudatformálás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a szelektív hulladékgyűjtés működtetése, bővítése, lakossági szemléletformálás ➤ a helyi hulladékudvar infrastruktúrájának, eszközellátottságának további fejlesztése, térségi szerepvállalásának erősítése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, egészséges ivóvíz biztosítása ➤ a belvíz elleni védekezés és a talajvízszint-csökkenés problémájának vízkészlet-gazdálkodásra alapozott kezelése ➤ a szennyvíztisztító-telep kapacitásának bővítése a Zákányszék területén kiépülő szennyvízcsatorna-hálózat csatlakozása miatt ➤ a megújuló energiaforrások hasznosításának elősegítése – geotermikus energia, napenergia ➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása (egészséges ivóvíz biztosítása, szilárd és folyékony hulladék megfelelő kezelése, tanyavillamosítás, utak karbantartása stb.) ➤ porszennyezés csökkentése érdekében erdőtelepítések, mezővédő növénytelepítések, a belterületi zöldfelületek növelése, fenntartása ➤ 55. sz. főút elkerülő szakaszának kiépítése a zajterhelés csökkentése érdekében ➤ kerékpárút építése 55. sz. főút mentén Szeged és Ásotthalom irányában ➤ a tanyavilág építészeti értékeinek feltárása, megőrzése ➤ a hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása – a védett, védelemre tervezett és védelem alatt nem álló természeti területek, a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Dél-Homokhátság) megőrzése, – a parlagterületek és a gyomosodás csökkentése, – a felszínborítottság növelése, a talajpusztulás és szélerozió csökkentése
Öttömös	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a települési hulladéklerakók rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, elterjesztése; hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, fenntartása ➤ állati eredetű hulladék gyűjtésének megoldása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a belvíz- és csapadékvíz-elvezető rendszerek fenntartása során vízkészlet-gazdálkodási követelmények érvényesítése a térséget sújtó szárazodási folyamatok miatt ➤ szennyvízelvezető és -kezelő rendszer kiépítése, a beruházás szomszédos községekkel (Pusztamérges, Balotaszállás, Zsana) történő közös megvalósításának vizsgálata ➤ termálvíz-készlet környezetkímélő hasznosításának vizsgálata, elősegítése ➤ a külterületi lakosság számára egészséges ivóvíz, települési hulladékgyűjtés, -kezelés biztosítása, önkormányzati utak karbantartása ➤ fasorok, cserjék telepítése mezővédelmi céllal, az átlag feletti erdősültség megőrzése ➤ a tájképi és természeti értékekben gazdag tájszerkezet megőrzése, az adottságokhoz igazodó természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása, ennek során: – a nagy hagyományú zöldségtermesztés fenntartása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
9. Helyi értékek védelme	– parlagterületek csökkentése – őszegek feltörésének megszüntetése – idegenhonos gyomok (betyárkóró, selyemkóró, parlagfű) terjedésének visszaszorítása – talajkímélő mezőgazdasági művelés elterjesztése ➤ a helyi jelentőségű védett természeti terület (Baromjárás-pusztá TT), a védelem alatt nem álló természeti területek, a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területnek jelölt Natura 2000 területek (Dél-Homokhátság) megőrzése
Pusztamérges	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja, a hulladékgyűjtési közszolgáltatás fejlesztése, szelektív gyűjtés elterjesztése ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása ➤ szennyvízgyűjtés és -kezelés térségi beruházás keretében történő megoldásának vizsgálata (együttműködésben Öttömös, Zsana, Balotaszállás önkormányzatával) ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (ivóvízellátás, szilárd és folyékony települési hulladék gyűjtése, kezelése) ➤ a gondozott településkép megőrzése, a belterületi zöldfelületek fenntartása ➤ a levegőminőség javítása és a defláció csökkentése érdekében a mezővédő fásítások fejlesztése, parlagterületek, úmenti és egyéb elhanyagolt területek gondozása, utak karbantartása ➤ a hagyományos tájszerkezet – természeti területek, változatos művelési ágak (szőlő, gyümölcs, gyep, szántó) és tájhasznosítási formák – megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás elterjesztése, talajpusztulás, gyomosodás megelőzése ➤ csapadékvíz-elvezető csatornahálózat karbantartása, a talajvízszint-csökkenés mérséklése érdekében belvízgazdálkodás ➤ a helyi természetvédelmi oltalom alatt álló Mérgesi-pusztá és pusztamérgesi láperdő, valamint az ex lege védett lápfoltok megőrzése
Ruzsa	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése, szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése, mezőgazdasági fóliahulladék ártalmatlanítása, állati hulladék elhelyezésének megoldása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ geotermikus energia hasznosításának elősegítése (jelenleg: nem működő, mezőgazdasági fűtésre szolgáló hévízkút) ➤ szennyvízcsatorna-hálózat fenntartása, a korszerűsített szennyvíztisztító-telep működtetése ➤ tanyák alacsony szintű infrastrukturális ellátottságának javítása (ivóvízellátás, szennyvízkezelés, utak javítása, rendszeres hulladékgyűjtés, szelektív hulladékgyűjtés stb.) ➤ az igényes park- (zöldfelület-) gondozás fenntartása, ösztönzése ➤ erdőterületek védelme, lehetőség szerint erdőszűcs növelése ➤ fűrészi iszap átmeneti tároló rekultivációja ➤ a talajvízszint csökkenés mérséklése vízviasszatartás segítségével (a meglévő csatornák felhasználásával, illetve a természetes vízállások területeken)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás elterjesztése a mozaikosan elhelyezkedő természeti területek védelme, a parlagterületek és a gyomosodás csökkentése, gyepek megőrzése érdekében
9. Helyi értékek védelme	➤ helyi jelentőségű értékes épületek (Oncsa-házak, iskolaépületek) védelme, védetté nyilvánítások
Üllés	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ a települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés fejlesztése, hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása és működtetése ➤ folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása, szállítóeszközök fejlesztése
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózatfejlesztés
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg mezőgazdasági fűtésre hasznosított hévízkutak, a csurgalekvíz befogadója felszíni vízfolyás), napenergia hasznosítás
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ belterületi csapadékvíz-elvezető hálózat karbantartása, belvízgazdálkodás megvalósítása a homokhátsági talajvízszint-csökkenés és a szárazodásból származó problémák enyhítése érdekében
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása, illetve előkészítése; együttműködés Forráskút, Bordány, Zsombó önkormányzatával
7. Egészséges települési környezet	➤ a tanyák infrastrukturális fejlesztése (ivóvízellátás, hulladékgyűjtés, -kezelés, egyedi szennyvízkezelés, külterületi utak karbantartása) ➤ belterületi zöldfelületek fejlesztése, útmenti fásítások ➤ parlagterületek gyommentesítése, allergén és idegenhonos gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés, védőerdősáv újratelepítése a belterületi határon
6. Környezetbarát közlekedés	➤ kerékpárút építése Bordány felé
9. Helyi értékek védelme	➤ két külterületi iskola védelemre érdemes épületének megőrzése ➤ a víztározó tó környékén lévő és egyéb értékes természeti területek, élőhelyek megőrzése
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ a hagyományos tájszerkezet megőrzése, optimális tájhasznosítás és művelési módok kialakítása a környezetileg érzékeny terület adottságainak és problémáinak (defláció, talaj másodlagos szikesedése, tömörödése) figyelembevételével; a természeti értékek védelme és a hagyományos – intenzív – zöldség- és gyümölcsstermesztés fenntartása
Zákányszék	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása és működtetése ➤ házi-kerti komposztálók elterjesztése ➤ illegális hulladéklerakások felszámolása ➤ folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése (belterületen), csatlakozás a mórakalmi szennyvíztisztító közszolgáltatáshoz
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer bővítése, karbantartása, külterületi csatornák fenntartása, belvízgazdálkodás és öntözés-fejlesztés megvalósítása a Homokhátság speciális problémáinak figyelembevételével
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
7. Egészséges települési környezet	➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	– egyéni tisztító berendezések beszerzése (tanulmányok készítése) a tanyák egészséges ivóvízzel való ellátása érdekében – települési szilárd és folyékony hulladék ártalmatlanítása – külterületi földutak karbantartása
9. Helyi értékek védelme	➤ lakóterületen zöldsávok kialakítása, utcafásítás ➤ parlagfű és más allergén gyomok, továbbá az idegenhonos gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ felhagyott homokbányagödrök rekultivációja ➤ kiszáradással fenyegetett vizes élőhelyek vízutánpótlásának biztosítása (Lódri-tó) ➤ biomassza energetikai hasznosításának elterjesztése: energiafű termesztés beindítása, a feldolgozáshoz és hasznosításhoz szükséges eszközök beszerzése ➤ egyéb alternatív energiaforrások hasznosításának elősegítése és előkészítése (szélerenergia-felhasználás stb.) ➤ kulturális örökséghez tartozó, értékes tanyák felmérése, megőrzése ➤ a tájhasznosítás során a Zákányi-medence tájképi és természeti értékeinek megőrzése (a megye legnagyobb viszonylag érintetlen homokvonulata – laza homok, löszpuszta, szikes rét, szikes tavak, semlyékek, legmélyebb részen a Lódri-tó)
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ talaj és talajvíz védelme érdekében a mezőgazdaság szennyező hatásainak csökkentése, talajkímélő mezőgazdasági művelési módok elterjesztése
10. Társadalmi tudatformálás	➤ az oktatásban környezettudatos magatartásra nevelés ➤ Lódri-tó területén tanösvény kialakítása

SZEGEDI KISTÉRSÉG

Algyő	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó kitermelése, a terület rehabilitációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, elterjesztése ➤ hulladékgyűjtő-sziget kialakítása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer fejlesztése és karbantartása ➤ szennyvízelvezető és -kezelő rendszer működtetése
7. Egészséges települési környezet	➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ösztönzése (elsősorban a hullámtéren és környezetében)
9. Helyi értékek védelme	➤ a Natura 2000 területek (különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési – Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér) védelme
Deszk	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ felhagyott települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízhálózat rekonstrukciója
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás	➤ belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer karbantartása (szennyvízcsatorna beruházás során átereszek pótlása, elzárások felszámolása stb., későbbiekben karbantartás)
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ a térségi szennyvíz-csatornázási projekt megvalósítása, a szennyvízgyűjtő-rendszer működtetése
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ megújuló energiaforrások hasznosításának előmozdítása, geotermikus energia környezetkímélő hasznosítása (jelenleg: működő hévízkút kertészeti fűtésre, használtvíz felszíni befogadóba kerül)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ 43-as út mentén levegőszennyezés jelentős, a zaj- és rezgésterhelés határérték körülük, de az M43 út megépítéséig csökkenés nem várható; addig: sebességkorlátozás, forgalomszervezés ➤ településrendezési terv szerinti utcafasítások megvalósítása ➤ kunhalmok védelme ➤ Gerliczy-kastély (kórház) parkjának helyi védelem alá helyezése ➤ természetvédelmi területek, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Deszki-gyepek, Maros) értékeinek megőrzése
Dóc	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó kitermelése, a terület rehabilitációja ➤ hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, fenntartása ➤ folyékony hulladék, állati hulladék gyűjtésének, ártalmatlanításának megoldása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a rendszeresen megjelenő belvíz miatt a parti buckára települt belterület kedvező terepviszonyainak, természetes lefolyású nyomvonalainak megőrzése, szikkasztóárkok karbantartása ➤ szennyvízcsatornázás, illetve egyedi szennyvízkezelés megoldásának előkészítése ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése ➤ természet- és környezetkímélő gazdálkodás a természeti és tájképi értékekben gazdag hagyományos tájszerkezet megőrzése érdekében ➤ ártéri tájgazdálkodás kialakítása a Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése keretében a Dóc–Baks–Ópusztaszer között tervezett síkvidéki árapasztó tározó területén ➤ a jelentős kiterjedésű védett természeti területek (Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet), a különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér, Közép-Csongrádi szikesek) értékeinek védelme
Domaszék	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ szelektív hulladékgyűjtés továbbfejlesztése ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, fenntartása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ kül- és belterületi vízelvezetés hálózatának rekonstrukciója ➤ a szennyvízcsatornára csatlakozó lakások számának növelése, a helyi csatornahálózat és a térségi, Röszkével közösen üzemeltetett szennyvízkezelő rendszer működtetése, bővítése / a Szeged-gyálaréti tisztítótelephez való csatlakozás lehetőségének vizsgálata ➤ a tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (elsősorban: ivóvízellátás és szennyvízkezelés, valamint rendszeres hulladékgyűjtés biztosítása) ➤ parlagfű és más allergén, továbbá idegenhonos gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ külterületi utak stabilizációja és karbantartása ➤ kerékpárút létesítése ➤ megújuló energiaforrások használatának, geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre szolgáló, de használaton kívül álló hévízkút)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és
9. Helyi értékek védelme	környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása (talaj fizikai romlásának megakadályozása, szélrózsa csökkentése)
	➤ az ex lege védett és a védelem alatt nem álló természeti területek értékeinek megőrzése
Kübekháza	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat-rekonstrukció
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás	➤ csapadék- és belvízelvezető művek karbantartása a belvízveszély csökkentése érdekében
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása és üzemeltetése a szegedi központi szennyvízelvezetési agglomeráció projektje keretében, teljes csatornázottság elérése
9. Helyi értékek védelme	➤ természeti területek és kunhalmok megőrzése a gazdálkodás során
Röszke	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése, szelektív hulladékgyűjtés bővítése
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízvezeték-hálózat fejlesztése
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás	➤ közműves szennyvízelvezetés működtetése és biológiai szennyvíztisztítás megoldása (Domaszékkal közösen üzemeltetett szennyvíztisztító telep további működtetése és bővítése, illetve a Szeged-gyálaréti szennyvíztisztító telephez való csatlakozás vizsgálata), rákötések arányának növelése
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése	➤ belvíz- és csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása
6. Környezetbarát közlekedés	➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkút mezőgazdasági fűtési céllal, a csurgalékvíz elhelyezése felszíni befogadóba történik)
7. Egészséges települési környezet	➤ kerékpárút építése Szeged-Szentmihály és Mórahalom felé
	➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása (egészséges ivóvíz, szennyvízkezelés, rendszeres hulladékgyűjtés biztosítása stb.)
	➤ a települési zöldfelületek fejlesztése, közösségi zöldterületek bővítése, allergén pollenek terjedésének visszaszorítása, a Gyálaréti-Holt-Tisza rehabilitációjának elősegítése érdekében szennyvezékek csökkentése (megszüntetése)
9. Helyi értékek védelme	➤ építési anyagerőhelyek helyreállítása
10. Társadalmi tudatformálás	➤ az ex lege védett szikes tavak, a helyi és országos védelemre tervezett területek természeti értékeinek megőrzése, a területek természetvédelmi kezelése, a bemutatást szolgáló tanösvények fenntartása és bővítése
Sándorfalva	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás	➤ hulladékgazdálkodási közszolgáltatás fejlesztése, rendszeres külterületi szeméthyűjtés szervezése
2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget működtetése
4. Regionális szennyvízgazdálkodás	➤ regionális ivóvízminőség-javító program
	➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése, megvalósítása Szatymaz önkormányzatával együttműködve (vagy csatlakozás az algyői tisztítóhoz)

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 6. Környezetbarát közlekedés 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ belterületi csapadékvíz-elvezető hálózat teljes kiépítése, csatornák folyamatos karbantartása, mederburkolások ➤ kerékpárút kialakítása, fenntartása a 4519. j. út sándorfalvi szakaszán ➤ tanyák infrastrukturális fejlesztése (ivóvízellátás, rendszeres hulladékgyűjtés) ➤ belterületi zöldterületek felújítása, fejlesztése ➤ allergén gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ a környezetileg érzékeny terület adottságaihoz igazodó természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása a jelentős nagyságú védett természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Alsó-Tisza hullámtér, Közép-Csongrádi szikesek) megőrzése érdekében
Szatymaz	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladéklerakó rekultivációja ➤ hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése, szelektív hulladékgyűjtés terjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése és megvalósítása a Sándorfalva–Szatymaz szennyvízelvezetési agglomeráció keretében (vagy csatlakozás az algyői tisztítóhoz) ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (ivóvízellátás, folyékony és szilárd hulladék gyűjtése, kezelése, utak karbantartása stb.) ➤ allergén gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ csapadékvíz-elvezetés és belvízgazdálkodás során a természetes élőhelyek vízpótlásának és fennmaradásának elősegítése ➤ természet- és környezetkímélő tájhasznosítás megvalósítása a tájszerkezet megőrzése, a védett és a kiemelt oltalomban nem részesülő természeti területek, különleges madárvédelmi Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Balástya-Szatymaz környéki homokvidék) természeti és tájképi értékeinek védelme érdekében
Szeged	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet- gazdálkodás	➤ a Sándorfalvi úti központi hulladéklerakó telep bázisán szervezett regionális hulladékgazdálkodási rendszer működtetése, fejlesztése (központi hulladéklerakó szomszédságában tervezés alatt álló többfunkciós komplex hulladékegyüttes) ➤ regionális komposztáló, építési és bontási hulladékot feldolgozó telep működtetése ➤ szelektív hulladékgyűjtő rendszer teljes kiépítése, szelektív hulladékgyűjtés arányának növelése ➤ vadlerakók felszámolása, rekultivációja ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízvezeték-hálózat fejlesztése ➤ ivóvízadó rétegek védelmének biztosítása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása és működtetése a szennyvízelvezetési agglomeráció (Szeged–Deszk, Tiszasziget, Újszentiván, Kübekháza) projektje keretében ➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer rekonstrukciója, folyamatos fenntartása, árvédelmi művek fejlesztése

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 9. Helyi értékek védelme 10. Társadalmi tudatformálás	➤ folyók ipari, mezőgazdasági, kommunális eredetű, termál csurgalékvizekből, veszélyes anyag bevezetésekből, tisztítatlan szennyvizekből származó szennyezésének visszaszorítása ➤ bányatavak rendezése, holtág-rehabilitációk ➤ a megújuló energiaforrások hasznosításának növelése, energia-hasznosítás racionalizálása az önkormányzati közszolgáltatások területén ➤ a geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (nagyszámú működő és néhány használaton kívüli hévízkút – mezőgazdasági fűtés, fürdő hévízellátása, kommunális távfűtés, ipari vízellátás, ipari fűtés, ásványvíz-palackozás, ivóvízellátás –, a csurgalékvíz többségében felszíni befogadóba kerül) ➤ közterületek állapotának javítása, a városközpont rehabilitációs programjának folytatása ➤ az elhanyagolt, rendezetlen településrészek rehabilitációja, az üdülőterületeken, illetve a belterület szegélyszávjában jellemző, környezet- és tájvédelmi szempontból kedvezőtlen folyamatok megszüntetése ➤ allergén gyomok terjedésének visszaszorítása ➤ szélvédő erdősávok, kondicionáló növénytakaró újratelepítése ➤ a közlekedési eredetű környezetterhelés, levegőszennyezés (NO_x, szálló por stb.) mérséklése érdekében környezetbarát közlekedésszervezés, közösségi közlekedés, elektromos tömegközlekedés továbbfejlesztése (villamos-vonalak felújítása, trolis-vonalak kiépítése) ➤ zaj- és rezgésterhelés elleni védekezés (zajtérkép elkészült; döntés-előkészítő rendszer kialakítása) ➤ kerékpárút-hálózat fejlesztése ➤ országos és helyi jelentőségű védett, illetve nem védett természeti értékek, különleges madárvédelmi, különleges természet-megőrzési, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Szegedi ürgés gyepek, Maros, Alsó-Tisza hullámtér) védelme ➤ környezeti nevelés, lakossági szemléletformálás a halmozódó környezeti problémák mérséklése érdekében
Tiszasziget	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladékkezelési közszolgáltatás működtetése ➤ szelektív hulladékgyűjtés fejlesztése: az elkülönítetten gyűjtött települési hulladék arányának növelése, hulladékudvar fenntartása, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a rendszeresen belvízjárta területek nagyságára tekintettel a csapadék- és belvízelvezető csatornák működőképes fenntartása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása és működtetése a szegedi központú szennyvízelvezetési agglomeráció projektje keretében ➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre hasznosított hévízkutak, a csurgalékvíz befogadója felszíni vízfolyás) ➤ a közigazgatási területéhez tartozó Térvár infrastrukturális ellátottságának fejlesztése ➤ allergén gyomok terjedésének megakadályozása ➤ a néhány kisebb foltban még meglévő természeti területek, valamint a kunhalmok megőrzése a tájhasznosítás során

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
Újszentiván	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ a szelektíven gyűjtött hulladék arányának növelése, hulladékudvar működtetése, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása és fenntartása ➤ állati hulladék gyűjtésének megoldása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósítása és működtetése a szegedi szennyvízelvezetési agglomeráció (Szeged–Deszk, Tiszasziget, Újszentiván, Kübekháza) projektje keretében ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, az ivóvízhálózat rekonstrukciója ➤ a belterületi csapadékvíz-elevezető rendszer karbantartása ➤ burkolt utak arányának növelése ➤ belterületi zöldfelületek fejlesztése ➤ erdősítés, mezővédő erdősávok telepítése ➤ allergén gyomnövények terjedésének megakadályozása ➤ a kamaratöltés mellett található, védelemre érdemes Szűzgulyai-erdő (Krémer-dűlői erdő) megőrzése a beékelődő gyepterülettel együtt
Zsombó	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 4. Regionális szennyvízgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ települési szilárd és folyékony hulladékkezelési közszolgáltatás működtetése ➤ szelektív hulladékgyűjtés arányának növelése, hulladékudvar, hulladékgyűjtő-sziget kialakítása, működtetése ➤ települési hulladéklerakó rekultivációja, a mocsaras, vízállásos terület rehabilitációja ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ csapadék- és belvízelvezető csatornahálózat fejlesztése, karbantartása, belvízgazdálkodás megvalósítása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megoldásának előkészítése együttműködésben Forráskút, Bordány, Üllés önkormányzatával (esetleg kapcsolódás a szegedi tisztítóhoz) ➤ tanyák alacsony szintű infrastrukturális ellátottságának javítása (egészséges ivóvíz biztosítása, folyékony hulladék, szilárd hulladék ártalommentes elhelyezésének megoldása, egyedi szennyvízkezelés lehetőségeinek vizsgálata, megvalósítása) ➤ külterületi önkormányzati utak karbantartása ➤ erdősítésre alkalmas területeken erdőtelepítés ➤ allergén gyomok terjedésének megakadályozása ➤ a hagyományos tájszerkezet megőrzése, természet- és környezetkímélő gazdálkodás megvalósítása a természeti területek védelme érdekében

SZENTESI KISTÉRSÉG

Árpádhalom	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ hulladékkezelés fejlesztése, illegális lerakók felszámolása ➤ folyékony hulladék ártalommentes elhelyezésének biztosítása, közüzemi szennyvízgyűjtés és -kezelés előkészítése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ a kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 terület (Mágocs-ér) és a kunhalmok védelme érdekében természet- és környezetkímélő mezőgazdálkodás, a mezőgazdaság szennyező hatásainak csökkentése

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
10. Társadalmi tudatformálás	➤ környezeti tudatformálás (lakosság, gazdálkodók tájékoztatása, környezeti nevelés megvalósítása, a természeti területek megismertetése)
Derekegyház	
1. Korszerű hulladékgyűjtés 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédalom, vízkészlet-gazdálkodás 8. Környezetbarát mezőgazdaság 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, hulladékgyűjtés infrastrukturális fejlesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat fejlesztése ➤ a rendszeresen belvízjárta területek aránya nagy, a belterület is veszélyeztetett, ezért a csapadékvíz- és belvízelvezető árkok fejlesztése, karbantartása; ezzel összehangoltan vizes élőhelyek kialakítása ➤ állattartás szabályozása, környezetkímélő mezőgazdaság ➤ szennyvízcsatorna-hálózat és szennyvíztisztító építés előkészítése ➤ Tompahát területén közüzemi infrastrukturális fejlesztések ➤ allergén gyomok irtása, mezőgazdasági utak javítása ➤ településközpont zöldfelületi rendezése ➤ erdősítés a meglévő erdők kiegészítésével ➤ Kórógy-ér állapotának megóvása mezőgazdasági, ökológiai és ökoturisztikai jelentőségének növelése érdekében ➤ természeti területek, különleges madárvédelmi, különleges természet-megőrzési, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, T-erdő, Vásárhelyi Kék-tó) értékeinek védelme ➤ kastélypark helyreállítása, védelme
Eperjes	
1. Korszerű hulladékgyűjtés 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 3. Ár- és belvízvédalom, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ folyékony hulladék ártalommentesítésének megoldása, korszerű közműpótlók elterjesztése ➤ települési szilárd hulladékgyűjtés fejlesztése, szelektív gyűjtés bevezetése, elterjesztése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat fejlesztése ➤ energiatakarékosság szorgalmazása, megújuló energiaforrások hasznosításának ösztönzése (jelenleg: ipari vízellátásra szolgáló használaton kívüli hévízkutak) ➤ csapadékvíz-elvezető és belvízcsatornák fenntartása (a természeti területeken a vízgazdálkodási célokat össze kell hangolni a természetvédelmi érdekekkel) ➤ szennyvízgyűjtő-rendszer, természetközeli tisztítórendszer kialakításának előkészítése ➤ tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése ➤ települési zöldterületek növelése ➤ a jelentős kiterjedésű természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Cserebökényi-puszták) természeti és tájképi értékeinek megőrzése, kunhalmok védelme
Fábiánsebestyén	
1. Korszerű hulladékgyűjtés 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédalom, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet	➤ települési szilárd hulladékkezelés fejlesztése, állati hulladék elhelyezés megoldása, illegális hulladéklerakások felszámolása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízhálózat korszerűsítése ➤ belvíz-, csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése ➤ közterületi és intézményi zöldfelületek fejlesztése, településkép javító intézkedések, erdősültég növelése

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 8. Környezetbarát mezőgazdaság 9. Helyi értékek védelme	➤ megújuló energiahordozók használatának elősegítése, geotermikus energia környezetkímélő hasznosítása (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre működő hévízkutak, használtvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ mezőgazdasági eredetű szennyezések csökkentése, racionális földhasználat kialakítása, parlagfű terjedésének visszaszorítása ➤ a nemzeti parki területek, valamint a különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Cserebökényi-puszták) tájképi és természeti értékeinek megőrzése
Nagymágozs	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladékgyűjtési, -kezelési közszolgáltatás fejlesztése, bővítése ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, ivóvízvezeték-hálózat rekonstrukciója ➤ csapadékvíz-elvezető csatornák karbantartása ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás megvalósításának előkészítése ➤ külterületi lakott helyek, tanyák infrastrukturális ellátottságának fejlesztése ➤ erdősítés a meglévő erdők kiegészítésével ➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: mezőgazdasági fűtésre hasznosított hévízkút, a használtvíz felszíni befogadóba kerül, továbbá használaton kívüli hévízkút) ➤ kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Vásárhelyi és Csanádi gyepek, Mágocs-ér), kunhalmok megőrzése ➤ kastélypark védelme, rekonstrukciója
Nagytőke	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédelem, vízkészlet-gazdálkodás 8. Környezetbarát mezőgazdaság 7. Egészséges települési környezet 9. Helyi értékek védelme	➤ települési hulladékgyűjtés fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, növényi és állati hulladékok elkülönített gyűjtésének, kezelésének megoldása ➤ települési folyékony hulladék gyűjtésének, ártalommentes elhelyezésének biztosítása ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, az ivóvízhálózat teljes rekonstrukciója (engedélyezési szakaszban), új vízkivételi hely kialakítása ➤ csapadék- és belvízelvezető csatornák karbantartása a belvíz-védekezési terv szerint a vízkészlet-gazdálkodási szempontok figyelembevételével: a természeti területekkel megegyező rendszeresen belvízjárta területeken az adottságokhoz és a tájszerkezethez igazodó, környezetkímélő területhasználat és gazdálkodás megvalósítása ➤ növényvédőszer és műtrágya használat szabályozása ➤ lakossági energiafelhasználás hatékonyságának növelése ➤ tanyák infrastrukturális ellátottságának javítása (ivóvízellátás, hulladékgyűjtés stb.) ➤ a nagy területen elhelyezkedő különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Cserebökényi-puszták, Tőkei-gyepek) és kunhalmok védelme
Szegvár	
1. Korszerű hulladékgazdálkodás 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein	➤ korszerű hulladékgazdálkodás feltételeinek megteremtése és a hulladékkezelési közszolgáltatás fejlesztése a Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer keretében ➤ a felhagyott települési hulladéklerakó felülvizsgálata és rekultivációja a regionális projekthez kapcsolódóan ➤ regionális ivóvízminőség-javító program, hálózat felújítása

FONTOSABB KAPCSOLÓDÁSOK A MEGYEI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM STRATÉGIAI PROGRAMJAIHOZ	AKTUÁLIS TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI FELADATOK ÉS PROBLÉMÁK
5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 3. Ár- és belvízvédalom, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 6. Környezetbarát közlekedés 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság	➤ geotermikus energia környezetkímélő hasznosításának elősegítése (jelenleg: működő hévízkutak mezőgazdasági fűtési és ipari vízellátási céllal, a használtvíz felszíni befogadóba kerül) ➤ energiahasznosítás racionalizálása önkormányzati intézményekben ➤ csapadék- és belvízelvezető rendszer bővítése, karbantartása, vízfolyások karbantartása (rehabilitációja) ➤ közműves szennyvízelvezetés, biológiai szennyvíztisztítás előkészítése és megvalósítása (szennyvízcsatorna-hálózat és tisztítótelep építése) ➤ települési zöldfelületek fejlesztése, rehabilitációja ➤ tanyák infrastrukturális hiányosságainak csökkentése ➤ helyi úthálózat javítása, kerékpárút kialakítása, fenntartása ➤ egyedi tájértékek kataszterezése és védelme ➤ környezet- és természetkímélő gazdálkodás elterjesztése a jelentős területen, mozaikosan elhelyezkedő különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Alsó-Tiszavölgy, Kurca, Szentesi gyepek, Vásárhelyi Kék-tó, Alsó-Tisza hullámtér) és egyéb természeti területek megőrzése érdekében
Szentes	
1. Korszerű hulladékgyűjtés 2. Egészséges ivóvíz biztosítása a megye településein 3. Ár- és belvízvédalom, vízkészlet-gazdálkodás 7. Egészséges települési környezet 5. A megújuló energiaforrások használatának elterjesztése 9. Helyi értékek védelme 8. Környezetbarát mezőgazdaság 10. Társadalmi tudatformálás	➤ a települési hulladékkezelési közszolgáltatás fejlesztése; a Délkelet-Alföld Regionális Hulladékkezelő Rendszer működtetése keretében szükséges intézkedések; a Szentese-berki regionális hulladéklerakó telep kapacitásainak kimerülését követően a telep lezárása, rekultivációja, hulladéktároló építés ➤ szelektív hulladékgyűjtés fejlesztése hulladékgyűjtő szigetek és hulladékgyűjtő udvar kialakításával és fenntartásával ➤ zöldhulladék hasznosításának növelése (lakosságtól származó komposztálható hulladék begyűjtésének növelése, mezőgazdasági termelési komposztálható hulladék feldolgozásának biztosítása) ➤ regionális ivóvízminőség-javító program ➤ belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer fejlesztése, külterületi belvízelvezető rendszer működtetése ➤ szennyvíz-gyűjtőrendszer és szennyvíztisztító telep működtetése, rákötések arányának növelése ➤ a tanyák infrastrukturális hátrányainak csökkentése (ivóvízellátás, szilárd és folyékony hulladékkezelés) ➤ zöldfelület kataszter készítése és felújítási program végrehajtása ➤ a levegőminőség javítására forgalomszabályozási intézkedések, a parlagfű és más allergén gyomnövények terjedésének visszaszorítása ➤ megújuló energiaforrások hasznosításának elősegítése (jelenleg: több működő hévízkút mezőgazdasági és ipari fűtésre, kommunális távfűtésre; a használtvíz felszíni befogadóba kerül, továbbá használaton kívüli kút) ➤ a nagy hagyományú mezőgazdasági, kertészeti természet fenntartása mellett a jelentős kiterjedésű védett és nem védett természeti területek, különleges madárvédelmi, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000 területek (Cserebökényi-puszták, Alsó-Tiszavölgy, Hármaskörös, Lapisztó-Fertő, Mágocs-ér, Szentesi gyepek, Tőkei gyepek, Alsó-Tisza hullámtér) természeti és tájképi értékeinek megőrzése ➤ környezeti tájékoztatás, környezetvédelmi program készítése